

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA

Partnerské soužití po odchodu dětí ze společné domácnosti

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Lucie Hasilová
Vedoucí práce: doc. Ing. Lucie Kozlová Ph.D.

25. 05. 2009

PROHLÁŠENÍ:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Partnerské soužití po odchodu dětí ze společné domácnosti vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Souhlasím s použitím práce pro vědecké účely.

Prohlašuji, že v souladu s §47b zákona 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné databázi STAG provozovanou Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích

.....
Lucie Hasilová

PODĚKOVÁNÍ:

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. Ing. Lucii Kozlové Ph.D. za její cenné rady a připomínky, které mi poskytovala po celou dobu vzniku mé diplomové práce.

Abstrakt

Partnerský vztah prochází během společného života celou řadou změn od společného bydlení, přes narození dětí až po společně strávené stáří. Jedním z nejvýraznějších zlomů v partnerském životě je i osamostatnění a odchod dětí ze společného domova. Partneři, kteří byli zvyklí na „plný dům“, zůstávají sami, jejich komunikace je ochuzena o zážitky dětí a vzniká zde i problém se smysluplným využitím volného času. V situaci, kdy zůstávají v domácnosti pouze dva lidé, se naplno projeví rozdílnost jejich povah a názorů. Tato nová zkušenost může narušit stabilní, léty nabytý, řád a ohrozit další trvání partnerského vztahu.

Cílem práce bylo zmapovat změny, kterými prošli oba partneři po odchodu dětí ze společné domácnosti. Zejména se práce orientovala na oblast komunikace, rodinných rituálů a využívání volného času.

Výzkum byl proveden dotazníkovým šetřením mezi rodiči studentů ZSF JU. Osloveni byli rodiče studentů všech ročníků, díky čemuž bylo možné provést srovnání spokojenosti partnerů s partnerským soužitím ve vztahu k době odchodu dětí ze společné domácnosti. Výzkum proběhl během prosince 2008.

Výsledky výzkumu ozřejmují, které faktory a jak mohou ohrozit vztah po odchodu dětí z nukleární rodiny. V praxi se diplomová práce může využít jako nástin pro prevenci problémů v partnerském vztahu vyvolaných právě odchodem dospělých dětí z domova.

Domnívám se, že cíl práce, kterým bylo zmapování změn v partnerských vztazích po odchodu dětí ze společné domácnosti, byl naplněn a podařilo se mi zpracovat dané téma formou, kterou jsem si vytyčila. Nicméně je tato oblast nabízí ještě mnoho možností pro další výzkum. Velmi zajímavá by mohla být longitudinální studie, která by zpracovávala kvalitativní formou názory výzkumného souboru. Takovýto výzkum by dle mého názoru ještě více prohloubil znalosti v této sféře.

Abstract

Every relationship undergoes, during the partners' common life, a whole series of changes from living together through their children's birth to the old age shared with each other. One of the major breaking points in the course of each relationship comes when their children gain independence and leave home. Partners, who were used to having a "full house", are left alone. Their communication cannot focus on their children's experience and problems regarding meaningful spending of their free time appear. In the situation, when only two people remain in the household, differences in their characters and opinions can emerge in full contrast. This new experience can disturb the established routines and order built for years and endanger the future continuation of the relationship.

The goal of this work was to assess the changes which both partners undergo following their children's departure. More specifically, it focused on the areas and aspects of communication, family rituals and ways of spending free time.

The research was conducted through the use of a questionnaire circulated among the parents of students of the Faculty of Health and Social Studies of the South Bohemian University. Parents of students of all classes were addressed so that a comparative study focusing on their satisfaction with the partner cohabitation with regard to the time spent without children could be done. The research was performed in December 2008.

The results of the research reveal what factors and in which way can endanger the relationship after the children leave home. In practice, this thesis can be used as a preventive overview of problems in partner life triggered by this dramatic change.

In my opinion, the goal of this work, which was to assess the changes in a relationship after their children leave home, has been fulfilled and I managed to investigate and present the given topic in the way I chose at the outset. However, this issue still offers numerous directions and possibilities for further research. Very interesting insights could be brought by a longitudinal study which would analyze and present views of a sample set of respondents in a qualitative manner. A research of this type could further broaden our knowledge in this area.

Obsah

1. Současný stav.....	9
1.1 Definice rodiny.....	9
1.1.1 Hlavní funkce současné rodiny.....	11
1.1.2 Nukleární rodina.....	11
1.2 Partnerské soužití.....	11
1.2.1 Hlavní funkce partnerského vztahu.....	11
1.2.2 Nesezdané soužití.....	12
1.3 Rodičovství.....	13
1.3.1 Rodičovské role.....	14
1.3.2 Hodnota dítěte pro rodinu.....	15
1.4 Životní cyklus rodiny.....	16
1.4.1 Fáze vzájemného poznávání.....	16
1.4.2 Fáze úplné rodiny.....	17
1.4.3 Fáze opuštěného hnízda.....	19
1.4.4 Fáze stáří a životního osiření.....	21
1.5 Determinanty partnerského vztahu.....	21
1.5.1 Manželské mýty.....	21
1.5.2 Rodinné rituály a stereotypy.....	22
1.5.3 Rodinné inženýrství.....	24
1.5.4 Komunikace v partnerství a rodině.....	26
1.5.5 Volný čas.....	27
2. Cíle práce a hypotézy.....	29
2.1 Cíl práce.....	29
2.2 Hypotézy.....	29
3. Metodika.....	31
3.1 Metoda výzkumu.....	31

3.2	Předvýzkum.....	32
3.3	Charakteristika výzkumného souboru.....	33
4.	Výsledky	35
5.	Diskuze	69
6.	Závěr	83
7.	Seznam použité literatury	85
8.	Klíčová slova	90
9.	Seznam příloh	91

Úvod

Jako téma své diplomové práce jsem si vybrala „Partnerské soužití po odchodu dětí ze společné domácnosti“. Toto téma je mi blízké, neboť v okruhu mých přátel se jich „sešlo“ hned několik, jejichž rodiče se po vychování skvělých dětí, a po často více než dvaceti letech společného života, rozhodli opustit svého partnera a pokračovat v životě každý sám, popřípadě s novým mladším partnerem. Přátelé zůstávají rozčarováni, diví se, jak se mohl rozpadnout tak harmonický svazek. Tento trend se neobjevuje pouze v rodinách mých přátel, ale v poslední době jsme mohli zaznamenat i několik obdobných případů mezi lidmi z veřejného a politického života.

Statistiky nám v tomto ohledu předkládají obdobná data – od roku 1999 neustále stoupá rozvodovost 15 a víceletých manželství i přes to, že v jiných věkových kategoriích se udržuje relativně na stejné úrovni. Samozřejmě, že do této problematiky vstupuje celá řada faktorů: stoupající věk, kterého se lidé dožívají, téměř 20 let svobodné demokratické společnosti a s tím nezbytně související změna životního stylu atd. Cílem mé práce není určit příčiny této tendence. Ráda bych svou práci ozřejmila, zda a jak se mění partnerský život po odchodu dětí ze společně sdílené domácnosti. Nakolik osamostatnění dospělých dětí naruší partnerskou komunikaci, zda připraví partnery o společně trávený čas, či zda partneři vypustí do té doby běžné a oblíbené rituály.

Většina mladých žen a mužů by chtěla žít v partnerském svazku trvajícím po celý život a velký důraz klade na kvalitní splnění rodičovských povinností. Z tohoto důvodu je nezbytné zjistit, proč často nedochází k naplnění těchto snů a dochází k rozpadu velkého počtu vztahů.

V neposlední řadě mě toto téma oslovilo také proto, že i mí rodiče se před několika lety dostali do fáze, kdy jsme já a můj bratr vylétli z hnízda a ponechali jsme jim doma dva prázdné pokoje. I přes to, že rodiče prozatím nenašli pro volné místnosti nové využití a stále se těší na naše návraty, mají si co říct a já pevně věřím, že spolu šťastně zestárnou.

1. Současný stav

1.1 Definice rodiny

Nalézt odpovídající a platnou definici rodiny je velmi obtížné, zejména pokud bereme v potaz široké pole využití tohoto pojmu a proměnlivost hodnotových východisek v závislosti na kulturním a civilizačním prostředí společnosti. Jednotlivé vědní odvětví a jejich partikulární obory popisují rodinu s přihlédnutím k vlastním metodologickým postupům, oblastem, na které se zaměřuje výzkum a pojmům. Není proto možné hovořit o jediném všeobecně přijímaném pojmu rodiny, ale spíše o jednotlivých variantách tohoto termínu, které se obměňují v závislosti na vědním oboru (MPSV, 2004).

Rodina je dle Jandourka (2001) forma dlouhodobého solidárního soužití osob, které jsou spojeny příbuzenstvím. Tento model zahrnuje minimálně rodiče a děti. Dunovský (1999) předchozí definici rozšiřuje a dodává, že se jedná o malou primární, společenskou skupinu založenou na svazku muže a ženy, na příbuzenském vztahu, nebo vztahu, který toto spojení substituuje, mezi dětmi a rodiči a dále na společné domácnosti, kde jednotliví členové plní společensky určené a uznané role. Havlík (2002) chápe rodinu jako instituci, tzn. závazný systém uspořádání a pravidel soužití a vyzdvihuje zejména nutnost dlouhodobého trvání těchto vazeb.

Funkční rodina je místem optimálního uspokojování většiny životních potřeb a místem, kde dochází k protínání témat individuálních, společenských, soukromých i veřejných. Rodina je místem setkávání generací během péči a výchovy dětí, kde dochází ke stabilizaci dospělých osob a péči o staré rodiče (Kovařík, Šmolka, 1996).

Je potěšitelné, že si rodina v české populaci dlouhodobě zachovává svoji vysokou hodnotu. Založit rodinu a vychovávat děti představuje pro většinu lidí jeden z nejvýznamnějších životních cílů. Rodiče, kteří nyní vychovávají své děti nebo je již vychovali, označují v žebříčku hodnot jako nejdůležitější právě jejich rodinu, partnera a dostatek času, který jim chtějí věnovat (Höhne, Svobodová, 2008).

1.1.1 Hlavní funkce současné rodiny

- ekonomická funkce rodiny: zajištění prostředků pro chod rodiny a uspokojení potřeb všech jejích členů.
- sociálně - ochranná funkce: tato funkce postupem času prakticky zaniká, neboť vliv a rozhodovací roli v těchto sférách přebírá za občany stát.
- socializační funkce: jedná se o formu morálního formování dětí. Společnost však přebírá velkou část této výchovy, a tak se tato funkce v rodinách aplikuje především na děti nižších věkových kategorií.
- biologicko-reprodukční funkce: manželské a partnerské svazky ztratily „pouhou“ biologicko – reprodukční funkci, ale získávají nový rozměr v podobě sexuálního smyslu.
- emocionální funkce: rodina představuje síť soukromých a intimních vztahů a vazeb. Pro jednotlivé členy má významný psychohygienický efekt (Mišíková, 2003).

1.1.2 Nukleární rodina

Nukleární rodina je chápána jako rodina obou manželů nebo rodičů s dětmi, nebo dítětem (Hartl, Hartlová-Císařová, 2000). Rodina je v průběhu života značně redukována ve své velikosti a to jak do počtu členů rodiny, tak do počtu generací (Dunovský, 1999). V okamžiku, kdy jedinec v dospělosti založí vlastní rodinu, stává se členem dvou nukleárních rodin - v nové rodině nachází roli partnera, manžela a rodiče, zatímco v rodině svých rodičů stále zastává postavení potomka, popřípadě sourozence. Nově vzniklou rodinu označujeme pojmem prokreační, zatímco původní rodina, je rodinou orientační (Matoušek, 2003). Orientační rodina zajišťuje jednotlivci přípravu pro život a budoucí rodinné chování (Havlík, Kořa, 2002).

Právní cestou rodina vzniká v případě, kdy muž a žena uzavřou manželství. Možný (1999) však tvrdí, že rodina jako taková se zakládá až v situaci, kdy manželé zplodí dítě a jsou tedy v domácnosti alespoň dvě generace. Chápe tedy rodinu jako svazek krve. I takto chápána rodina však může být také ustanovena právním svazkem, k tomuto dochází například díky adopcím (Matoušek, 2003). Havlík (2002) zastává

názor, že rodina nutně nemusí být manželská. Do jeho definice rodiny spadají tedy i páry, které neuzavřou manželství, ale rozhodnou se vychovávat vlastní děti.

Manželé dostávají příležitost vybudovat si nový domov, chráněné místo, kde by měli nalézat bezpečí před okolním světem. Spolu si vytváří nový společně sdílený prostor. Domov by měl představovat nejen místo setkávání, ale také místo kde každý člen domácnosti nalezne v případě potřeby své osobní soukromí (Matoušek, 2001).

1.2 Partnerské soužití

Plzák (1988) detailně rozebírá tento pojem. Popisuje jej jako soubor společných činností partnerů, jež jsou nezbytné pro správnou funkci partnerství. Dle autorova názoru je možné předchozí větu pozměnit a nahradit slova partnerství a partnerů za slova manželství a manželů, čímž se rozšíří platnost definice. Je tedy patrné, že autor výrazněji nerozlišuje partnerské soužití od manželského svazku. V dnešní době, kdy stoupá množství nesezdaných párů, Plzák považuje tuto záměnu za velmi podstatnou. Výše zmiňovaný autor navíc definuje jednotlivé složky partnerského soužití:

- domácnost
- finanční hospodaření
- péče o dítě
- volný čas

1.2.1 Hlavní funkce partnerského vztahu

Partnerské soužití a manželství jsou vztahy, jejichž hlavní funkcí je vzájemné naplňování potřeb (Poláková, 2008).

Tyto potřeby hierarchicky sestavil Maslow ve své teorii:

- společné finanční hospodaření – vede k uspokojování základních materiálních potřeb rodiny
- vzájemná péče, sdílení bydlení, společné zdolávání životních překážek – přináší pocit životní jistoty
- pocit sounáležitosti s druhou osobou, manželská láska a její projevy – poskytují naplnění pocitu lásky

- naplňování rolí matka/otec, partner/partnerka, muž/žena – naplňuje potřebu uznání a sociální jistoty.
 - společný vztah jako místo růstu a naplnění životních rolí – přináší seberealizaci a pocit sebeaktualizace.
- Správně fungující partnerství by mělo naplňovat všechny zmíněné kategorie (Nekonečný, 1997).

1.2.2 Nesezdané soužití

V současnosti dochází k postupnému uvědomování si a deklaraci souvislostí a příčin destabilizace manželského soužití. Dochází k odklonu od tradičního modelu manželství, které již plně nevyhovuje současnému vnímání funkce partnerství, ale zároveň zde stále není vytvořený adekvátní model nový, který by zachoval základní atributy manželství a zároveň zohlednil dobově změněné vstupní proměnné obou partnerů, kteří se rozhodnou pro tuto formu soužití (Lacinová, Rajmic, 2002). Jedná se o jednu z tzv. „moderních“ forem života (Mareš-Potočný, 2003). Jde o soužití muže a ženy bez uzavření sňatku, jinak také o tzv. kohabitaci (Fialová et. al, 2000). Tento typ soužití můžeme rozdělit do čtyř kategorií: porozvodové, snoubenecké, dočasné a nesezdané soužití místo manželství.

Pro partnery atraktivita tohoto soužití spočívá zejména v neformalitě svazku bez nutného jištění slibem doživotnosti a nezrušitelnosti. Tento typ soužití ponechává partnerům „zadní vrátka“ pro případ, že život ve dvou nebude ideální. Partnerům je ponechán jistý stupeň osobní nezávislosti a v případě rozchodu partner nemá vůči druhému ekonomické závazky (Mareš-Potočný, 2003). Nesezdané soužití bývá považováno za dobrou životní zkušenost, kterou by chtěla projít většina mladých lidí (Paloncyová, 2003).

Dle některých výzkumů se 50-60% kohabitací transformuje po dvou letech v manželství. Nejčastějším důvodem tohoto jednání je těhotenství ženy, nebo narození dítěte (Mareš - Potočný, 2000). Absence mateřství však nevylučuje možnost pozdějšího manželství. Počet dětí, které se narodí nesezdaným dvojicím, stoupá (Fialová et. al, 2000).

Z pohledu struktury úplných rodin se jedná o funkční rodiny. A ani v této populaci tyto svazky nekompensují úbytek počtu legálních manželství (MPSV, 2004).

1.3 Rodičovství

Rodičovství vnáší do života partnerů nový rozměr a zároveň jim přináší uspokojení potřeby, kterou je péče o druhou osobu. Ericson tuto potřebu pojmenovává jako generativitu /genero=tvořím, plodím/ (Říčan, 2004).

S příchodem dítěte dochází ke změnám rolového uspořádání v rodině. Matka se soustřeďuje na dítě a klesá její zapojení na pozici manželky. Je velmi důležité, aby si i nový otec uvědomil důležitost svého postavení a aktivně se zapojil do péče o dítě. Partner ve druhém objevuje také otce či matku svého dítěte (Langmeier, Krejčířová 1998). Studie dokazují, že po narození dítěte dochází mezi partnery k akcelerovanému poklesu spokojenosti, postupnému poklesu spokojenosti, nebo nejsou deklarovány žádné změny, eventuelně se může objevit mírné zvýšení manželské spokojenosti. Jiné výzkumy předkládají poněkud paradoxní jev, kdy se objevuje zvýšení stability manželství po narození dítěte při současném poklesu jeho kvality (Lacinová, Rajmic, 2002).

V dnešní společnosti se objevuje trend odkládání rodičovství na pozdější dobu. Mladí lidé se snaží nejprve zabezpečit po materiální stránce a až poté plánují založení rodiny. Partneři se snaží dosáhnout úspěchu v profesionální rovině a chtějí se seberealizovat ve společnosti.

Zejména u žen s sebou nese mateřství nádech fatálního údělu. V současné době však využívají ženy antikoncepční prostředky k ovlivnění doby, kdy přivedou na svět svého potomka. Ženy mají možnost vědomé volby (Možný, 1999). I přes skutečnost, že bezdětných žen ve společnosti přibývá a tento jev již není tak společensky stigmatizující jako v minulosti, nedobrovolně bezdětné ženy často prožívají pocity úzkosti, méněcennosti a nenaplnění smyslu života (Špatenková, 2006). Velmi pozitivně v této souvislosti vyznívají závěry Kubcové (2004), která ve své studii zjistila, že páry postižené neplodností neberou tuto skutečnost jako tragický konec partnerského soužití, ale naopak často udávají, že jejich vzájemný vztah byl touto skutečností obohacen.

1.3.1 Rodičovské role

Jak už jsem zmínila, s příchodem rodičovství se oběma partnerům rozšiřují jejich životní úkoly a partneři přijímají nové sociální role. (Murphy, 2006).

V této oblasti jsou základní úkoly připisovány zejména ženám, jako rodičkám, které jsou s dítětem spojeny již během prenatálního období. Právě kontakt s matkou a její péče jsou nesmírně důležité pro vývoj dítěte (Hintnaus, 1998). Matějček (1989) však nebere mandát matek pro péči o dítě jako samozřejmý a naopak zdůrazňuje, že matka může být snadno zastoupena v péči o dítě jinou osobou, pokud se mu tato osoba náležitě „mateřsky“ věnuje. Dítě se totiž od sedmého měsíce přiklání k osobě, která o něj nejvíce pečuje. Pokud by tedy nejčastěji o dítě pečoval otec, dá se předpokládat, že by k němu dítě přilnulo více než k matce, kterou by vidělo jen sporadicky.

Různé výzkumy prokazují, že otec se dokáže o dítě postarat a pečovat o něj, i když jiným způsobem než matka (Sobotková, 2007). Muži se mateřskému chování učí, neboť během své vlastní socializace přicházejí daleko méně do kontaktu s dětmi a díky tomu mají i méně příležitostí k získání těchto dovedností (Lovasová, 2006).

Rodiče jako první určují směr, kterým se dítě v životě vydá. V rodičích dítě hledá a nachází své vzory, učí se je napodobovat. Dle pohlavní příslušnosti se ztotožňuje se svou matkou nebo se svým otcem a přijímá jejich vzory chování. Synové si uvědomují význam mužské a rodičovské role. Dcery zase objevují ženskou a mateřskou roli (Prekopová, Schweizerová, 2003). Zatímco matka představuje autoritu pro dítě již od nejranějších období, otcova autorita dosahuje stěžejního významu až v období puberty (Hintnaus, 1998). I v případě, že otec je aktivní při výchově dětí, s dětmi méně hovoří a tím získává jeho autoritativnost na významu. Na druhou stranu si otec s dítětem více hraje. V pozdějším věku otec také často diskutuje s dětmi o společenských otázkách, čímž dítěti nastavuje normy a napomáhá mu v budování názorů. Oproti tomu matka dětem projevuje více citu, porozumění a podpory, čímž dokáže více uspokojovat jejich psychické potřeby (Kern, 1999).

Otcovy rodičovské povinnosti jsou často limitovány vysokým pracovním nasazením a jeho postavením hlavního živitele rodiny. V dnešní společnosti však dochází k vyrovnávání příležitostí na pracovním trhu a z tohoto důvodu by se měla vyrovnávat i angažovanost v rodině. Matoušek (2003) však soudí, že otcové i přes

snahu mívají se zapojením do chodu rodiny problémy. V těchto případech, i při přítomnosti otce v rodině, může docházet k problémům s identifikací. Tyto problémy tedy nevznikají pouze nepřítomností muže v rodině, ale i jeho pasivitou při výkonu otcovských povinností.

1.3.2 Hodnota dítěte pro rodinu

Narození dítěte a přeměna původní manželské dyády na rodinnou triádu je v našem kulturním prostoru chápána jako velmi důležitý moment v historii soužití muže a ženy. Důležitost tohoto zlomového okamžiku je posílena také skutečností, že hodnota dítěte nabyla o emoční rozměr. Dítě bývá společností vnímáno jako jedna z nejvyšších hodnot, která smysluplně naplňuje partnerství (Lacinová, Rajmic, 2002).

S příchodem dítěte se v rodičích probouzí ochranný pud a jejich život dostává nový smysl. Dítě přináší rodičům celou řadu nových, nepoznaných pocitů a obohacuje běžný život páru. Přináší však i do té doby neznámé nároky na aktivitu partnerů. Rodičům nezbyvá, než se přizpůsobit požadavkům dítěte a plnit jeho potřeby na úkor svých zálib a koníčků (Langmeier, Krejčířová, 1998).

Výchova prvního a následujících dětí se velmi často značně liší. Ve výchově prvního dítěte bývají rodiče nejistí a méně důslední. Někdy jsou také přehnaně opatrní.

I mezi páry, které se na potomka těší, se objevuje snížení spokojenosti po narození dítěte. Značný vliv na tuto změnu mívá osobnost dítěte. Po narození potomka v podstatě vždy dochází k ustanovení tradičního rozdělení rolí. Matka zůstává s dítětem doma a věnuje se péči o něj, zatímco otec odchází mimo domov do zaměstnání (Langmeier, Krejčířová 1998). V této fázi je velmi důležité, aby si novopečení rodiče udrželi vzájemný vztah a citově se podporovali.

Dítě je nejen velkou citovou investicí, ale představuje i investici ekonomickou. Ta bývá z valné většiny nevratná a v dnešní době bývá potenciálními rodiči velmi zvažováno, zda si dítě pořídí, či nikoli. Dříve bylo zvykem, že děti pečovaly o své staré rodiče a i díky tomu se rodilo více dětí (Lovasová, 2006).

Změny v rodině po narození dítěte:

- Rozvoj a rozšíření vztahů a přijetí nových rolí otce a matky (Sobotková, 2007).
- Osobní naplnění partnerů, kteří díky dítěti získávají nový pocit osobní hodnoty a smysl života. Partneři jako rodiče získávají i společenský respekt a uznání (Říčan, 2004).
- Rodiče získávají pocit otevřené budoucnosti. Dostávají možnost znovu prožít své dětství spolu se svými dětmi. Dále také se jim rozšiřují obzory v podobě další generace, díky které bude pokračovat jejich rod (Říčan, 2004).
- Rodičovství představuje i zdroj podnětů (Matějček, 1989).
- Rodičovství je i známkou dospělosti (Sobotková, 2007).
- Zpomalení kariéry u žen, které se rozhodly pro roli matky.
- Finanční znevýhodnění.
- Omezení osobní svobody, nutnost zohlednění nároků a potřeb dítěte.

1.4 Životní cyklus rodiny

Každé období života rodiny má své specifikum. Charakteristika jednotlivých období souvisí s osobou každého jedince a jeho cíli, kterých chce dosáhnout v dané části svého života. Tyto fáze jsou důležité pro pochopení změn, které se odehrávají v rodině.

1.4.1 Fáze vzájemného poznávání

Po uzavření sňatku skončí hry, jejichž cílem bylo získat si partnerovu přízeň a novomanželé se začínají chovat autenticky (Hintnaus, 1998). Cítí, že mají partnera „jistého“ a přestávají se mu dvořit. Muži přestávají nosit drobné dárky a květiny, ženy začnou vyžadovat pomoc při domácích pracích a podrobí kritice životní styl svého partnera. Na začátku společného bydlení se naplno projeví skryté povahové rysy, které partner doposud neměl možnost poznat. Do komunikace se projikují sociální role a identifikace osvojené v nukleární rodině. V tomto období je nezbytné ustavit si pravidla pro další chod nově vzniklé domácnosti. Tato vývojová etapa je často doprovázena

ústupky, které by měly být z obou stran, ne pouze od jednoho z partnerů. Je nezbytné podrobit i svou osobu kritice a hledat pozitiva na svém partnerovi (Sobotková, 2007).

Podle Příhody (1977) by se na začátku manželství měly položit základy lásky manželské, pro kterou by mělo být typické připoutání se k manželovi, schopnost oběti, sdílnost, obava z odloučení a podobně. Tvrdí, že v manželství by měly složky psychologické, fyziologické a sociální přejít v jeden společný útvar, díky kterému by manželé měli společně zvládnout problémy, které se mohou objevit.

Mezi mladými manželi dochází k budování základů pro fungování nové rodiny. Vytváří se rozdělení rolí. Jsou položeny základy vzájemné důvěry a solidarity, která je nezbytná pro osamostatnění rodiny ve smyslu sociálním a psychickým (Hintnaus, 1998).

Nejčastěji řešená témata klientů manželských poraden, kteří v tomto období vyhledávají pomoc rodinných terapeutů, se týkají vážnoucí i narušené komunikace, oboustranné nevěry (ženy i muži), neshod v oblasti rodičovské výchovy a vzájemného citového odcizení spojeného s problémy sexuálního rázu (Blažková, Šindler, 2006).

Co se týče příčin vzniklých problémů, Blažková a Šindler (2006) za ně považují šest okruhů:

- nerealistická očekávání od manželství, rodičovské role, neschopnost adaptace na narození dítěte;
- zvnitřnělé a neslučitelné rolové vzory přijaté z nukleárních rodin, nedostatečná separace od původní rodiny a intervence rodičů mladých manželů;
- osobnostní abnormality jednoho nebo obou partnerů;
- nevěra jednoho z partnerů;
- problematická komunikace;
- výrazná rozdílnost hodnotových preferencí.

1.4.2 Fáze úplné rodiny

Dalším zlomovým okamžikem v životě partnerů je příchod dítěte. Rodiče nových rodičů si konečně uvědomí, že jejich děti jsou dospělé a noví rodiče přestanou být v roli dětí a rozšíří se jejich společenské postavení (Velemínský 1993).

Péče o dítě vyžaduje změny v rozdělení výkonových rolí i změny v životním stylu. Oba partneři musí zredukovat své osobní zájmy a přizpůsobit je potřebám nového člena rodiny (Matějček, 1989).

Dítě je často také testem kvality partnerských vztahů. Rozpory, které byly mezi partnery skryty, nyní vystupují více na povrch v podobě sporů o bezvýznamné maličkosti. Velmi častou kamufláž boje o dominanci v rodině představuje spor o výchovu potomka, a to nejčastěji v naprosto nezásadních věcech. Objevují se i problémy spojené s interakcí s původní nukleární rodinou. Časté bývají konflikty ohledně působení prarodičů na vnouče. Dítě také přináší vyšší ekonomické nároky, které mohou být předmětem sporu. Je omylem, pokud se partneři domnívají, že své vztahové problémy vyřeší narozením dítěte. Dítě pak naopak zpravidla působí jako příčina dalších svárů (Hintnaus, 1998).

Obecně lze říci, že dítě je pro rodinu zdrojem komplikací a přináší nejednu zkoušku partnerského vztahu, lásky a duševní vyspělosti. S každým dalším potomkem v rodině přibývá vzájemných vazeb a interakcí. Rodiče se musí vyrovnávat s rovnocenným přístupem k více dětem, musí spravedlivě dělit svůj čas mezi ně a zároveň naplňovat materiální i nemateriální potřeby. Vztah k dětem se samozřejmě v průběhu jejich růstu dále mění (Hintnaus, 1998).

S příchodem dítěte jsou na otce navaleny další starosti, práce a vzruch. Na druhou stranu jsou méně uspokojovány jeho osobní potřeby a v citových zájmech své ženy se cítí vytlačen ze středu, který mu dříve náležel, až kamsi na periferii (Matějček, 1989).

Odborníci upozorňují, že pokud se má mezi dítětem a otcem vytvořit zdravý a kvalitní vztah je nezbytné, aby se i otec dítěti věnoval od nejranějšího věku. Protože rodičovské dovednosti jsou chápány jako osvojené a získané během vykonávání dané činnosti, může je zvládat i zástupce mužského pohlaví, pokud k tomu získá příležitost. Matky obvykle na sebe přebírají většinu péče o dítě a tráví s ním více času, na základě čehož se stávají více vnímavé k potřebám dítěte. Pokud však otec dostane prostor k obdobné péči a zkušenostem, vyvinou se u něj obdobné vlastnosti jako u ženy a získá sebedůvěru v roli otce. Tento stav se však v reálném životě téměř neobjevuje, o

potomka zpravidla přebírají péči ženy, a tak nejenže nedochází k osvojení potřebných dovedností, ale rozdílly ve zkušenostech se ještě více prohlubují (Maříková, 1999). Otec je však pro dítě velmi podstatný. Jeho povzbuzování vede dítě k větší nezávislosti (Bakalář, 2002). Právě díky otci se dítě snadněji přesune z původní rodiny do vnějšího světa (Šimková, Kubičková, 2006).

1.4.3 Fáze opuštěného hnízda

Završením života nukleární rodiny je chvíle, kdy dospělé, nebo téměř dospělé, děti opouštějí svůj dosavadní domov. Tato fáze bývá lépe snášena rodiči více dětí, kteří mají šanci se na nově vzniklou situaci adaptovat postupně. Rodiče upnutí na jedno dítě zažívají zpravidla při jeho odchodu šok. Při odchodu dětí se uplatňují psychoanalyticky popsané mechanismy, muži truchlí po milované dceři, zatímco ženy prožívají stesk po milovaném synovi. Krize se v tomto období objevuje v rodinách, kde byly jediným tmelem děti. Hintnaus (1998) se domnívá, že je omylem si myslet, že po odchodu dětí, žijí manželé jako dvě hrdličky, které se těší ze znovu nabyté svobody. Oproti tomu Sýkorová (1996) soudí, že rodiče chápou odchod dětí jako novou příležitost a šanci ke změně životního stylu.

Po odchodu dětí se rozbíhá další kolo rodinného života, který pokračuje ve spirále vývoje, kdy rodiče mají své biologické a psychologické pokračování ve svých dětech. Rodiče i nadále sledují cestu svých dětí, prožívají s nimi jejich prohry i úspěchy (Hintnaus, 1998).

V této fázi se partneri zpravidla nacházejí v konečné fázi období středního věku. Tato perioda se také nazývá pozdní dospělostí, zralým věkem, nebo intereviem či starším středním věkem. V tomto období začínají převažovat involuční a kataplastické procesy, které jsou však kompenzovány „tvořivými změnami“. Tyto změny se projevují jako realizace dlouho odkládaných přání, zvyšuje se sociální aktivita a z hlediska profesionální aktivity se jedná o nejpłodnější období (Příhoda, 1974).

U osob v této životní periodě dochází k zásadnímu zvratu, který je vyvolán zkrácením časových perspektiv. Člověk již nehledí daleko do neznámé budoucnosti a nemá před sebou celý život, ale může dohlédnout až k jeho konci (Alan, 1989).

Řada longitudinálních studií se zaměřuje na postavení žen právě v tomto období. Ukazuje se, že ženy mění své postoje a stávají se „emancipovanějšími“. Také se začínají více angažovat v mimorodinných záležitostech, orientovat se na výkony. Zároveň se tlumí jejich emoční rozlady a jsou vyrovnanější. U mužů se objevují obdobné změny, zejména v oblasti emocí a rozvoje sociálních vazeb (Matoušek, 2003).

Pro toto období jsou charakteristické čtyři okruhy vývojových úkolů. První okruh je tvořen vývojovými úkoly spojenými s partnerstvím, což souvisí s proměnou partnerských rolí. Oba partneři by měli pracovat na vytvoření příjemného domova a na oživení partnerského svazku (Neugarten, 1968). Druhým důležitým bodem je odloučení od dětí, nechat děti odejít a přitom jim zůstat nablízku, přebudovat společné vztahy na vztahy založené na partnerské bázi, uvědomit si a respektovat jejich nově nabytou autonomii (Sýkorová, 1996). Většina osob této věkové kategorie se potýká s problémem zajištění péče o stárnoucí rodiče. Je nezbytné udržovat silné vztahy i s nimi a zaujmout ve vztahu k nim odpovědný postoj. Partneři také zažívají období vzestupu svého profesního života (Plaňava, 1998). Rodina ztrácí své výsadní postavení na vrcholu a do popředí v žebříčku důležitosti se dostávají profesní úspěchy (Matoušek, 2003). Höhne se Svobodovou (2008) však tuto snahu zdůvodňují touhou po zajištění životního pohodlí pro klidný život partnerů v dalších dekádách. Tento vzestup je následován fází, při které je nezbytné anticipovat sestupný charakter výkonnosti, který přetrvává až k době odchodu do důchodu (Plaňava, 1998).

Je podstatné stále si udržet zájem o oblast veřejného společenského a politického života, nezůstat lhostejný ke společenským otázkám. Je vhodné, aby oba partneři dosáhli zralé sociální a občanské odpovědnosti. Partneři by měli aktivně využívat svůj volný čas, ať již spolu nebo každý zvlášť a pěstovat přátelské vztahy. Během této fáze vývoje se začínají objevovat první zdravotní obtíže, je proto vhodné, když partneři akceptují tuto situaci a starají se o své zdraví a minimalizují rizika spojená s přibývajícím věkem (Matoušek, 2003).

Již jsem bohatě popsala, jaké nároky jsou kladeny po odchodu dětí z domácnosti na oba partnery. Není však bez zajímavosti, že i setrvání dospělých dětí v rodině stresuje oba partnery. Britská studie prokázala vyšší výskyt trvalé pracovní

neschopnosti, nezaměstnanosti a rozvodovosti mezi partnery, s nimiž trvale žije ve společné domácnosti dospělý potomek (Glaser, Evandrou, 2004).

Jak je patrné z předchozího výčtu, jedná se o období bohaté na životní změny, které klade vysoké nároky na oba partnery. Kolize těchto vývojových úkolů s uvedenými vnitřními a vnějšími zdroji jedince v sobě skrývá riziko fyzického a psychického distresu, který je široké veřejnosti znám jako „krize středního věku“ (Karsten, 2006).

1.4.4 Fáze stáří a životního osiřeni

Stáří představuje konečnou vývojovou etapu manželství a závěru života. Pro člověka tohoto období je typické bilancování a obracení se ke vzpomínkám na šťastné chvíle prožitého života. Hintnaus (1998) soudí, že v manželském páru se v tomto období spíše zvětšují, než zmenšují třecí plochy. Krystalizují se povahové rysy a snižuje se frustrační tolerance. Traumata fyzická i psychická doléhají na partnery častěji a s větší intenzitou než v mládí. Lidé v tomto období ztrácejí cíle pro budoucnost, na kterou by se mohli těšit a pro kterou by mohli žít. Pozitivní vztah k životu je zde tvořen pouze prostřednictvím drobných radostí a sociálních pohlazení.

Stáří bývá těžké a současné společenské trendy odsuzují prarodiče k pocitu opuštěnosti, kdy na starou generaci, jak se říká, není čas. Opuštěnost starého člověka se dále prohlubuje smrtí jeho životního partnera (Matoušek, 2003).

1.5 Determinanty partnerského vztahu

V několika následujících kapitolách bych se ráda zaměřila na proměnné partnerského vztahu, které mají vliv na jeho fungování.

1.5.1 Manželské mýty

V manželství se mohou objevit frustrace, jejichž hloubka je přímo úměrná předchozímu očekávání kladenému na manželství. Realita společného soužití bortí představu o manželství, tzv. „manželské mýty“. Jedná se o podpovrchové struktury a soubory postojů, které nebývají vyjadřovány přímo. Bývají skryty pod povrchem

rodinné interakce a dotvářejí celkovou linii a specifické rysy rodinného života (Sobotková, 2007). Tyto mýty mohou obsahovat pravidla, rituály, tabu a pověry (Pillari, 1992).

Rodinné mýty lze připodobnit ke skrytým přesvědčením, které mají velice vážné důsledky na chování všech členů rodiny. Takováto přesvědčení nemusí být vysloveně nepravdy, ale jejich funkčnost může být něčím podmíněna, nebo se může uplatňovat jen v určitém období (Matějček, 1986).

Přes veškeré problémy, které mohou rodinné mýty působit, se soudí, že napomáhají úspěšnému fungování rodiny. Rodinné mýty mají obdobně jako rodinné stereotypy stabilizační a normativní funkci. Avšak obdobně jako rodinné rituály, ani mýty by neměly být rigidní (Sobotková, 2007).

1.5.2 Rodinné rituály a stereotypy

Rodinné rituály představují specifické, pro rodinu ustálené, průběhy činností. Jedná se o jakýsi ‚rodinný kodex‘, který uchovává vzpomínky rodiny na společně prožité chvíle a významná místa nebo události (Reiss, 1987). Tyto opakující se činnosti mají stabilizační funkci a zejména v kritických obdobích se projeví jejich ochranná a pomocná funkce (Sobotková, 2007).

Vlastní návyk, který je podstatný při vzniku rituálů, je důležitým činitelem ovlivňujícím životní styl, uspořádání partnerských vztahů a domácnosti (Tomášek, 2007). Rituál totiž usnadňuje vlastní proces změny, protože přesně popisuje průběh změny. Je pravděpodobné, že rituály usnadňují zvládnání stresu a zátěže (Reiss, 1987). Jako příklad této skutečnosti může posloužit svatba, která bývá velmi silným emocionálním zážitkem. Díky zaběhlým zvykům, obřadu, přípravám, předání nevěsty otcem ženichovi a podobně si rodič uvědomuje nastávající změny a snáze je zpracovává (Šulová, 2005).

Díky rodinným stereotypům se uskutečňují tři základní procesy: transformace, komunikace a stabilizace. Stabilizace je prováděna prostřednictvím pravidelného opakování těchto rituálů. Rodina například tráví pohromadě Vánoce a opakuje během nich zvyky, společně se na Vánoce připravuje (Šulová, 2005).

Ve zdravé rodině by měly být zvyky zastoupeny v přiměřeném počtu. Velký počet stereotypů orientuje rodinu na minulost, zatímco při nedostatku rituálnosti rodina působí chaoticky a vykořeněně (Šulová, 2005).

Rodiny, které jsou v předrozvodové situaci, vykazují nedostatek a nenaplňování ritualizace, což je považováno za předzvěst problémů (Reiss, 1987).

Každá rodina si vytváří své vlastní originální rituály, které představují jakousi ‚mikrokulturu‘. Rodinný stereotyp pomáhá formovat skupinovou identitu a zároveň individualitu každého jedince uvnitř rodiny. Každý člen rodiny má v rodinných rituálech svou funkci a nezastupitelné místo. Rituály nám pomáhají vyjasňovat tyto pozice a vzájemné vztahy (Šulová, 2005), představují klíč k postavení jednotlivce v rodině, k jeho vazbám na ostatní členy rodiny (Reiss, 1987).

Správný stereotyp však není pouze statický a jednou pro vždy daný, ale rodina by s ním měla zvládat pracovat a modifikovat si jej podle aktuální potřeby a bez zbytečných výčitek (Šulová, 2005). Zdravá rodina je schopna přijmout fakt, že děti odrostly a že by raději po Štědrovečerní večeři odešly s přáteli do kostela na půlnoční mši, než sledovaly s rodiči novou pohádku v televizi. Členové zdravé rodiny vyhledávají jiné aktivity, které jim nahradí ztracený stereotyp a umožní jim opět nalézat další společné zážitky.

Rituály můžeme rozdělit na stereotypy všedního dne (denní) a rituály v průběhu kalendářního roku (Šulová, 2005).

Rituály všedního dne

Matoušek (2003) považuje za nejčastější stereotyp všedního dne společné stolování. Během jídla, kdy se rodina sejde u stolu, se proberou veškeré organizační záležitosti, každý má prostor vyslovit svou připomínku, projevit nespokojenost. Denní rituály umožňují organizaci průběhu dne (Matoušek, 2003). Obdobný názor má i Kaufmann-Hubertová (1998), která navíc mezi rituály přidává i upevňování vztahů mezi jednotlivými členy rodiny prostřednictvím doteků či polibků a poskytování pocitu bezpečí, což umožňuje klidné využívání volného času.

Rituály v průběhu roku

Klasickým zástupcem této kategorie rituálů jsou Vánoce nebo Velikonoce. Většina rodin prožívá toto období pro ně specifickým způsobem, který je jim blízký, provádí jim známé obyčeje a setkávají se s příbuznými.

Přechodové rituály

Třetí skupinu představují tzv. přechodové rituály, které mají usnadnit výrazné změny v rodině a jejich přijetí (svatba, promoce apod.) (Šulová, 2005).

Prázdné rituály

Některé rodiny udržují tzv. prázdné rituály. Jedná se o stereotypy, které jsou udržovány, ačkoli během let ztratily svůj původní význam i ochrannou funkci. Takovým stereotypem je například krátký polibek manželů, který postrádá citový náboj (Sobotková, 2007).

V současné době plné rychlých změn a progresivního pokroku představují rodinné rituály jistotu pro rodinu a napomáhají v udržení rodinné identity (Sobotková, 2007). Řada odborníků se zabývá názorem, že právě nedostatek a opominání rodinných tradic je příčinou partnerské nestability a snižování rodinné soudržnosti (Šulová, 2005).

1.5.3 Rodinné inženýrství

Domácnost bývá tradičně spojována se ženským pohlavím. I když je rozložení starosti o domácnost v představách společnosti vyrovnané, v reálném světě tato sféra převážně náleží ženám a jsou to právě ony, kdo nesou plnou odpovědnost za její bezproblémový chod. Výzkumy dokazují, že je velký rozdíl v čase, který věnují péči o domácnost ženy a který jsou ochotni poskytnout muži (Sejrková, Květoň, 2001). Tento rozdíl se stupňuje zejména po narození dětí, kdy jsou na ženy zvyšovány nároky. Muži však zpravidla svou aktivitu nemění. Navíc jsou ve společnosti zafixovány určité typy činností, které přísluší jednotlivým pohlavím. Obsah pojmu domácí práce se proměňuje ruku v ruce se změnou uspořádání rolí a vztahů mezi muži a ženami (Maříková, 1999).

Muži se nepodílejí na práci v domácnosti ze dvou hlavních důvodů. Muži se potýkají s myšlenkou, že by měli vykonávat práci, která je většinou populace považována za ryze ženskou záležitost. Navíc bývají tyto činnosti muži chápány jako příliš nudné a degradující. Často se muži schovávají za svou nešikovnost a odvolávají se na důležitější věci na práci. Aktivní zájem o domácnost, který přispívá k udržení pocitu životní spokojenosti, se podle Kormanana a Leslieho (1989) objevuje až u mužů v penzi.

Druhá příčina pak spočívá v nechuti žen přenechat práci mužům, neboť by nebyla odvedena podle jejich představ. Nezapojení mužů do chodu domácnosti má tedy příčinu na obou stranách. Práce muže v rodině mívá spíše charakter výpomoci a muž bývá převážně v roli pomocníka než rovnocenného partnera (Maříková, 1999).

Termín rodinné inženýrství v praxi představuje soubor pravidel a denní režim, který usnadňuje chod rodiny. Každý člen rodiny zde má své vlastní úkoly, které plní a díky kterým participuje na fungování domácnosti. Satirová (2006) tento termín definuje jako management času, prostoru, zařízení, energie a lidí v rodině ve vztahu k zajišťování provozu rodiny a domácnosti. Rodinné inženýrství by mělo přispívat k rodinné pohodě. Jeho nosnou myšlenkou je, že pokud se práce rozdělí, zbude více volného času, který budou moci využívat členové rodiny společně. Navíc jsou rodinná pravidla prostředkem ke konkrétnímu ocenění každého člena rodiny. Tato funkce přispívá k vytvoření pocitu užitečnosti (Satirová, 2006).

Některé z dohodnutých pravidel se týkají věcí všedních, jiné upravují fungování rodiny ve věcech životně důležitých. Tato pravidla neurčují pouze kdo, kdy a jak má pracovat, ale i jak se členové rodiny chovají k sobě navzájem, jak pečovat o dítě, jak stolat, jak odpočívat. Správně sestavená a dodržovaná pravidla přispívají ke klidu a pohodě v domácnosti, a naopak pokud tato pravidla chybí, nebo některý ze členů domácnosti je bojkotuje, objevují se problémy, zmatek a chaos (Müllerová, 2006).

Tvorba pravidel předpokládá schopnost komunikace a dohody mezi jednotlivými členy domácnosti, ale zároveň lze říci, že naopak společná práce na vytváření pravidel přispívá ke zlepšení komunikace a celkového ovzduší v rodině (Müllerová, 2006). Je jen na schopnosti partnerů se domluvit, jak bude vypadat chod rodiny a tím pádem, jak budou oba spokojeni (Plzák, 2007).

Při tvorbě pravidel je nezbytné, aby byla respektována všemi členy domácnosti a aby si je všichni vykládali stejným způsobem. Rodina společně cvičí komunikaci, učí se jak splnit stanovený cíl. Jednotliví členové rodiny plní své úkoly na provozu domácnosti a přebírají odpovědnost za svou činnost a její výsledek (Müllerová, 2006).

Chyby v rodinném inženýrství:

- jeden člen rodiny (zpravidla matka) přebírá veškeré činnosti na sebe. Tato osoba zpravidla touží po změně, ale na druhou stranu nedokáže o pomoc požádat. V takovém případě velmi často dochází k prohloubení pocitu přetížení, poruchám komunikace a ochládání vztahu.
- není vytvořen pevný rozvrh činností jednotlivých členů. Práce jsou vyžadovány náhodně a nečekaně, což neumožňuje přípravu a obě strany mohou být následně rozladěny.
- nevyužívá se plně potenciál dětí, děti nejsou zapojeny do činností (Müllerová, 2006).

1.5.4 Komunikace v partnerství a rodině

Komunikace je jedním z typů sociální interakce. Představuje vzájemnou výměnu informací, nebo jejich jednostranné sdělování. Prostředkem komunikace nejsou pouze slova a gesta, ale i celkové chování komunikující osoby. Komunikace není pouze již rozvinutou sociální interakcí, ale je také jejím předpokladem. Manželská komunikace je pak interakcí mezi manželi (Nakonečný, 1999).

Komunikace mezi partnery je rozhodující proměnnou jejich vztahu. Pokud není uspořádaná, dochází vždy k rozvratnému chaosu manželství. Bez zvládnutí párové komunikace ztrácí každé manželství na stabilitě (Plzák, 2007).

V partnerství a rodině, kde je komunikace v pořádku, má každý z členů rodiny právo být někdy v pozici navrhovatele – iniciátora, jindy zase může být v opozici a smí vyjádřit nesouhlas s návrhem oponenta. Kdykoli má šanci přidat se ke komunikaci, podle svého vlastního názoru. Každý má také právo nechat si svůj názor pro sebe a na dané téma se nevyjadřovat. Pokud je komunikace v rodině vedena tímto směrem, zabrání se tzv. komunikačním stereotypům (Plaňava, 1998). Takovýto stereotyp pak může vypadat

takto: muž, který je v rodině vždy iniciátorem přednese návrh, žena je okamžitě proti (jako ve většině partnerových návrhů). Dcera se přidá k matce, se kterou je v koalici a syn zase straní otci. Takováto situace se pak stává neřešitelnou.

Ve stejné knize docent Plaňava dále vyzdvihuje důležitost shodného komunikačního stylu obou partnerů. Jedná se o schopnost partnerů „vyladit se“ ve stejnou dobu do podobné nálady a díky tomu nalézt pro oba přijatelné a příjemné téma k hovoru. Aby se předešlo dohadům a nepochopení, měl by partner umět odhadnout, zda je vhodná chvíle pro rozhovor na vážné téma, nebo zda je čas na nezávazné tlachání (Plaňava, 1999).

1.5.5 Volný čas

Volný čas má celou řadu proměnných a charakteristik jako například s kým a jakým způsobem jej trávíme, kolik jej máme a jak často si tyto činnosti můžeme dopřát. Někteří dávají přednost samotě, jiní preferují volný čas trávený ve skupině. Rozdíly bývají i ve formě. Někdo raději usedne s knihou v klidném koutě, jiný vyhledává adrenalinové dobrodružství.

První zkušenosti s trávením volného času se utvářejí v nukleární rodině a jedinec si je nese po celý život. Výzkumy nám dokazují, že lidé si uchovávají vzory z trávení volného času v dětství a nesou si je s sebou do dospělosti. Většinou tedy trávíme náš volný čas tak, jak nám to bylo ukázáno v dětství našimi rodiči. S postupujícím věkem se mění specifické aktivity, ale jejich hlavní zaměření zůstává (CPRA, 2008).

Předpokladem kvalitně stráveného času v okruhu rodinných příslušníků je samotná výchova směřující k vytvoření základní představy. Výchova ke kvalitnímu trávení volného času nám poskytuje vzory pro budoucí život. Díky této výchově dochází k seznámení dětí s možnostmi smysluplného trávení volného času a se způsoby jeho, ať již aktivního nebo pasivního, trávení (Kačová, 2008).

Podíl na rodinném životě je v každé rodině odlišný. Jsou rodiny, kde rodiče lpí na společně tráveném volném čase a naopak jsou i rodiče, kteří nevedou děti ke společným volnočasovým aktivitám a je jim jedno, co jejich potomci dělají se svým volnem. S přibývajícím věkem dětí by se měl tento systém měnit a být schopný

zareagovat na posun v jejich hodnotovém žebříčku a osobních potřebách (Kačová, 2008).

Základním předpokladem pro kvalitně strávený volný čas jsou rodinné schůzky. Tato setkání umožňují každému členu domácnosti vyslovit svůj názor, přání, nebo i pochybnost. Schůzky jsou více méně pravidelné a účastní se jich všichni rodinní příslušníci. Všichni členové by zde měli projevit svůj vlastní názor, nikdo by neměl mít pocit utiskování či znevýhodnění. Takováto setkání také zabraňují rigiditě v rodině a umožňují vyvolat změny podle přání jejích členů (Diekmayer, Kay 1996).

Není jednoduché dosáhnout společného rodinného vyžití s tím, aby byli všichni členové rodiny spokojeni a zároveň, aby mohli plnit své povinnosti. Také je dobré pokud rodiče umožní dítěti, aby si vybralo dle vlastního uvážení volnočasové aktivity z nabídky i mimo domov – například z nabídky Domů dětí a mládeže a podobně. Dítě při nich může navazovat kontakty s vrstevníky. Problém vzniká v případě, kdy aktivity dítěte převáží nad aktivity trávené v rodinném kruhu. S přibývajícím věkem, kdy se dítě osamostatňuje a zraje, ustupuje čas trávený v rodině času, který dítě tráví v kroužcích. Čas, který tráví rodina pohromadě, se krůček po krůčku vytrácí (Roberty, 2006).

Ideální uspořádání volného času umožňuje každému členu rodiny dělat aktivitu, která jej baví při současném zachování společných rodinných činností. Žádný z rodinných příslušníků by se neměl cítit vyčleněný z rodinných vazeb.

Partnerství a volný čas

V partnerství existují dva typy aktivní zábavy, a to společné a individuální. Jak vyplývá z názvů kategorií, společnou aktivní zábavu vykonávají oba partneři společně, zatímco individuální aktivní zábavou se zabývá pouze jeden z partnerů.

Množství možných společných aktivních koníčků je nečekaně nízké. Aktivní záliby příliš neumožňují komunikaci a často bývají kategorizovány na čistě mužské a ženské. Tento fakt klade zvýšené nároky na spolupráci mezi partnery. Tam, kde jsou kvalitní vztahy mezi partnery, je dokonalý soulad v realizaci individuálních aktivních zálib (Plzák, 1988).

2. Cíle práce a hypotézy

2.1 Cíl práce

Předmětem výzkumu této diplomové práce jsou partnerské vztahy procházející odchodem dospělých dětí z rodiny. Výzkum se zaměřuje čistě na názory partnerů na vývoj vztahu a jeho změny.

Cílem práce je zmapovat případné změny, kterými procházejí oba partneři po odchodu dětí ze společné domácnosti. Zejména je práce orientována na komunikaci, rodinné rituály a využívání volného času.

V práci bych ráda prokázala, zda partneři cítí odchod dětí ze společné domácnosti jako novou příležitost pro další rozvoj svých dovedností, znalostí a schopností a novou příležitost k oživení partnerského života odlehčeného o každodenní starosti spojené se zajištěním potřeb dětí, nebo zda jej spíše vnímají jako konec rodinného života a nevidí v další existenci partnerství a rodiny smysl.

Dalším cílem je zachycení změn v nárocích na partnera, v požadavcích, které jsou na něj kladeny. Práce by měla obsáhnout i proměnu v pohledu na partnera a celkovou kvalitu vzájemného vztahu.

Výsledky výzkumu by měly ozřejmit faktory, které mohou ohrozit vztah po odchodu dětí.

Práce by měla být využívána jednak studenty k rozšíření znalostí týkajících se rodiny a partnerských vztahů, její další využití by mohlo spočívat v nastínění problematiky partnerských vztahů poznamenaných odchodem dětí ze společné domácnosti. Z těchto poznatků lze dále čerpat do oblasti prevence partnerských problémů.

2.2 Hypotézy

Na základě stanoveného cíle jsem si pro svou práci vytyčila následující hypotézy:

Hypotéza č. 1 (H1) - *Vztah partnerů prochází po odchodu dětí ze společné domácnosti řadou změn.*

Hypotéza č. 2 (H2) - *Odchodem dětí dochází k narušení komunikace mezi partnery.*

Hypotéza č. 3 (H3) – *Po odchodu dětí tráví partneři volný čas odděleně.*

3. Metodika

V teoretické části diplomové práce se nejprve zabývám vlastní definicí rodiny a jejími hlavními funkcemi. Přibližuji i pojem nukleární rodiny. Dále jsem zařadila kapitolu týkající se nesezdaného soužití a jeho problémů i výhod. Snažila jsem se o zmapování názorů různých autorů na tento typ partnerství, na jeho perspektivu a důvody, proč je pro řadu lidí stále přitažlivějším způsobem životního uspořádání. Dále zpracovávám jednotlivé etapy životního cyklu rodiny. V následující části práce se zabývám partnerským soužitím a následně rozpracovávám jednotlivé determinanty tohoto vztahu. Popisuji jak často zpracovávaná témata typu komunikace mezi partnery nebo volný čas, tak i méně časté kapitoly jako jsou manželské mýty, rodinné rituály a rodinné inženýrství.

Pro vypracování praktické části jsem si nejprve na základě získaných poznatků vymezila oblasti, o kterých jsem předpokládala, že budou nejvíce poznamenány odchodem dětí ze společné domácnosti. Ke zvoleným tématům jsem formulovala dotazníkové otázky a vybrala objektivní metodu pro sběr a analýzu informací. U jedné oblasti otázek jsem si nebyla jistá jejich srozumitelností pro respondenty, z tohoto důvodu jsem si je prověřila využitím předvýzkumu. Po prověření problematických otázek tímto šetřením jsem mohla dotazník doručit předem zvolenému výzkumnému souboru. K získání potřebných dat jsem použila metodu dotazníkového šetření. Tento postup umožňuje získat potřebné informace od velkého počtu dotazovaných v relativně krátké době (Disman, 2007). Respondenti odpovídali na otázky uvedené v mnou vytvořeném strukturovaném dotazníku. Z navrácených materiálů jsem zpracovala rozbor a výsledky a následně jsem interpretovala získaná data.

3.1 Metoda výzkumu

Zvolila jsem si kvantitativní typ výzkumu. Jako prostředek k zjištění potřebných údajů jsem si zvolila metodu dotazníkového šetření. Hlavní důvod pro toto rozhodnutí spočíval v oslovení velkého množství respondentů. Zároveň jsem tuto metodu považovala za vhodnou vzhledem k citlivým otázkám, kdy forma dotazníku poskytuje respondentům vyšší stupeň anonymity, než je tomu u jiných metod.

Úvod dotazníku obsahoval dle formální úpravy formulí, jež oslovené respondenty a respondentky ujistila o anonymitě dotazníku a účelu jeho využití. V této části jsem uvedla své jméno, kontaktní údaje a fakultu, kde diplomovou práci zpracovávám.

V úvodu dotazníku byly otázky informačního charakteru týkající se pohlaví a věku respondentů. Protože se týkal výzkum pouze páru, kde již děti nežijí ve společné domácnosti, zařadila jsem otázku týkající se doby odchodu dětí z domácnosti.

Dotazník jsem rozdělila do 8 okruhů, které postihovaly mnou stanovené hypotézy. Některé okruhy byly zpracovány formou jedné otázky, v jiných jsem použila i další otázky doplňujícího charakteru pro zaznamenání jednotlivostí. Okruhy 1 a 3, týkající se volného času a rodinných rituálů, jsem zpracovala formou tabulky, do které respondenti vpisovali časové údaje a podrobnější informace. Tento způsob mi zajistil velmi cenné a přesné údaje pro pozdější zpracování.

Osm otázek bylo uzavřených, vždy jsem se snažila uvést veškeré alternativy. I přes tuto skutečnost jsem ponechávala respondentům možnost vyjádřit jinou variantu odpovědi. Dvě otázky byly polootevřené a jedenáct otázek otevřených. U třech otázek jsem použila i vyjádření odpovědi v podobě škálového zhodnocení. Takto jsem se snažila zajistit co nejpřesnější rozlišení odpovědí. Tato forma se týkala zejména otázek vyjadřujících subjektivní názor na spokojenost s danými tématy.

3.2 Předvýzkum

Pro ověření srozumitelnosti otázek jsem se rozhodla nejprve provést předvýzkum. Jako vzorek mi posloužily dva páry osob z mého okolí, které nebyly blíže obeznámeny s danou problematikou a byly ve věku zvoleného výzkumného souboru – tzn. 45 – 50 let.

Konkrétně jsem těmto osobám předkládala část dotazníku číslo 3, týkající se rodinných rituálů. Tímto předvýzkumem jsem si chtěla ověřit, že respondenti budou chápat, co zmíněný pojem znamená a co vše do této kategorie může spadat.

Všichni účastníci předvýzkumu se shodovali, že sice pojem rodinné rituály neznali, nicméně z nabízených možností si odvodili jeho význam a byli schopni otázku

bez problému zodpovědět. Dvě ze čtyř dotázaných navíc byly schopny přidat i další rodinný rituál, který praktikují ve vlastní rodině.

Zbylé otázky vnímám jako dostatečně jasné a z tohoto důvodu jsem je do předvýzkumu nezařadila.

3.3 Charakteristika výzkumného souboru

Pro výzkum, z kterého vycházela má diplomová práce, jsem si vybrala výzkumný soubor respondentů, na kterém jsem si mohla potvrdit, či naopak vyvrátit stanovené hypotézy. Cílem výzkumu bylo zjistit, zda odchod dětí ze společné domácnosti představuje problém pro partnery nebo ne. Z tohoto důvodu jsem potřebovala oslovit co největší skupinu osob procházející tímto obdobím, setkávajících se s tímto jevem. Jako nejvýhodnější způsob oslovení respondentů se mi jevilo emailové rozšíření dotazníků mezi studenty ZSF JU, kteří následně dotazníky předávali svým rodičům. Vyplněné dotazníky mi byly následně posílány zpět na můj email. Tento způsob se zdá být poněkud komplikovaný, nicméně mi zajistil dostatečný výzkumný soubor, který splňoval stanovená kritéria. Avšak je zřejmé, že hlavním kritériem sběru dat byla ochota studentů dotazník přeposlat svým rodičům a následně ochota samotných rodičů vyplnit dotazník, proto výběr respondentů/tek může do jisté míry zkreslovat výsledky výzkumu, neboť předpokládám, že se výzkumu zúčastnilo více spokojených než nespokojených partnerů. Je tedy důležité zmínit, že získané údaje mají převážně orientační hodnotu a není možné je zcela zobecnit.

Věkové omezení pro respondenty jsem předem nestanovovala, předpokládala jsem, že se bude jednat o osoby starší 40 let. Horní věkovou hranici jsem si odhadem stanovila na 60 let, žádným z respondentů nebyla překročena. Jediným kritériem výběru byla nutnost odchodu dětí ze společné domácnosti, v rodině nesmělo být stále přítomno žádné dítě.

Vlastní výzkum jsem provedla v prosinci roku 2008. Dotazníky jsem rozeslala studentům všech ročníků a oborů prezenčního studia na ZSF JU. Protože ne všichni rodiče studentů odpovídali mému kritériu, nelze stanovit návratnost dotazníků. Do mé

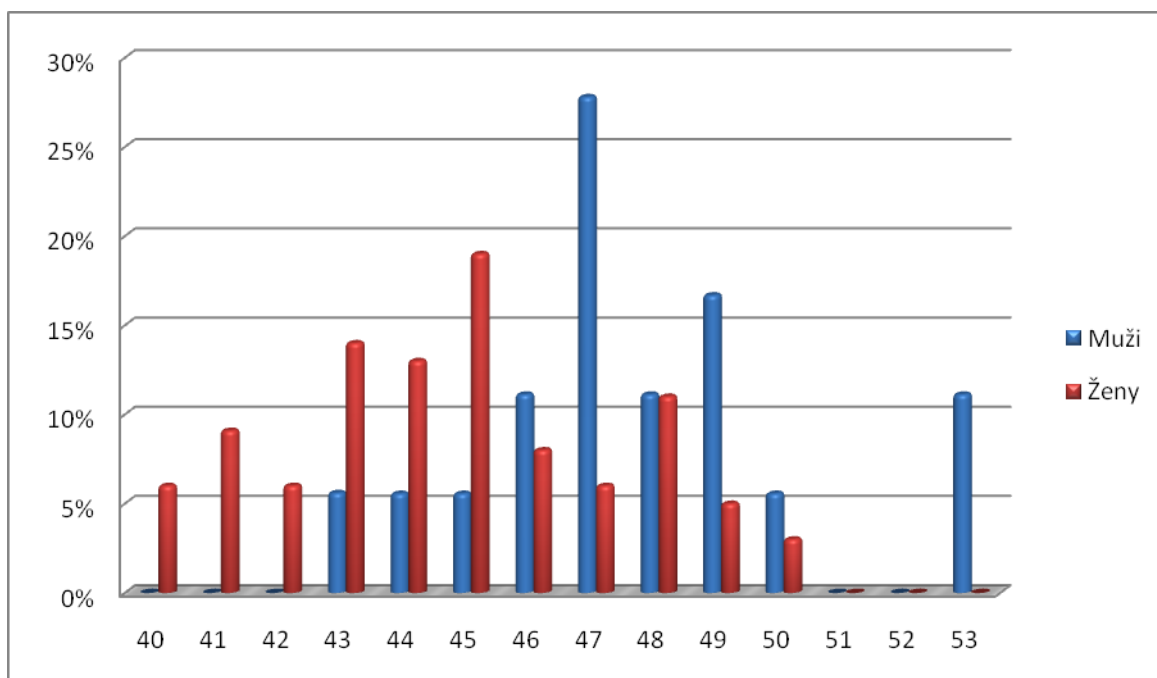
emailové schránky bylo doručeno 89 vyplněných dotazníků, z čehož 5 dotazníků jsem byla nucena vyřadit z důvodu neúplného, nebo nepřesného vyplnění.

Získané informace jsem matematicky a graficky zpracovávala v počítačových programech Microsoft Word a Microsoft Excel, které umožňují přesné zpracování zadaných položek tak, aby měly co největší vypovídající hodnotu.

4. Výsledky

Odpovědi na jednotlivé otázky jsou pro větší přehlednost dat zpracovány do tabulek a grafů. Na každou uvedenou otázku odpovědělo celkem 82 respondentů, z čehož bylo 18 mužů a 64 žen. Respondenti odpovídali dle struktury otázky. V dotazníku byly jak otázky se škálovými odpověďmi tak volba z odpovědí ANO x NE i otázky otevřené. 2 okruhy otázek byly formulovány jako tabulka k dopsání časového údaje.

Graf č. 4. 1: Rozdělení respondentů dle věku a pohlaví v procentech

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí otázka č. 1:

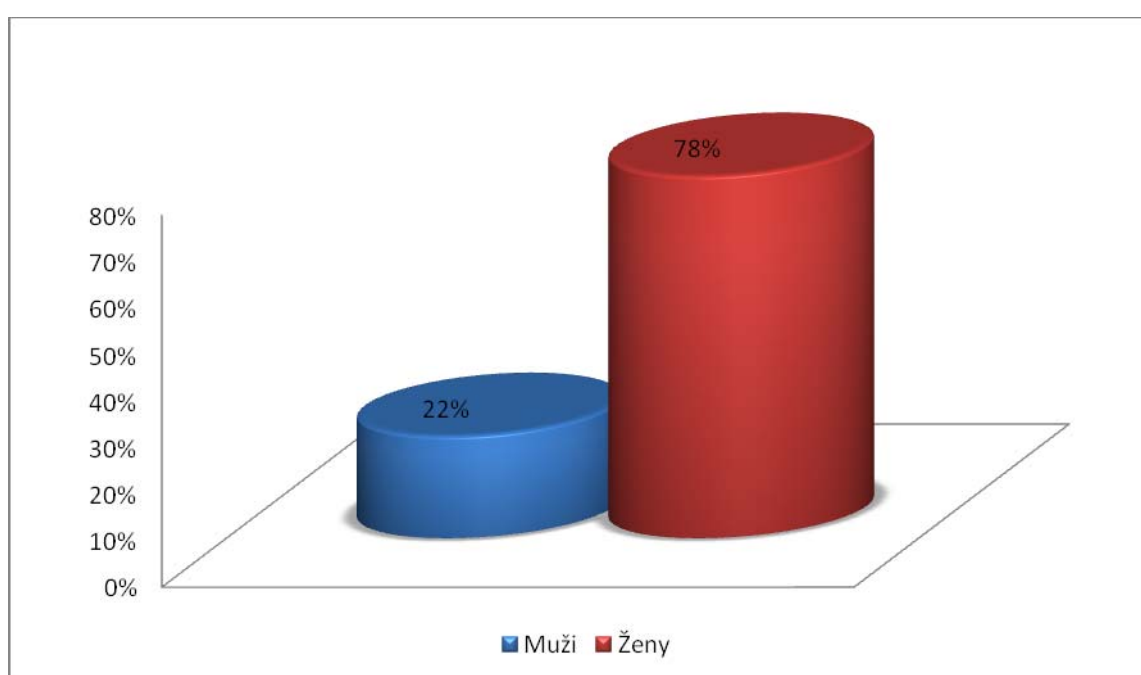
Otázka č. 1 se dotazovala na věk respondentů a byla otevřená.

Graf č. 4. 1 zpracovává rozdělení respondentů podle věku a jejich pohlaví. Věk respondentů byl v rozptýlu 40 až 53 let.

Věkové rozložení mužů bylo mezi 43 a 53 lety. 6 % (1) mužů bylo ve věku 43, 44 a 45 let, 11 % (2) mužů bylo ve věku 46 let a 28 % (5) mužů uvedlo jako svůj věk 47 let. 11 % (2) respondentů bylo ve věku 48 let, 17 % (3) respondentů ve věku 49 let, 6 % (1) zúčastněných mužů bylo 50letých a 11 % (2) mužů 53letých.

Věkové rozdělení žen bylo od 40 do 50 let, přičemž výzkumu se zúčastnilo 7 % (4) žen ve věku 40 let, 9 % (6) žen 41letých, 6 % (4) žen 42letých, 14 % (9) žen 43letých, 13 % (8) žen 44letých, 19 % (12) žen 45letých, 8 % (5) žen 46letých, 6 % (4) žen 47letých, 11 % (7) žen 48letých, 5 % (3) žen 49letých a 3 % (2) respondentek ve věku 50 let.

Graf č. 4. 2: Procentuelní rozdělení respondentů dle pohlaví

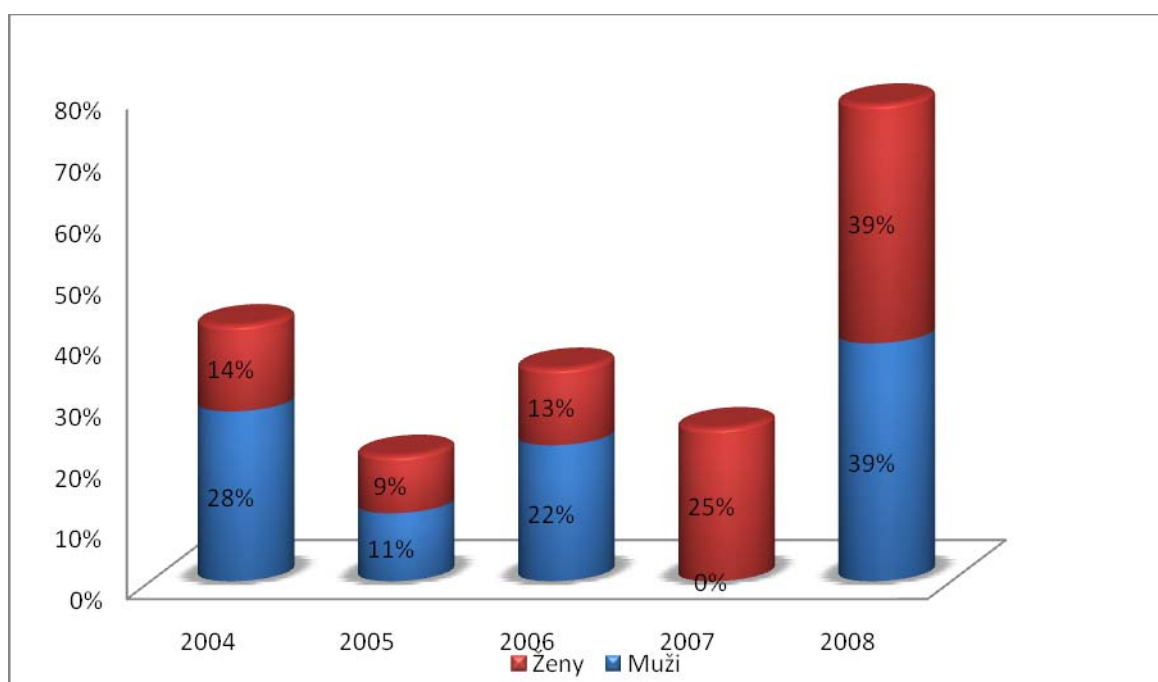

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí otázky č. 2:

Graf č. 4. 2 znázorňuje procentuální rozložení respondentů dle pohlaví. Výzkumu se zúčastnilo 22 % (18) mužů a 78 % (64) žen.

Graf č. 4. 3: Rozdělení respondentů dle roku odchodu dětí ze společné domácnosti v procentech

Zdroj: Vlastní výzkum

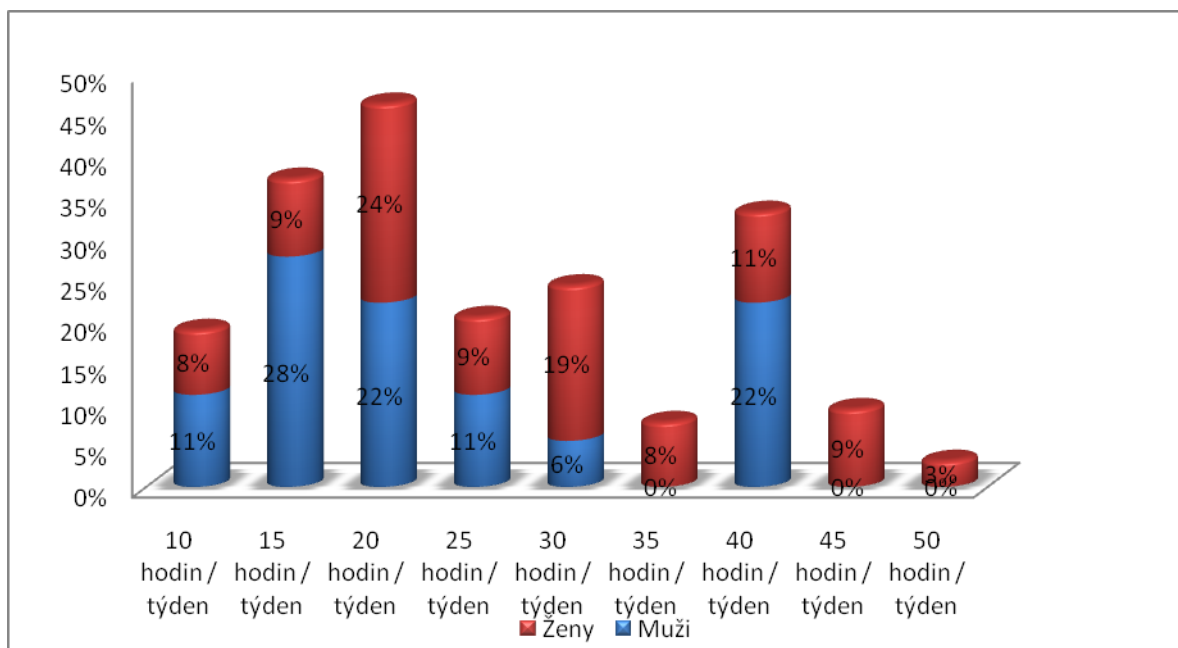
Shrnutí otázky č. 3:

Graf č. 4. 3 popisuje, v jakém roce děti opustily domácnost, kterou do té doby sdílely společně s rodiči. Graf je opět rozdělen na mužskou a ženskou část respondentů. 28 % (5) mužů a 14 % (9) žen uvedlo, že děti odešly v roce 2004. 11 % (2) mužů a 9 % (6) žen označilo jako dobu odchodu dětí rok 2005, 22 % (4) mužů a 13 % (8) žen pak uvedlo rok 2006. Rok 2007 neoznačil ani jeden muž, ale z žen jej uvedlo 25 % (16) respondentek. Nejčastěji se výzkumu zúčastnili respondenti, jejichž děti odešly v roce 2008 – jedná se o 39 % (7) mužů a 39 % (25) žen.

Shrnutí souboru otázek týkajících se volného času (oddíl I.):

Tento soubor otázek byl zpracován ve formě tabulky, do které mohli respondenti uvést libovolný časový údaj.

Graf č. 4. 4: Počet hodin za týden strávený v přítomnosti partnera; odpovědi respondentů vyjádřeny v procentech

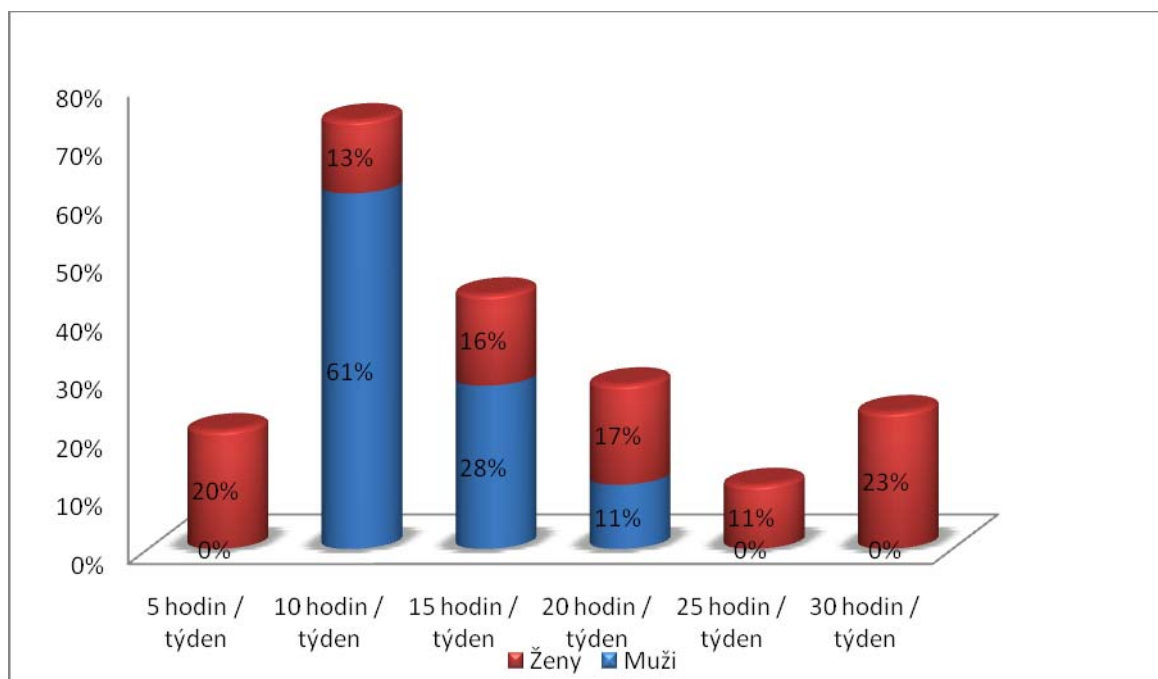

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí otázky I. a:

Graf č. 4. 4 znázorňuje odhad doby, kterou respondenti stráví během jednoho týdne v přítomnosti partnera. Respondenti volili údaje odstupňované po 5 hodinách, přičemž nejnižší časový údaj byl 10 hodin a nejvyšší 50 hodin společně stráveného času za týden. Žádný z respondentů nevedl, že by v přítomnosti partnera byl méně než 10 hodin týdně. 11 % (2) mužů a 8 % (5) žen uvedlo, že s partnerem stráví 10 hodin týdně. 28 % (5) mužů a 9 % (6) žen označilo 15 hodin týdně. 20 hodin týdně stráví v přítomnosti partnera 22 % (4) mužů a 24 % (15) žen, 25 hodin pak 11 % (2) mužů a 9 % (6) žen. 6 % (1) mužů a 19 % (12) žen je ve společnosti svého partnera po dobu 30 hodin týdně. Žádný muž neoznačil časový údaj 35 hodin týdně, přičemž tuto dobu ve společnosti partnera stráví 8 % (5) žen. 40 hodin v jednom týdnu s partnerem stráví 22 % (4) mužů a 11 % (7) žen. Žádný z účastníků výzkumu mužského pohlaví nestráví s partnerkou více jak 40 hodin, přičemž mezi ženami 9 % (6) žen udalo 45 společně strávených hodin a dokonce 3 % (2) žen 50 společných hodin v jednom týdnu.

Graf č. 4. 5: Počet hodin za týden strávených s celou rodinou; odpovědi respondentů vyjádřeny v procentech

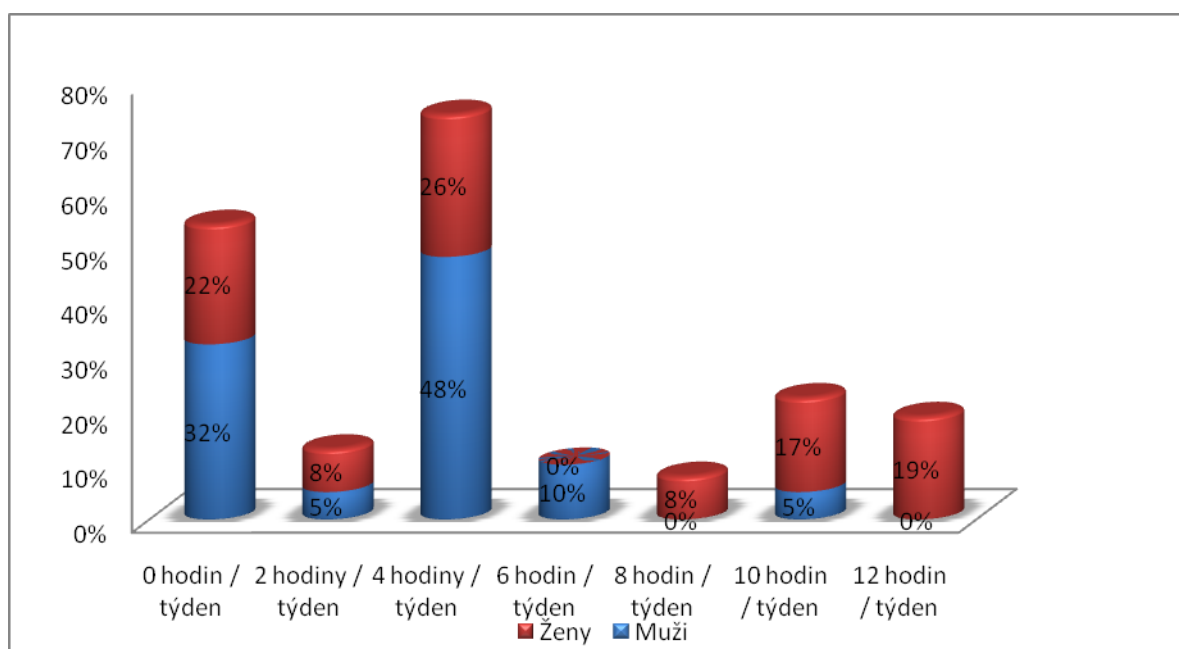

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí otázky I. b:

Graf č. 4. 5 dokumentuje odpovědi respondentů na otázku počtu hodin strávených s celou rodinou v jednom týdnu. I v tomto případě bylo možné odpovědi respondentů zpracovat s odstupňováním po 5 hodinách. Odpovědi byly v intervalu od 5 do 30 hodin týdně. Ani jeden z dotázaných neoznačil jako odpověď 0 hodin za týden. Žádný muž (0 %) nevedl, že by s rodinou strávil pouze 5 hodin za týden. Jako svou odpověď však tuto možnost zvolilo 20 % (13) žen. Nejvíce mužů, 61 % (11), označilo, že s rodinou stráví 10 hodin za týden. Stejnou možnost zvolilo i 13 % (8) žen. 32 % (6) mužů a 16 % (10) žen udalo, že s celou rodinou jsou 15 hodin v jednom týdnu. 20 hodin týdně s rodinou tráví 11 % (2) mužů a 17 % (11) žen. Více jak 20 hodin týdně netráví s rodinou ani jeden z mužů, kteří odpověděli v tomto výzkumu. 25 hodin v přítomnosti celé rodiny tráví 11 % (7) žen a 30 hodin týdně 23 % (15) žen.

Graf č. 4. 6: Počet hodin za týden strávených s přáteli; odpovědi respondentů vyjádřeny v procentech

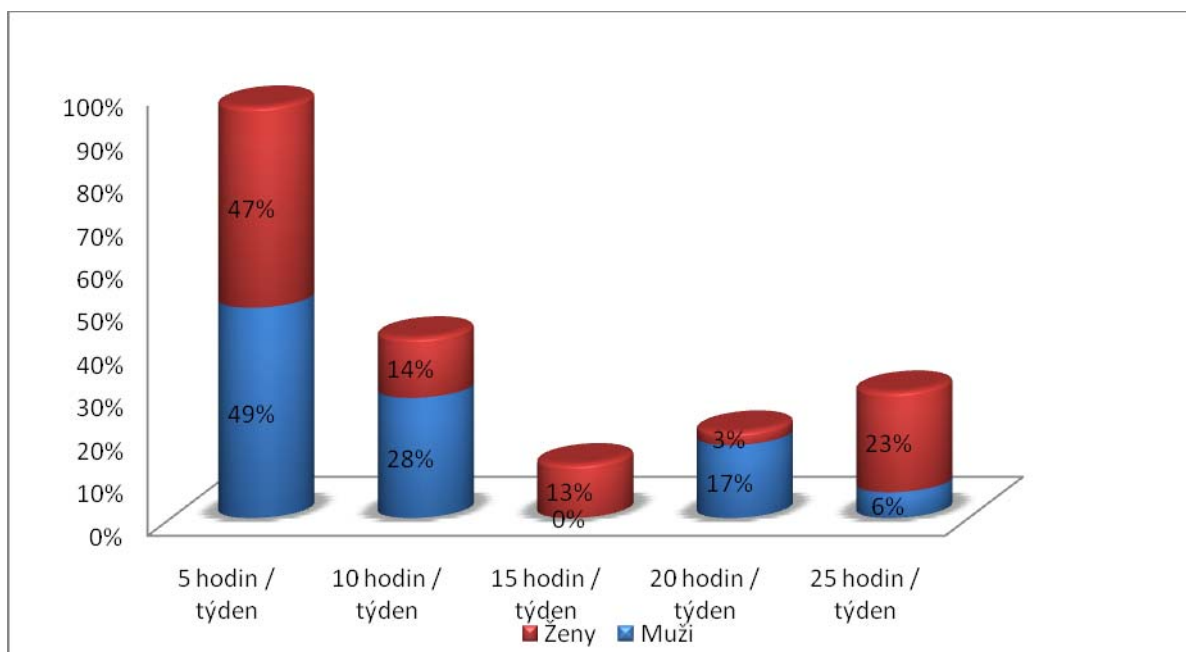

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí otázky I. c:

V grafickém zpracování č. 4. 6 jsou zachyceny odpovědi na otázku počtu hodin strávených s přáteli v průběhu jednoho týdne. Odpovědi respondentů byly odstupňovány po dvou hodinách od žádné do 12 hodin za týden. V odpovědích 32 % (6) mužů a 22 % (14) žen uvedlo, že se s přáteli nestráví ani hodinu týdně. 5 % (1) mužů a 8 % (5) žen s přáteli stráví 2 hodiny týdně, o dvě hodiny za týden víc pak s přáteli stráví 48 % (9) mužů a 26 % (17) žen. Žádná žena není ve společnosti přátel 6 hodin za týden, oproti tomu tento údaj označilo 10 % (2) mužů. 8 hodin za týden neoznačil žádný z mužů, ale 8 % (5) žen tento čas uvedlo. 10 hodin týdně pak stráví ve společnosti přátel 5 % (1) respondentů a 17 % (11) respondentek. Nejvyšší časový údaj zaznamenaný ve výzkumu byl 12 hodin za týden prožitých ve společnosti přátel a označilo jej 19 % (12) žen a žádný muž.

Graf č. 4. 7: Počet hodin za týden strávených s dětmi; odpovědi respondentů vyjádřeny v procentech

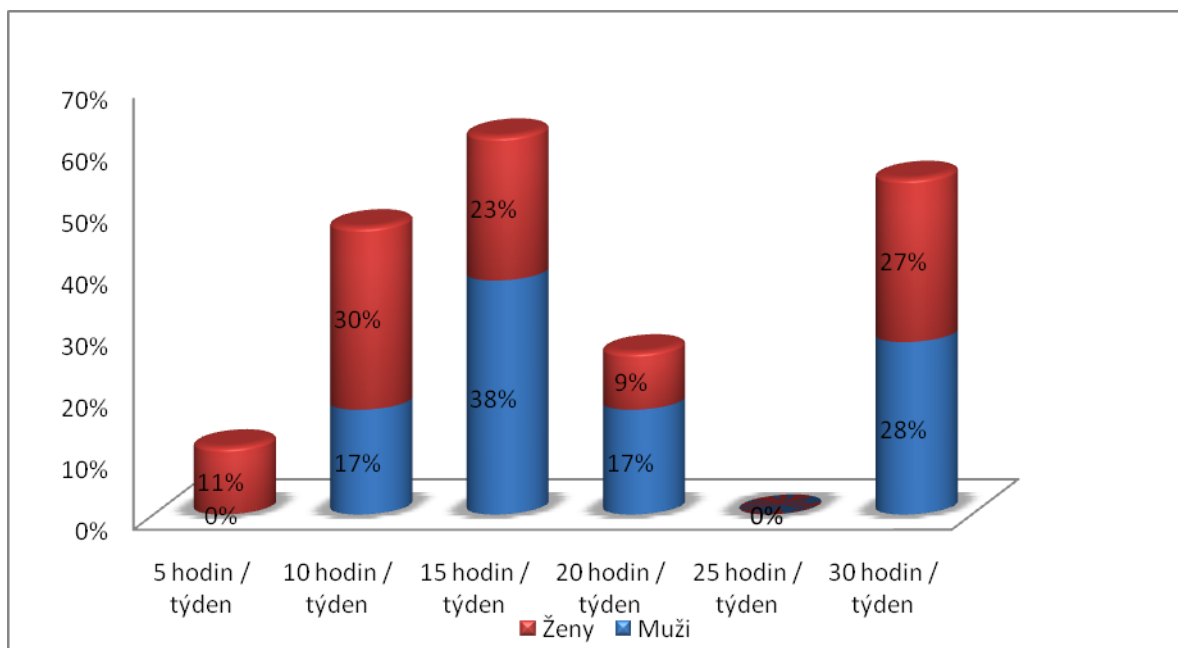

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí otázky I. d:

Graf č. 4. 7 zpracovává odpovědi respondentů na otázku: „Kolik hodin týdně strávíte se svými dětmi?“. Odpovědi respondentů byly odstupňovány po 5 hodinách od 5 do 25 hodin/týden. Žádný z oslovených respondentů neudal, že by s dětmi nestrávil ani hodinu v průběhu týdne. Nejvíce respondentů se přiklonilo k odpovědi 5 hodin za týden. Konkrétně to bylo 49 % (9) mužů a 47 % (30) žen. 10 hodin týdně stráví se svými dětmi 28 % (5) mužů a 14 % (9) žen. Žádný muž nevedl, že je s dětmi 15 hodin za týden, oproti tomu právě 13 % (8) žen tento údaj označilo. 17 % (3) mužů a 3 % (2) žen tráví s dětmi 20 hodin za týden. 25 hodin v jednom týdnu pak prožije s dětmi 6 % (1) mužů a 23 % (15) žen.

Graf č. 4. 8: Počet hodin za týden strávených o samotě; odpovědi respondentů vyjádřeny v procentech

Zdroj: Vlastní výzkum

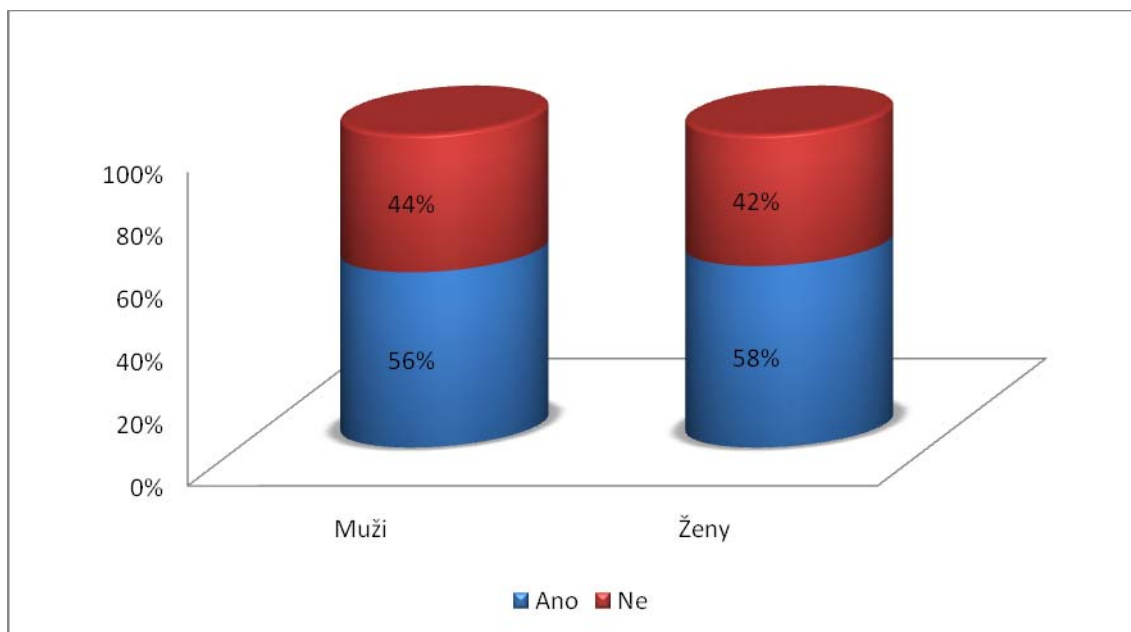
Shrnutí otázky I. e:

Graf č. 4. 8 vyjadřuje diferenciaci v odpovědích respondentů na otázku týkající se počtu hodin v týdnu, během kterých je dotázaný sám. Odpovědi byly v intervalu 5 až 30 hodin odstupňované opět po 5 hodinách. K odpovědi 0 hodin za týden se nepřiklonil ani jeden z respondentů bez rozdílu pohlaví. 5 hodin týdně bez přítomnosti další osoby stráví 11 % (7) žen a 0 % (0) mužů. 17 % (3) mužů a 30 % (19) žen je o samotě 10 hodin za týden, 15 hodin pak 38 % (7) mužů a 23 % (15) žen. 20 hodin za týden stráví o samotě 17 % (3) mužů a 9 % (6) žen. Odpověď 25 hodin za týden ne zvolil ani jeden z respondentů a 30 hodin v týdnu bez přítomnosti další osoby stráví 28 % (5) mužů a 27 % (17) žen.

Shrnutí souboru otázek týkajících se rodinných pravidel (oddíl II.):

Jedná se o soubor 7 otázek, které se zaměřují na získání odpovědí respondentů v oblasti rodinných pravidel.

Graf č. 4. 9: Rozdělení domácích prací; odpovědi respondentů vyjádřeny v procentech

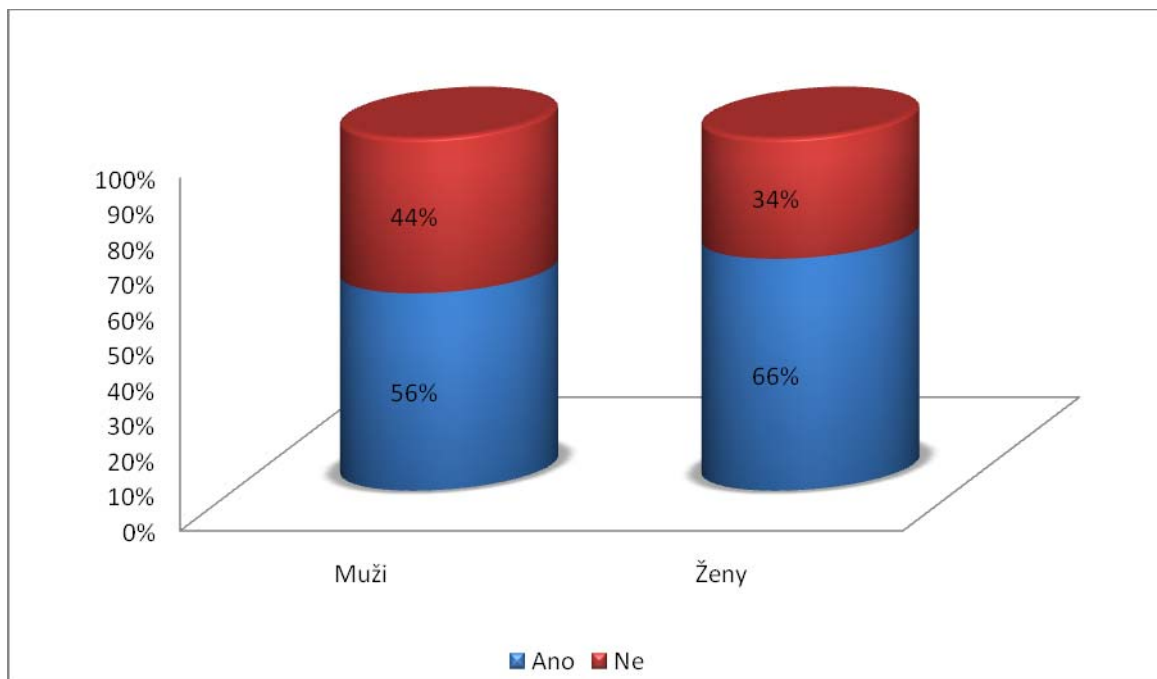

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí otázky II. a:

Graf č. 4. 9 je grafickým zobrazením odpovědí na otázku, zda mají partneři rozděleny domácí práce. 56 % (10) mužů odpovědělo na otázku, že mají s partnerem domácí práce rozděleny. Zbýlých 44 % (8) mužů odpovědělo, že nikoli. Mezi ženami dopadlo rozdělení velmi podobně: 58 % (37) žen odpovědělo na otázku kladně, 42 % (27) žen odpovědělo záporně.

Graf č. 4. 10: Spokojenost s rozdělením domácích prací; odpovědi respondentů vyjádřeny v procentech

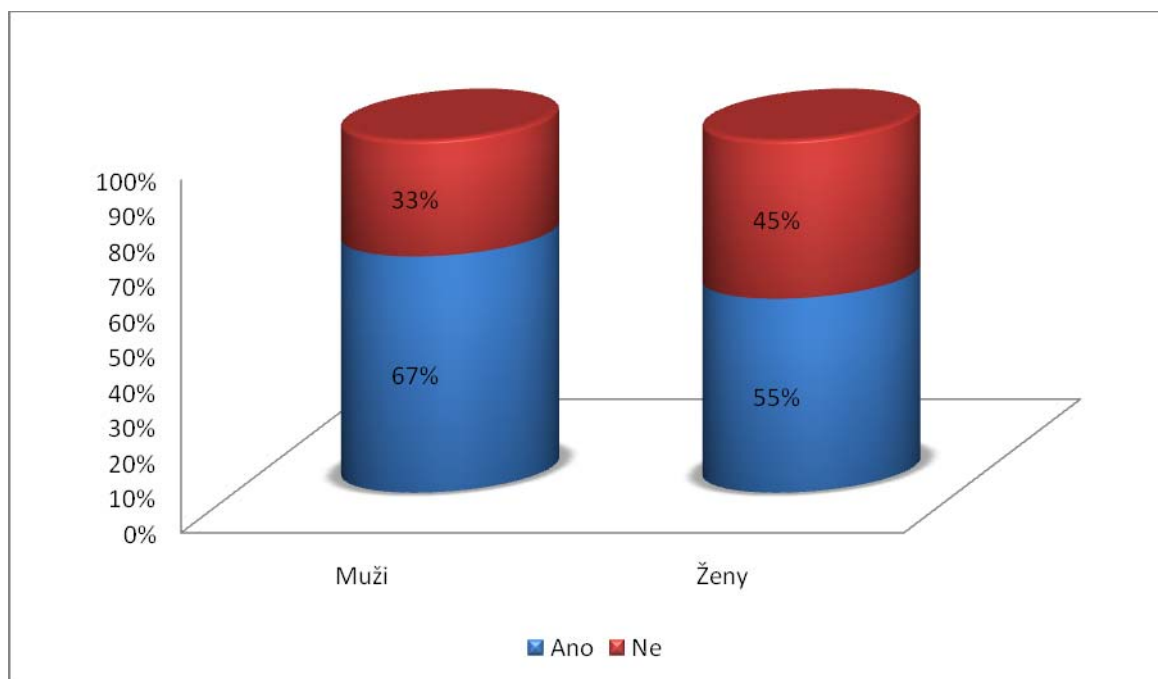

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí otázky II. b:

Graf č. 4. 10 popisuje rozložení odpovědí na otázku, zda jsou respondenti spokojeni s rozdělením domácích prací v jejich domácnosti. 56 % (10) mužů odpovědělo kladně, zápornou odpověď zvolilo 44 % (8) mužů. Mezi ženami bylo spokojeno 66 % (42) žen a nespokojeno bylo 34 % (22) žen.

Graf č. 4. 11: Spravedlivost rozdělení domácích prací; odpovědi respondentů vyjádřeny v procentech

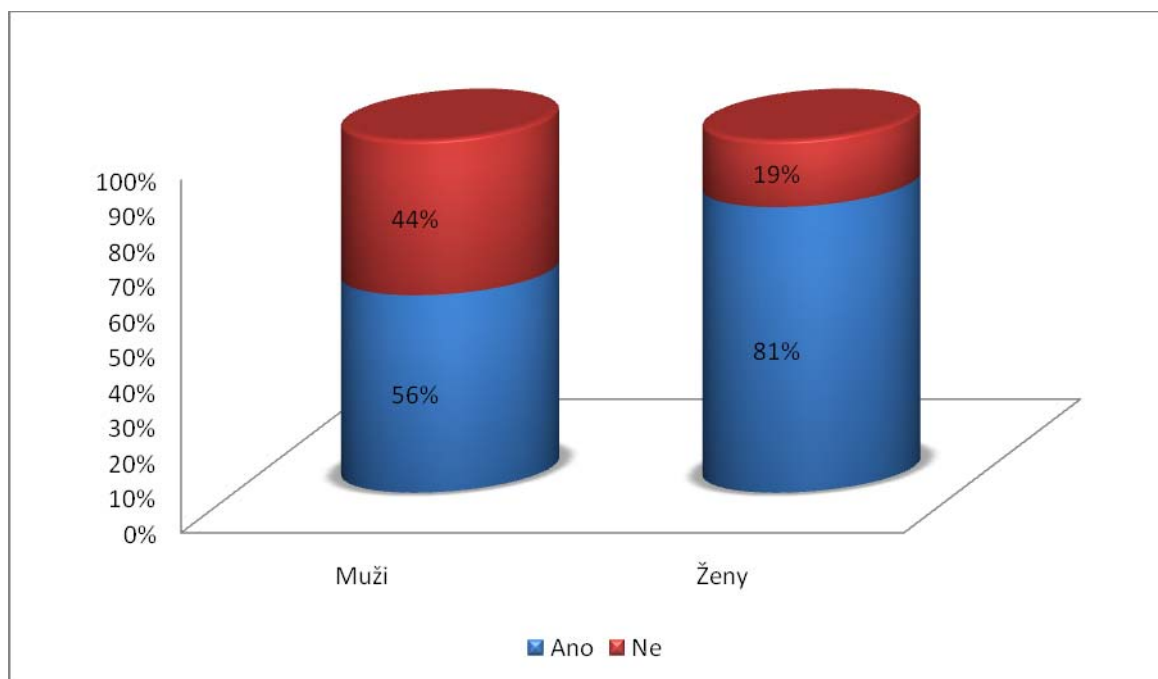

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí otázky II. c:

Odpovědi na otázku, zda respondentům připadá rozdělení domácích prací v domácnosti spravedlivé, zpracovává graf č. 4. 11. Kladně odpovědělo 67 % (12) mužů a 55 % (35) žen. Zápornou odpověď zvolilo 33 % (6) mužů a 45 % (29) žen.

Graf č. 4. 12: Pocit většího zapojení partnerů v domácích pracích; odpovědi respondentů vyjádřeny v procentech

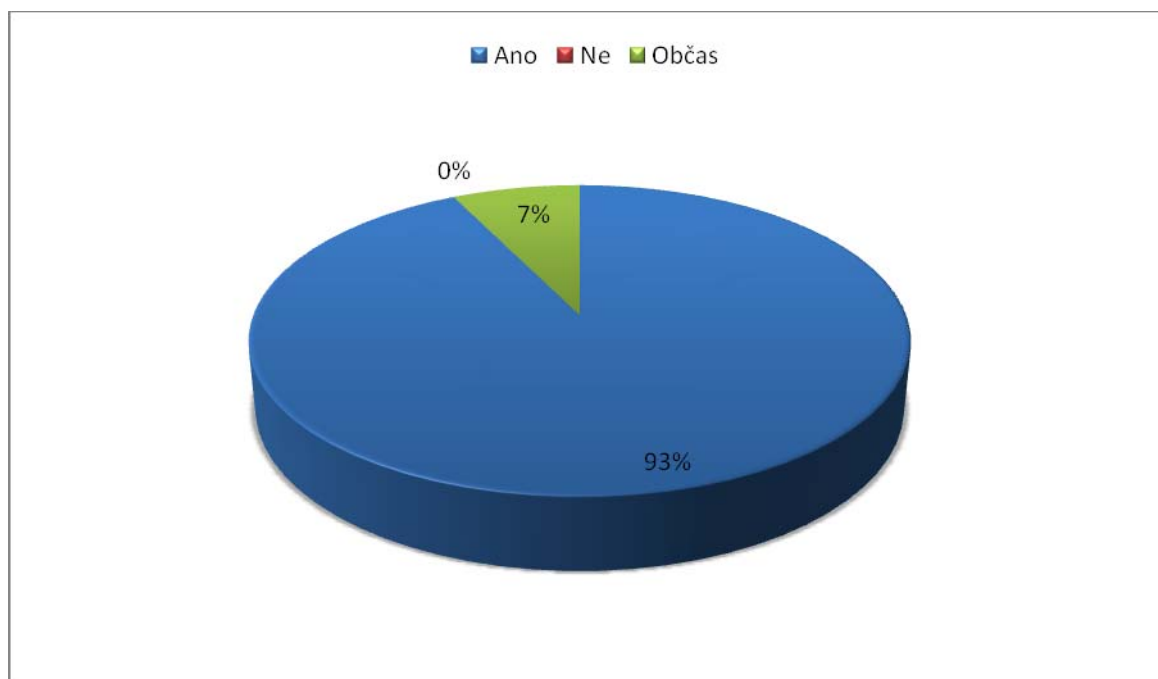

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí otázky II. d:

Graf č. 4. 12 znázorňuje procentuální rozložení odpovědí respondentů na otázku, zda mají pocit, že se zapojují do domácích prací více než jejich partner. 56 % (10) mužů odpovědělo, že ano, stejně jako 81 % (52) žen. Odpověď ne označilo 44 % (8) mužů a 19% (12) žen.

Graf č. 4. 13: Zapojení dětí do péče o domácnost; odpovědi respondentů vyjádřeny v procentech

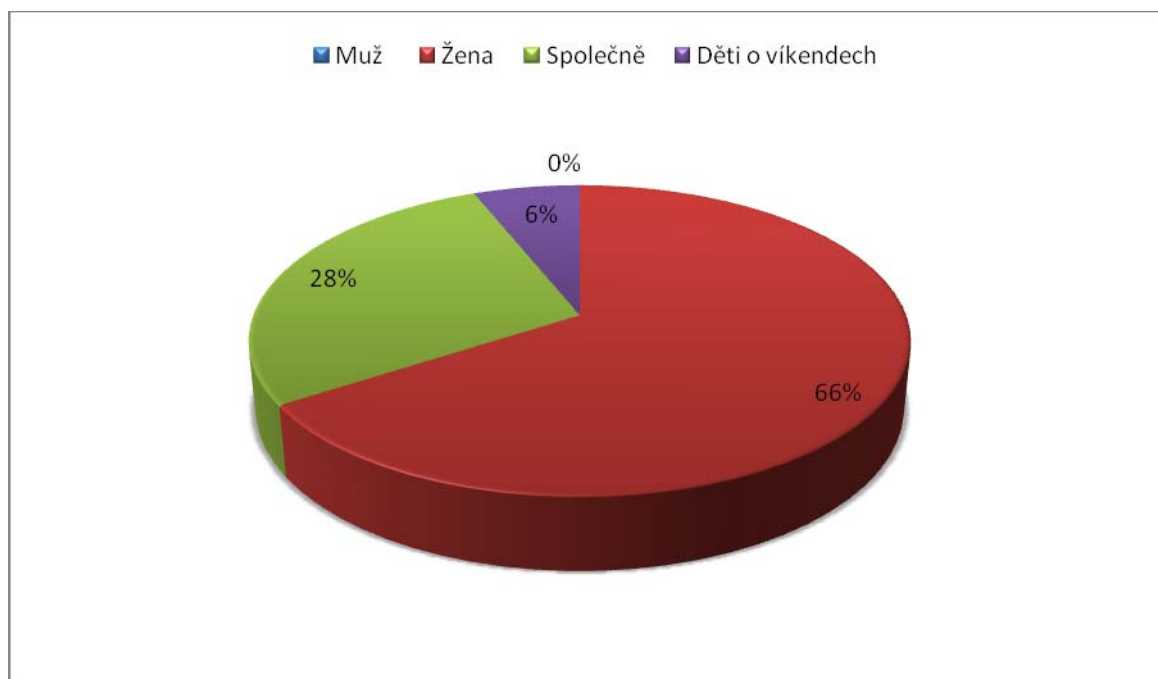

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí otázky II. e:

Graf č. 4. 13 představuje grafické zpracování odpovědí respondentů na otázku, zda jejich děti spolupracovaly na péči o domácnost. 93 % (76) respondentů dopovědělo kladně, zamítavou odpověď nezvolil žádný (0 %). 7% (6) dotázaných se přiklonilo k možnosti občas.

Graf č. 4. 14: Převzetí úkolů náležejících dětem partnerů; odpovědi respondentů vyjádřeny v procentech

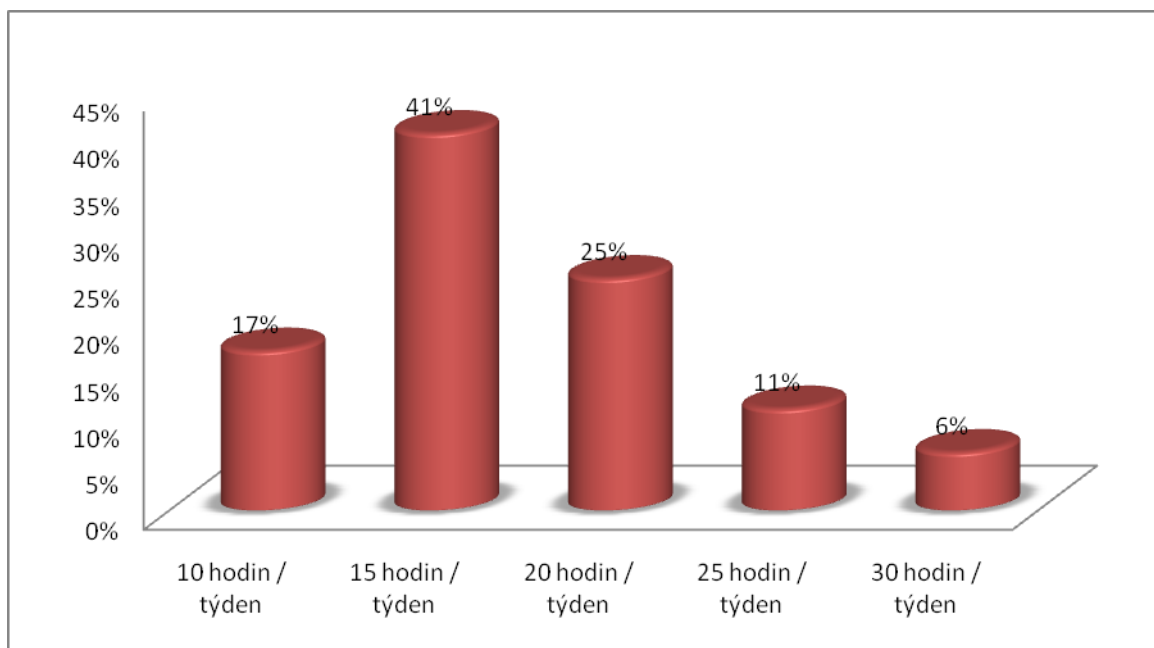

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí otázky II. f:

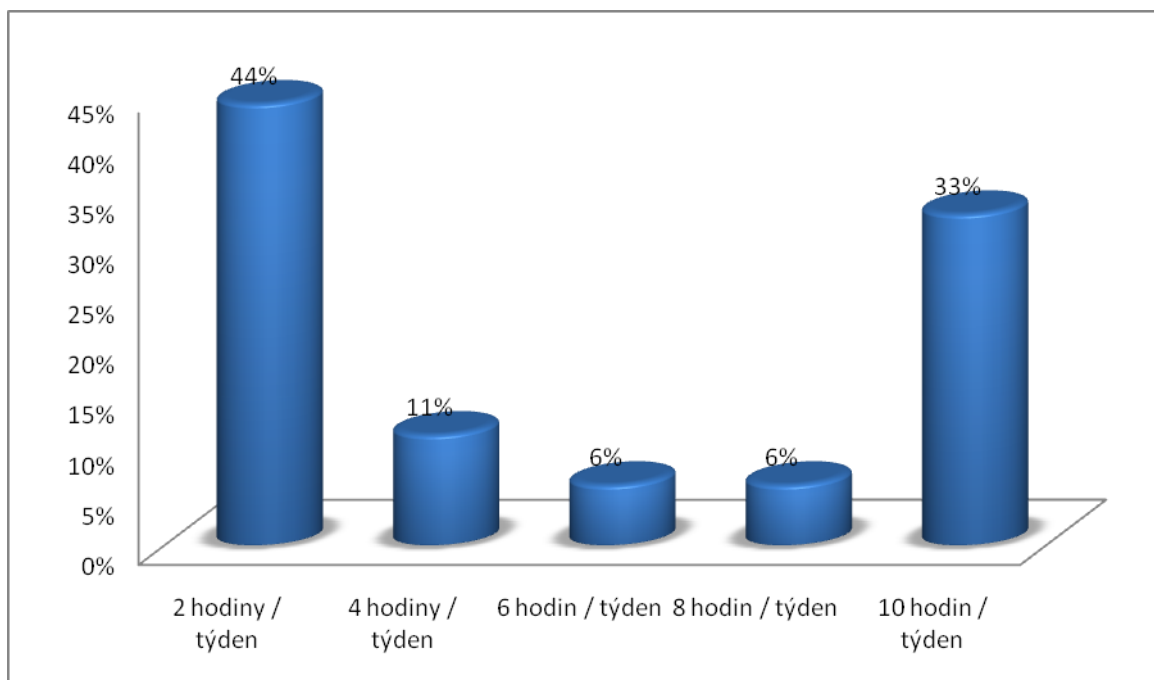
Graf č. 4. 14 znázorňuje odpovědi respondentů na otázku: „Kdo převzal úkoly dětí v domácnosti po jejich odchodu?“. 66 % (54) oslovených odpovědělo, že to byla žena, kdo převzal tyto úkoly. 28 % (23) respondentů odpovědělo, že se o tyto úkoly podělili oba partneři a 6 % (5) zúčastněných označilo, že úkoly byly ponechány dětem a děti je plní v době, kdy jsou doma. Žádný z respondentů (0 %) nevedl, že by tyto úkoly převzal muž.

Graf č. 4. 15: Odhad času náležejícího péči o domácnost (ženy); odpovědi respondentek vyjádřeny v procentech

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 4. 16: Odhad času náležejícího péči o domácnost (muži); odpovědi respondentů vyjádřeny v procentech

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí otázky II. g:

Otázka požadovala po respondentech, aby doplnili, kolik času jim zaberou úkoly spojené s chodem domácnosti. Protože se odpovědi žen a mužů velmi lišily, přistoupila jsem na zpracování odpovědí do dvou oddělených grafů pro každé pohlaví zvlášť.

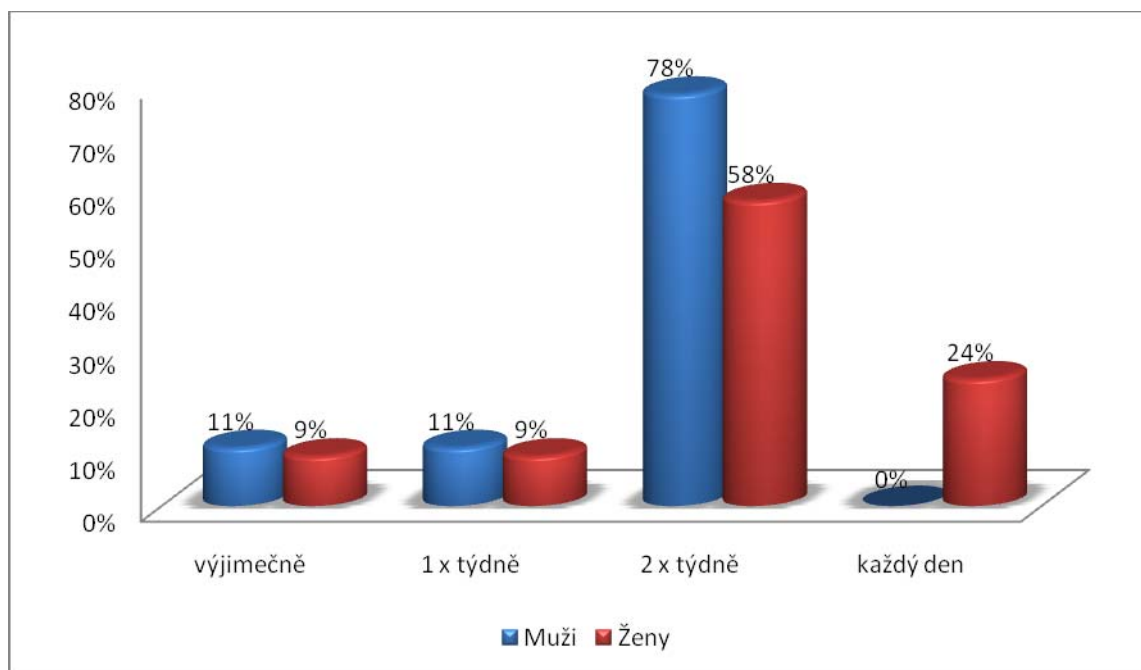
Graf č. 4. 15 graficky zpracovává údaje žen o čase připadajícím na péči o domácnost. Odpovědi žen byly v rozmezí od 10 do 30 hodin, odstupňování bylo po 5 hodinách. 17 % (11) žen uvedlo, že práce v domácnosti jim zabere 10 hodin za týden. Nejvíce žen, 41 % (26), pak označilo, že péče o domácnost si vyžádá 15 hodin týdně. 25 % (16) žen se přiklonilo k odpovědi 20 hodin za týden a odpověď 25 hodin za týden zvolilo 11 % (7) oslovených žen. 6 % (4) dotázaných žen stráví nad domácími pracemi 30 hodin za týden.

Graf č. 4. 16 graficky znázorňuje odpovědi na stejnou otázku jako předchozí, ovšem z pohledu mužů. Odpovědi mužů byly rozptýleny od 2 do 10 hodin a odstupňovány po dvou hodinách. 44 % (8) mužů odpovědělo, že práce v domácnosti jim trvají 2 hodiny týdně. 4 hodiny týdně stráví pracemi v domácnosti 11 % (2) mužů. 6 hodin pak stejným způsobem stráví 6 % (1) mužů, osm hodin taktéž 6 % (1) mužů. 33 % (6) mužů uvedlo, že jim starost o domácnost trvá 10 hodin za týden.

Shrnutí souboru otázek týkajících se rodinných rituálů (oddíl III.):

Tato sada otázek byla opět formulována jako tabulka, do které dotázaní měli vpisovat požadované údaje týkající se dané činnosti. Byla ponechána kolonka pro případné mnou nejmenované rituály.

Graf č. 4. 17: Častost společného stolování; odpovědi respondentů vyjádřeny v procentech

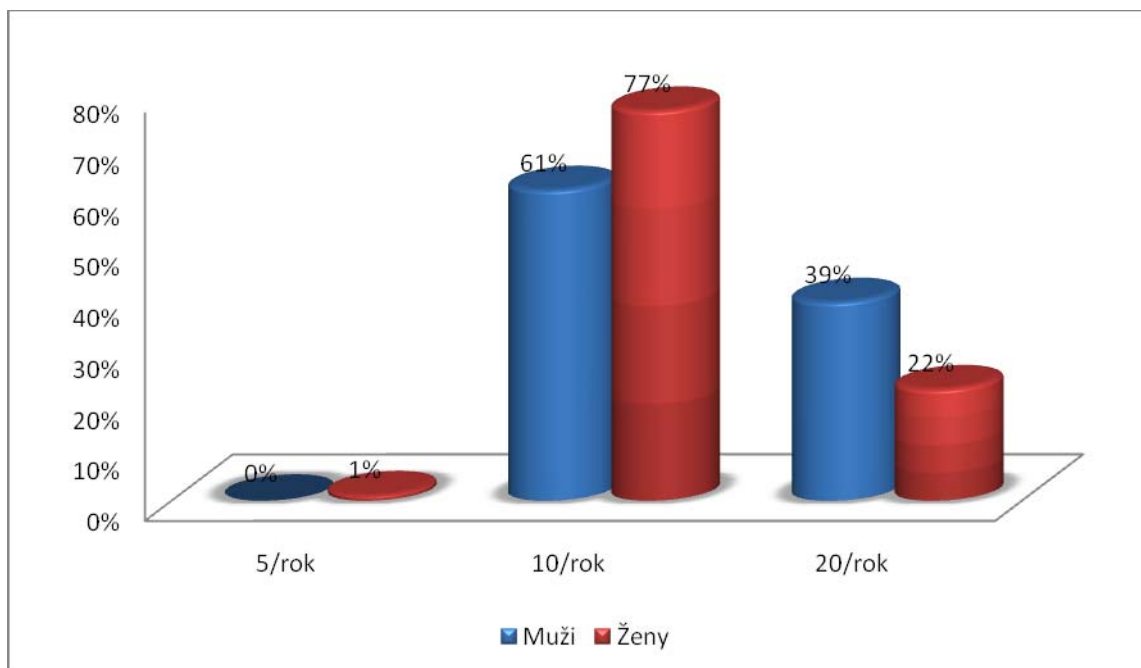

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí otázky III. a:

Graf č. 4. 17 je zpracováním odpovědí respondentů týkajících se frekventovanosti společného stolování v rodině. Společné stolování je výjimečné u 11 % (2) mužů a 9 % (6) žen. 1x týdně zasedne společně ke stolu 11 % (2) mužů a 9 % (6) žen. 2x týdně s rodinou stoluje 78 % (14) mužů a 58 % (37) žen. 24% (15) žen uvedlo, že pravidelně každý den se v domácnosti realizuje společné stolování. Tuto možnost však nezvolil ani jeden muž (0 %).

Graf č. 4. 18: Častost rodinných oslav; odpovědi respondentů vyjádřeny v procentech

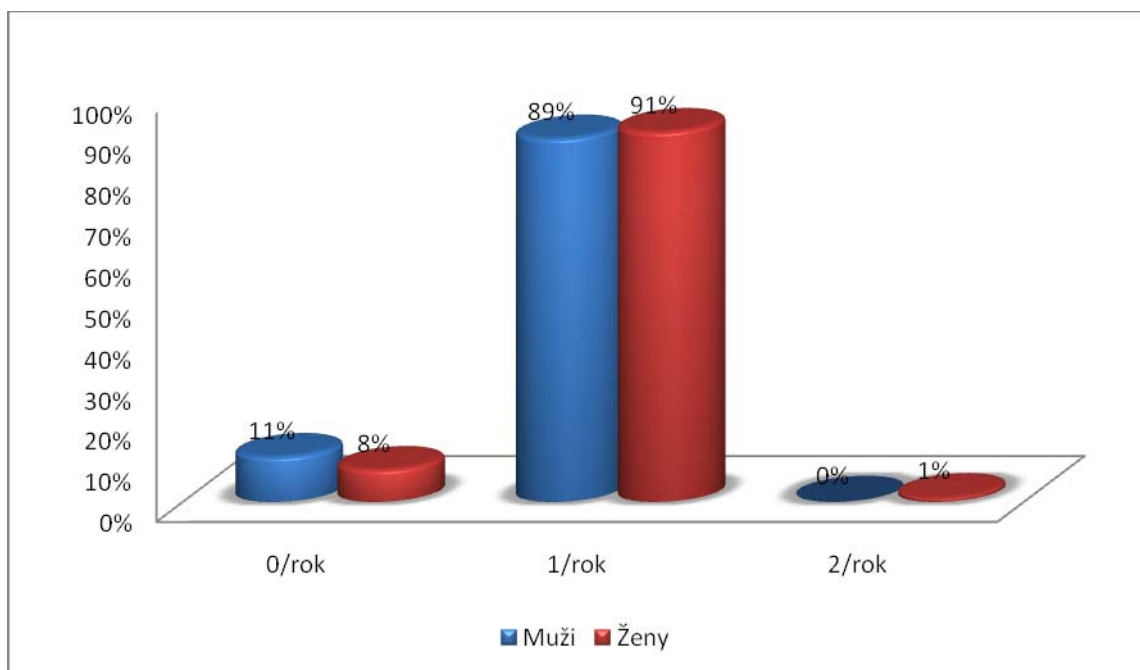

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí otázky III. b:

Graf č. 4. 18 znázorňuje odpovědi na otázku častosti rodinných oslav. 0 % (0) mužů a 1 % (1) žen uvedlo, že v rodině slaví 5x do roka. 10 rodinných oslav v roce dodržuje 61 % (11) mužů a 77 % (49) žen. 39 % (7) mužů a 22 % (14) žen se pak s rodinou schází k oslavám 20x za rok.

Graf č. 4. 19: Častost rodinných dovolených; odpovědi respondentů vyjádřeny v procentech

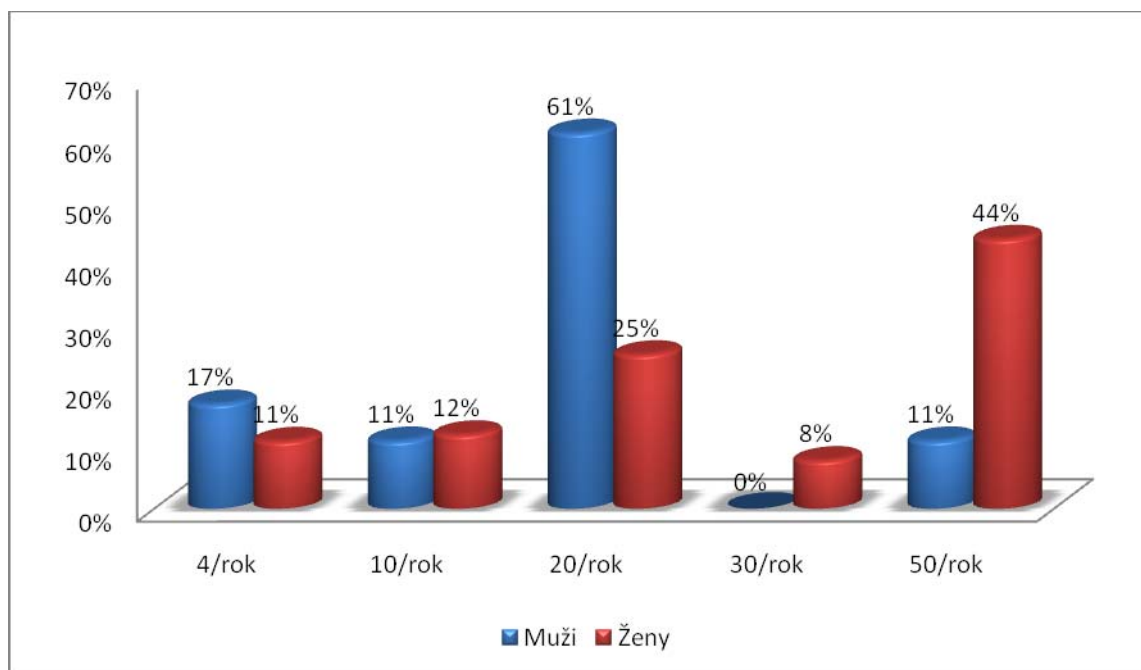
Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí otázky III. c:

Tato otázka týkající se častosti dovolených je zpracována v předcházejícím grafu.

Graf č. 4. 19 znázorňuje rozložení odpovědí týkajících se častosti dovolených. Ani jednou za rok nevyjede za rekreací 11 % (2) mužů a 8 % (5) žen. Jednou za rok si dovolenou plánuje 89 % (16) mužů a 91 % (58) žen. Žádný z mužů (0 %) a 1 % (1) z žen uvedlo, že za odpočinkem odjíždí dvakrát do roka.

Graf č. 4. 20: Častost návštěv mezi příbuzenstvem; odpovědi respondentů vyjádřeny v procentech

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí otázky III. d:

Graf č. 4. 20 je zpracováním otázky týkající se častosti rodinných návštěv. Své odpovědi vpisovali respondenti do výše zmíněné tabulky. Z údajů vyplývá interval od 4/rok až po 50/rok. 1 za čtvrt roku vykoná návštěvu 17 % (3) mužů a 11% (7) žen. 10 krát za rok navštíví své příbuzné 11 % (2) mužů a 12 % (8) žen. 61 % (11) mužů a 25 % (16) žen se zúčastní návštěvy 20 krát za rok a 30 krát za rok pak žádný (0 %) z mužů a 8 % (5) žen. Na 50 návštěv v roce vyrazí 11 % (2) mužů a 44 % (28) žen.

Tabulka č. 4. 1: Specifické rodinné rituály, odpovědi respondentů vyjádřeny v absolutních číslech

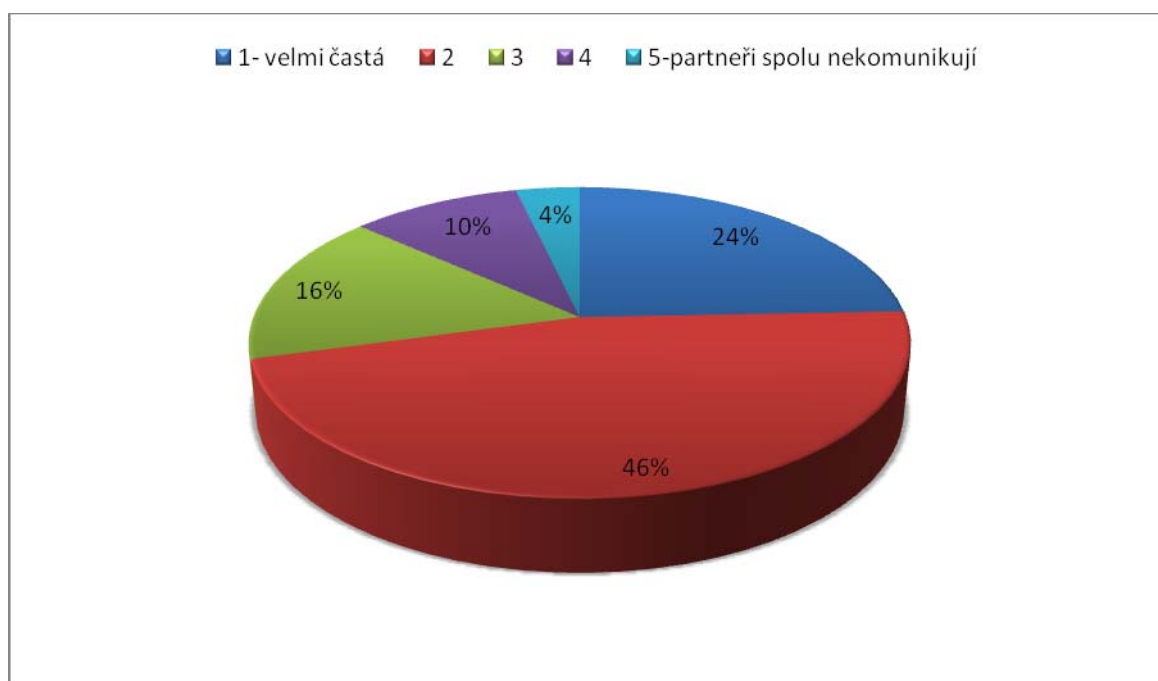
Typ aktivity	Muži	Ženy
Procházka s partnerem a psem	0	3
Doprovod dětí při odjezdu	1	6
Káva/svačina s partnerem	2	8
Celkem	3	16

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí otázky č. III. e:

V této části tabulky měli respondenti možnost zaznamenat rituály, které dodržují ve své vlastní rodině. 3 ženy uvedly, že pravidelně se svým partnerem vyráží na procházku se psem. 1 muž a 6 žen považuje za rituál doprovod dětí na nádraží, když se vrací do školy. Kávu s partnerem si pravidelně dopřávají 2 muži a 8 žen.

Graf č. 4. 21: Častost komunikace; odpovědi respondentů vyjádřeny v procentech

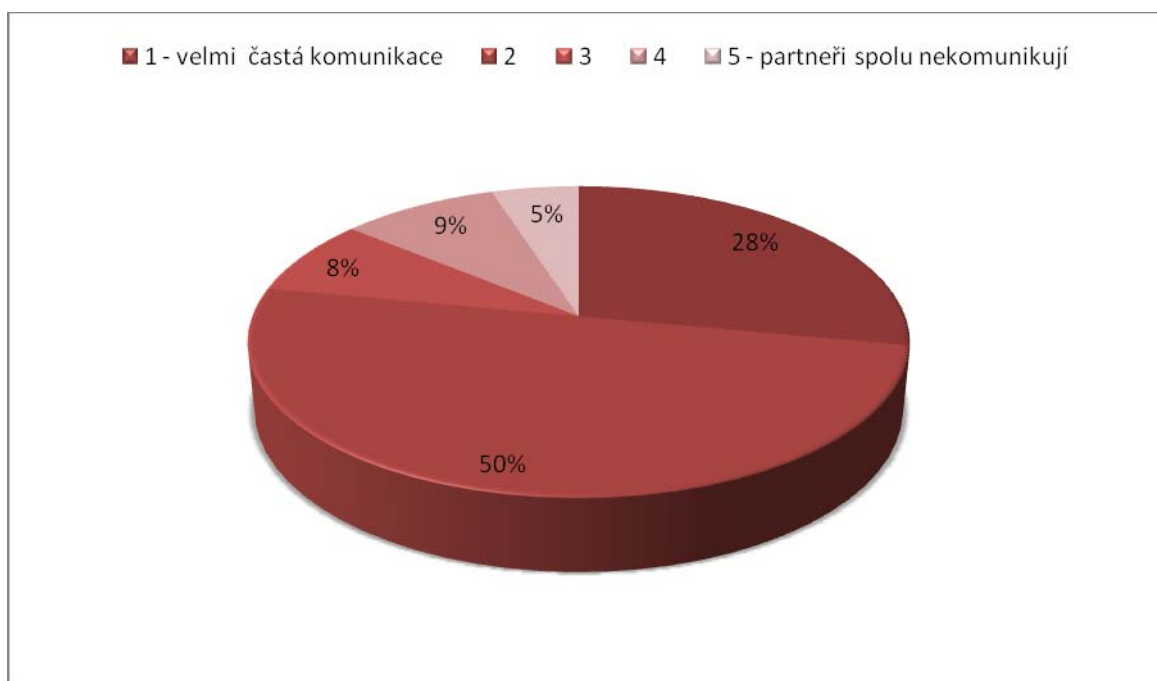

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí otázky IV. a:

Graf č. 4. 21 zpracovává vyjádření respondentů k otázce týkající se jejich hodnocení častosti komunikace, kterou vedou se svým partnerem. Jako formu odpovědi jsem zvolila škálu od 1 do 5, přičemž 1 byla velmi častá komunikace a 5 vyjadřovala stav, kdy partneři spolu téměř nekomunikují. Odpověď 1 si zvolilo celkem 24 % (20) z oslovených respondentů, 46 % (38) z dotázaných zvolilo odpověď 2. 16 % (13) dotázaných označilo jako odpověď číslo 3. Následující 4. stupeň zvolilo 10 % (8) dotázaných a 4 % (3) dotázaných označilo jako odpověď 5, tedy stav kdy partneři spolu nekomunikují.

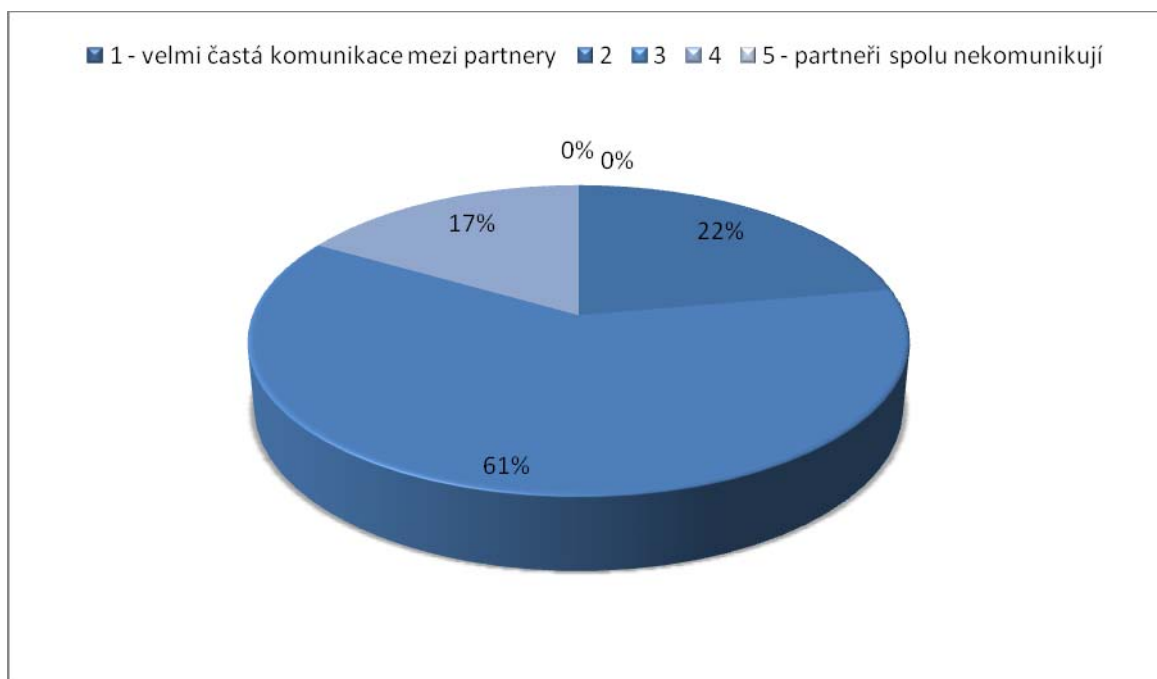
Graf č. 4. 22: Častost komunikace (ženy); odpovědi respondentek vyjádřeny v procentech

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 4. 22 zpracovává odpovědi na stejnou otázku jako graf č. 4. 21, ovšem jsou zde zpracovány pouze odpovědi žen. 28 % (18) žen označilo na škále stupeň 1, 50 % (32) žen se přiklonilo ke stupni 2. 8 % (5) žen zvolilo jako odpověď 3 a 9 % (6) žen označilo číslo 4. Číslo 5, tedy nejméně častou komunikaci, označilo 5 % (3) žen.

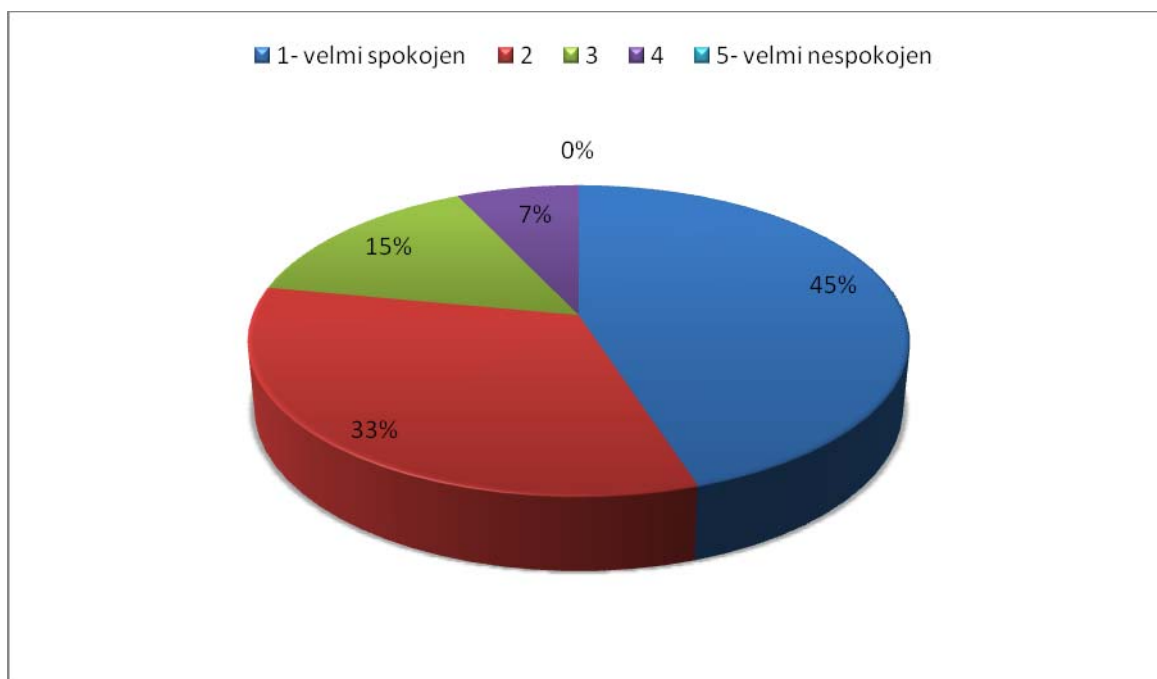
Graf č. 4. 23: Častost komunikace (muži); odpovědi respondentů vyjádřeny v procentech

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 4. 23 opět zpracovává stejnou otázku jako dva předešlé, ovšem tentokrát se jedná o mužské odpovědi. Ani jeden z oslovených mužů nezvolil odpověď 1 nebo 5, tedy 0 % respondentů pro obě hodnoty. 22 % (4) mužů označilo odpověď 2, 61 % (11) mužů se přiklonilo k označení středového stupně 3. 17 % (3) mužů pak zvolilo jako odpověď 4.

Graf č. 4. 24: Spokojenost s komunikací mezi partnery; odpovědi respondentů
vyjádřeny v procentech

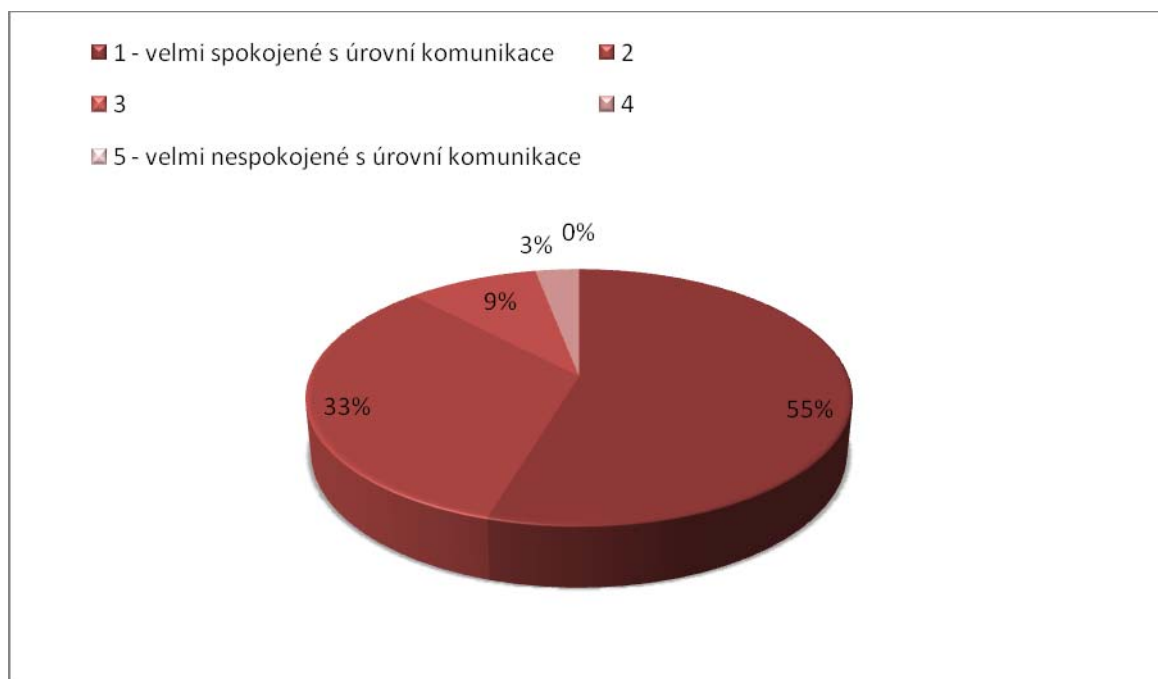

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí otázky IV. b:

Odpovědi na otázku, zda jsou partneři spokojeni s komunikací, jsou zpracovány v grafu č. 4. 24. Na otázku se opět odpovídalo do připravené škály, kde 1 znamenala, že respondent je velmi spokojený s partnerskou komunikací a 5. stupeň označoval velkou nespokojenost. 1 označilo celkem 45 % (37) respondentů, 2 pak 33 % (27) respondentů. Střední stupeň 3 zvolilo za svou odpověď 15 % (12) oslovených. 7 % (6) dotázaných odpovědělo na otázku označením 4 a žádný z respondentů (0 %) neoznačil 5, tedy velmi nespokojen.

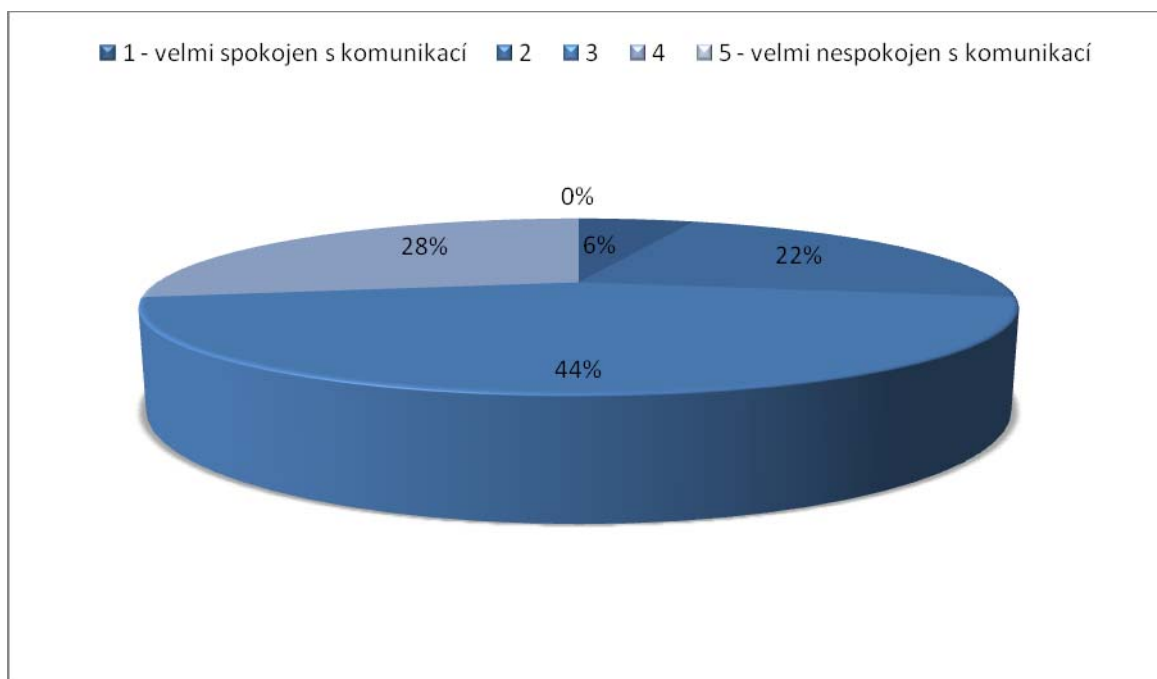
Graf č. 4. 25: Spokojenost s komunikací mezi partnery (ženy); odpovědi respondentek vyjádřeny v procentech

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 4. 25 zpracovává shodnou otázku jako předchozí graf, nyní ovšem z pohledu ženské části dotázaných. Velmi spokojených s úrovní komunikace bylo 55 % (35) žen, 2. stupeň označilo 33 % (21) žen. 9 % (6) žen zvolilo jako odpověď 3 a 3 % (2) žen označilo číslo 4. 5, která vyjadřovala velkou nespokojenost s úrovní komunikace, neoznačila žádná žena.

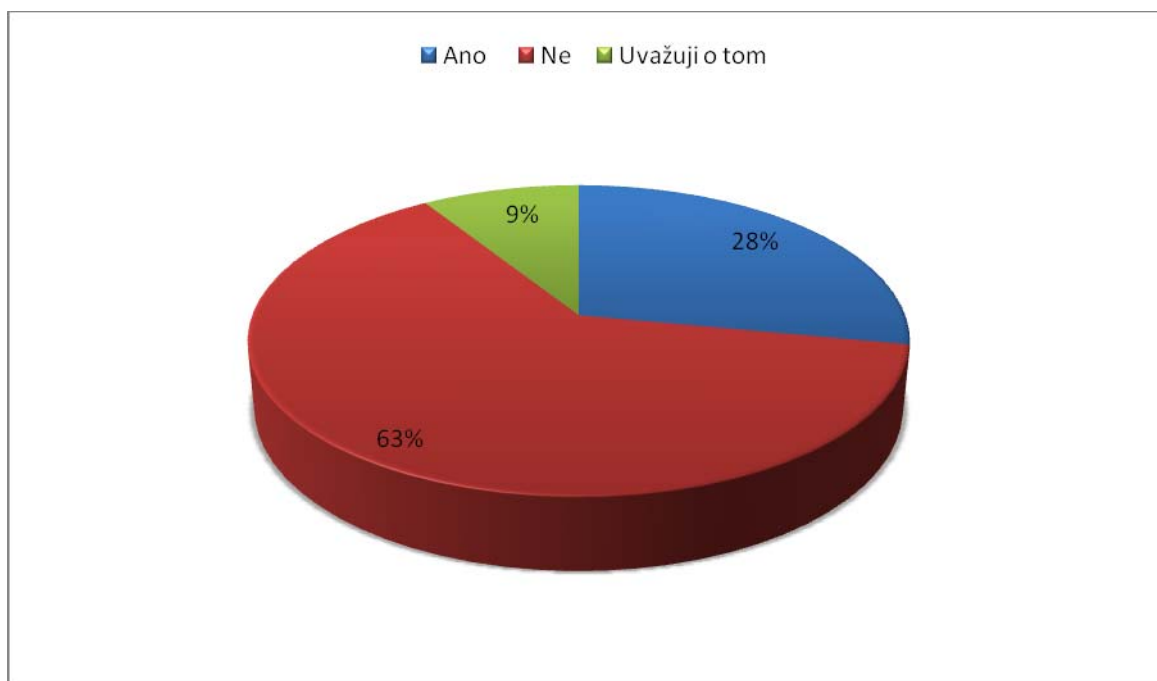
Graf č. 4. 26: Spokojenost s komunikací mezi partnery (muži); odpovědi respondentů vyjádřeny v procentech

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 4. 26 zpracovává obdobnou otázku jako předchozí dvě znázornění, v tomto případě ovšem pouze z odpovědí zúčastněných mužů. 6 % (1) mužů uvedlo, že jsou velmi spokojeni s úrovní komunikace ve svém partnerském vztahu. 22 % (4) muži označili jako odpověď číslo 2. 3. střední stupeň zvolilo 44 % (8) mužů a 4. stupeň označilo 28 % (5) mužů. Velmi nespokojen s partnerskou komunikací nebyl ani jeden muž (0 %).

Graf č. 4. 27: Rozvoj nových zájmů a aktivit po odchodu dětí ze společné domácnosti; odpovědi respondentů vyjádřeny v procentech

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí otázky V. a:

Graf č. 4. 27 předkládá graficky zpracované odpovědi na otázku, zda respondenti rozvíjejí nové aktivity a činnosti po odchodu dětí ze společné domácnosti. 63 % (52) dotázaných odpovědělo, že nikoli, 28 % (23) vyznačilo odpověď ano. 9 % (7) z dotázaných uvažuje o rozvoji nových zájmů.

Tabulka č. 4. 2: Nové aktivity a zájmy uváděné respondenty; odpovědi respondentů uváděny v absolutních číslech

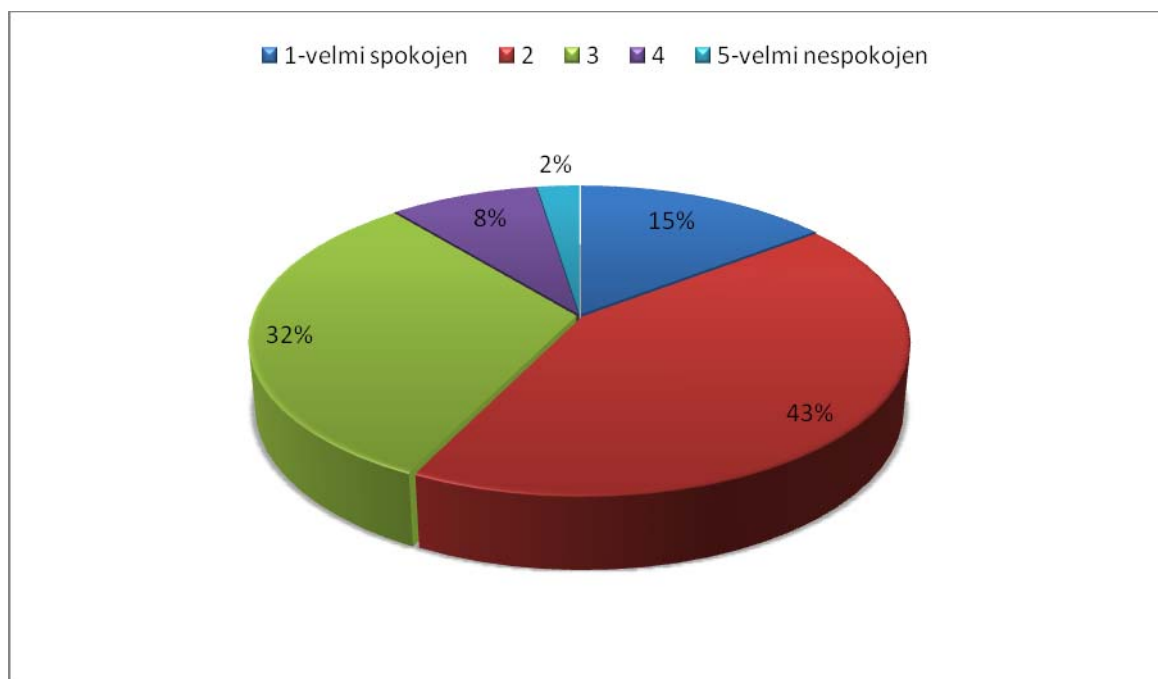
Nová aktivita	Počet žen	Počet mužů	Celkem
Dokončení studia VŠ	1	0	1
Získání nové kvalifikace	5	0	5
Zlepšení jazykových dovedností	9	0	9
Cvičení/tělesná aktivita	13	0	13
Změna zaměstnání /vlastní podnikání	3	3	6
Celkem	31	3	34

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí otázky V. b:

Tabulka č. 4. 2 přehledně zpracovává odpovědi respondentů na otázku, jakým směrem by se rádi orientovaly v případných nových aktivitách. Na tuto otázku odpovídali pouze respondenti, kteří na otázku předcházející odpověděli ano, nebo uvažují o tom. Odpovědi dotazovaných bylo možné rozdělit do 5 kategorií: dokončení studia VŠ, získání nové kvalifikace, zlepšení jazykových dovedností, cvičení/tělesná aktivita a změna zaměstnání/nové podnikání. K těmto odpovědím se přiklonilo 37 % (34) respondentů. Mezi ženami se 1 dotázaná rozhodla dokončit studium VŠ a 5 žen se rozhodlo získat novou kvalifikaci. 9 respondentek se začalo věnovat rozvoji svých jazykových znalostí a 13 žen si našlo nový zájem v podobě tělesné aktivity/cvičení. 3 ženy se rozhodly změnit pracovní místo, nebo začít s podnikáním. Muži se hlásili pouze ke změnám povolání a rozjezdům nových podnikání. 3 muži vepsali do dotazníku právě tento údaj.

Graf č. 4. 28: Celková spokojenost s partnerským životem; odpovědi respondentů vyjádřeny v procentech

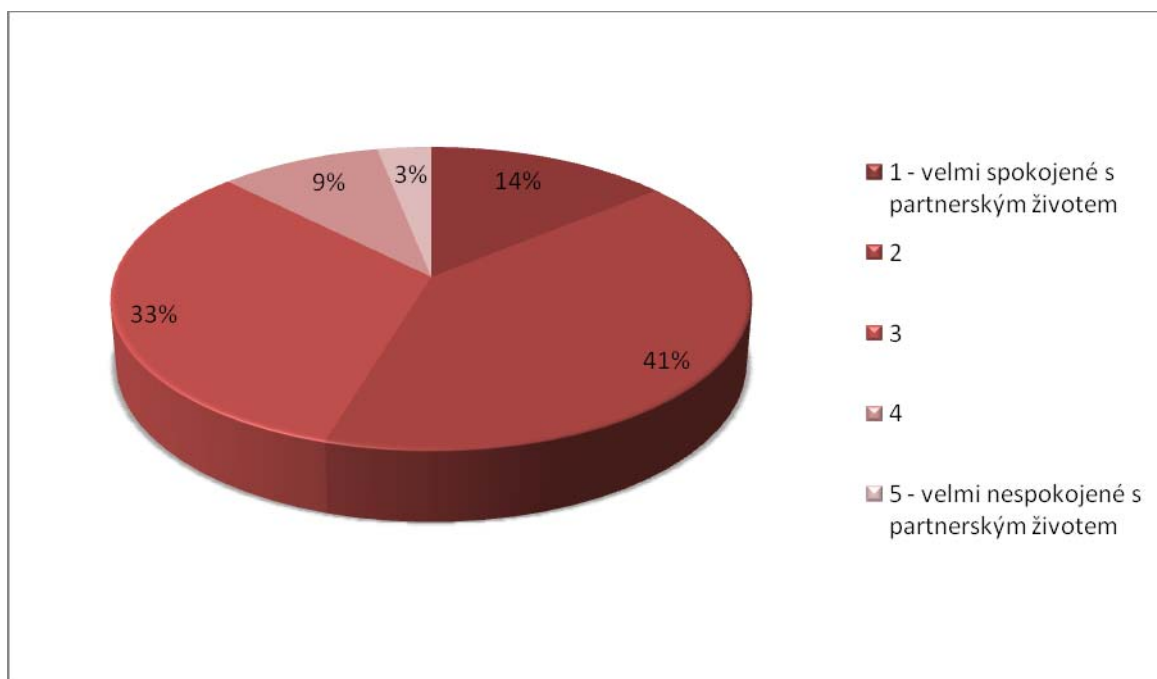

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí otázky VI.:

Graf č. 4. 28 znázorňuje odpovědi respondentů na otázku týkající se spokojenosti s partnerským životem. Odpovědi byly zaznamenávány do škály od 1 - velmi spokojen do 5 - velmi nespokojen. 15 % (12) dotázaných odpovědělo, že jsou velmi spokojeni ve svém partnerském vztahu a označili číslo 1. 43 % (35) respondentů zaznamenalo odpověď s číslem 2. Odpověď s číslem tři na středu spektra si zvolilo 32 % (26) respondentů. 8 % (7) z dotázaných se přiklonili k odpovědi číslo 4. 2 % (2) respondentů se cítí velmi nespokojeno ve svém partnerském vztahu a označili odpověď číslo 5.

Graf č. 4. 29: Celková spokojenost s partnerským životem (ženy); odpovědi respondentek vyjádřeny v procentech

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 4. 29 graficky zpracovává stejnou otázku ovšem pouze z odpovědí žen. 14 % (9) žen uvedlo, že jsou velmi spokojeny s partnerským životem. 41 % (26) žen si vybralo na škále odpověď 2. Pro 33 % (21) žen byla nejbližší odpověď ve středu stupnice 3. 9 % (6) žen uvedlo jako odpověď 4. stupeň škály. Velmi nespokojeně se cítí 3 % (2) žen.

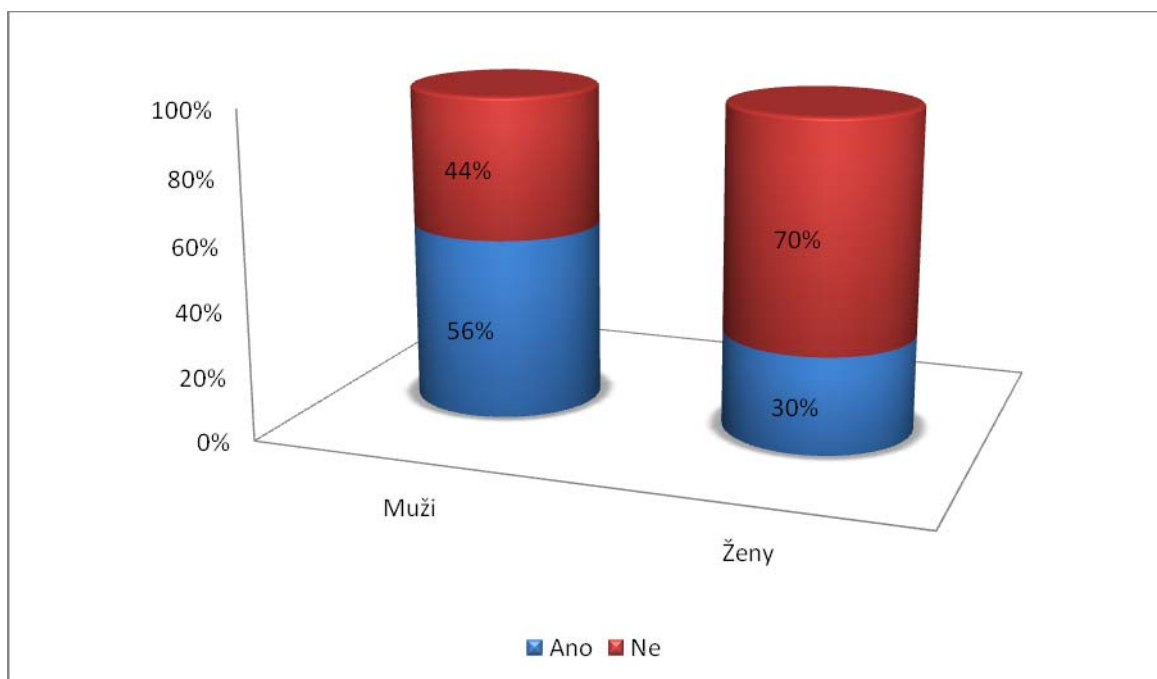
Graf č. 4. 30: Celková spokojenost s partnerským životem (muži); odpovědi respondentů vyjádřeny v procentech

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 4. 30 je grafickým zpracováním odpovědí mužské části respondentů na stejnou otázku. V tomto případě 17 % (3) mužů uvedlo, že se cítí ve vztahu velmi spokojeno. 2. stupeň spokojenosti označilo 50 % (9) mužů. 28 % (5) mužů označilo na škále střed spektra, tedy možnost číslo tři. 5 % (1) mužů označilo 4. možnost. Velmi nespokojen se ve svém partnerství necítil ani jeden (0 %) muž.

Graf č. 4. 31: Narušení partnerského vztahu způsobené odchodem dětí; odpovědi respondentů vyjádřeny v procentech

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí otázky VII.:

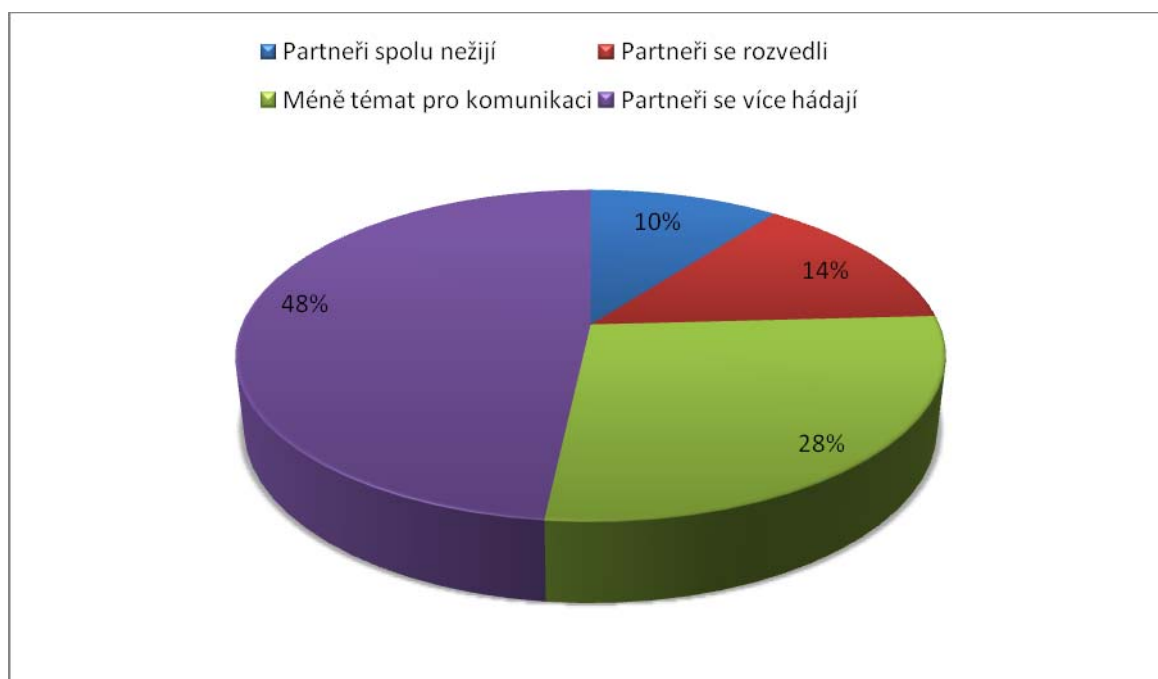
V grafu č. 4. 31 jsou graficky zachyceny odpovědi respondentů na otázku, zda byl jejich partnerský vztah narušen odchodem dětí ze společné domácnosti. 70 % (45) žen odpovědělo, že odchod dětí ze společné domácnosti nenarušil jejich partnerský vztah. 30 % (19) žen se přiklonilo k názoru, že jejich partnerský vztah byl tímto odchodem narušen. 44 % (8) mužů odpovědělo, že jejich vztah nebyl narušen odchodem dětí z domova, ovšem 56 % (10) mužů se domnívá, že se tak stalo.

Tabulka č. 4. 3: Důsledky narušení partnerského vztahu, odpovědi respondentů vyjádřeny v absolutních číslech

Důsledek narušení	Ženy	Muži	Celkem
Partneři spolu nežijí	1	2	3
Partneři se rozvedli	3	1	4
Méně společných témat ke komunikaci	7	1	8
Partneři se více hádají	10	4	14
Celkem	21	8	29

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 4. 32: Důsledky narušení partnerského vztahu; odpovědi respondentů vyjádřeny v procentech

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí otázky VIII.:

Tabulka č. 4. 3 přehledně zpracovává odpovědi respondentů na otázku: „Jak se projevilo narušení partnerského vztahu?“ Odpovědi se dají rozdělit do 4 kategorií: partneři spolu nežijí, partneři se rozvedli, partneři mají méně společných témat pro komunikaci a partneři se více hádají. K této otázce se vyjadřovalo 45 % (29) respondentů, což byli ti, kteří odpověděli, že jejich vztah byl narušen odchodem dětí ze společné domácnosti. 3 (10 %) z nich uvedli, že se svým partnerem již nežijí, 5 (14 %) dotázaných z této skupiny uvedlo, že se s partnerem rozvedli. 8 (28 %) respondentů napsalo, že mají s partnerem méně společných témat ke komunikaci a 13 (48 %) dotázaných z této skupiny přiznalo častější hádky mezi partnery.

Pro lepší představu jsem stejná data ještě jednou zpracovala do podoby grafu č. 4. 32.

5. Diskuze

Výzkum spojený s mou diplomovou prací se zaměřoval na několik předem vytyčených determinant partnerského vztahu a snažil se zjistit, zda a jak se tyto oblasti promění po odchodu dětí ze společné domácnosti. Odchod dětí je zlomovým okamžikem v chodu každé rodiny. Míží zapojení partnerů do rodičovských povinností a naopak se zvyšuje nutnost interakce mezi „osiřelými“ partnery. Vyprázdnění hnízda je považováno za nejzávažnější změnu, kterou partneři procházejí, a která v podstatě iniciuje vstup do nové vývojové fáze rodinného cyklu (Sýkorová, 1996).

Předem jsem se rozhodla, že bych ráda zdokumentovala oblast rodinných rituálů, trávení volného času, systemizace domácích prací a komunikace mezi partnery. Výzkumu se zúčastnilo 78 % žen a 22 % mužů. Převážná většina respondentů tedy byly ženy. Toto rozložení je dle mého názoru dáno nižší ochotou mužů k vyjadřování svých pocitů. Dalším důvodem může být přetrvávající vyšší pracovní vytížení u mužů, které může snižovat motivaci k vyplnění obdobných materiálů.

Věkové rozdělení respondentů bylo mezi 40 a 53 lety. Obdobné věkové složení jsem očekávala, neboť předpoklad byl, že se bude jednat o rodiče studentů ve věku 18 až 25 let.

Doba odchodu dětí ze společné domácnosti, na kterou jsem se také dotazovala, spadá mezi léta 2004 až 2008. Toto období je ovlivněno způsobem výběru okruhu respondentů. Předpoklad vycházel ze skutečnosti, že se do výzkumu zapojí rodiče současných studentů ZSF JU. Největší podíl mezi respondenty měli rodiče, jejichž děti opustily společnou domácnost v letech 2004 a 2008. Mezi ženami také výrazně zasáhly do výzkumu matky, jejichž děti odešly z domova v roce 2007. Domnívám se, že tento jev byl způsoben následujícími důvody. Pro rodiče, jejichž děti odešly v roce 2008, byla tato zkušenost stále čerstvá a dobře si uvědomovali změny, ke kterým v partnerském soužití došlo. Stejný důvod, pak dle mého názoru způsobil i větší angažovanost žen s rokem odchodu dětí 2007. Protože se výzkumu nezúčastnil ani jeden muž, jehož děti by odešly v témže roce, je možné vyslovit domněnku, že pro ženy zůstává odchod dětí po delší dobu traumatickým zážitkem a více si uvědomují ustanovené změny. Druhá nejpočetnější skupina respondentů z roku 2004, dle mého názoru, vznikla díky

skutečnosti, že se pravděpodobně jedná o rodiče mých spolužáků, kteří si více uvědomují úskalí a záludnosti výzkumu a z tohoto důvodu byli pravděpodobně jejich děti svědomitější při předávání dotazníku rodičům.

Sada otázek s číslem I se zaměřovala na způsoby trávení volného času. Respondenti měli za úkol vepsat časový údaj, který by vystihoval, kolik času stráví ve společnosti různých osob a o samotě.

V otázce odhadu počtu doby strávené v přítomnosti partnera jsem zaznamenala velmi různorodé odpovědi, které respondenti zaokrouhlovali na 5 hodin. Odpovědi se nacházely ve spektru od 10 do 50 hodin. Mezi ženami byla nejpočetněji zastoupena položka 20 (23 % žen) a 30 (19 % žen) hodin. Muži pak nejčastěji uváděli, že s partnerkami stráví v týdnu 15 (28 % mužů), 20 (22 % mužů) a 40 hodin (22 % mužů). Uvedené odpovědi jsem porovnávala s celkovou spokojeností partnerů. Mezi těmito dvěma otázkami jsem však nenašla významnou souvislost. Někteří respondenti byli se vztahem spokojeni i přes nízkou četnost společně strávených hodin, jiní byli nespokojeni i při vysokém počtu společně strávených hodin. V této oblasti je pravděpodobně podstatnější hledat souvislosti ve kvalitě společně tráveného času než ve kvantitě.

Následující otázka řešila počet hodin strávených s celou rodinou a údaje mužů a žen se velmi různily. Mezi ženami byla nejpočetnější skupina, jež v přítomnosti celé rodiny stráví 30 hodin (23 % žen). Muži však v 61 % označili, že s rodinou jsou 10 hodin za týden. I u této otázky však nebylo možné vypořádat, že by kvantita společného času určovala spokojenost partnerů se svým vztahem. Je možné, že se muži méně aktivně zapojují do dění v rodině a z tohoto pak vychází jejich odhad doby, který je poměrně odlišný od žen. Jen 13 % žen totiž odhaduje, že by s celou rodinou bylo pouhých 10 hodin za týden.

Třetí otázka I. sady se dotazovala respondentů na čas strávený v přítomnosti přátel. V tomto případě byla jak mezi ženami, tak i muži nejpočetnější skupina, která v přítomnosti přátel stráví 4 hodiny týdně. U žen to bylo plných 27 % a mezi muži dokonce 50 % odpovědí. Poměrně velké procento dotázaných s přáteli nevyvíjí žádné aktivity, a to 22 % žen a 33 % mužů. U těchto respondentů byla nejčastěji označována

hodnota spokojenosti s partnerským životem na stupni 2, což já osobně považuji v pěti stupňové škále za velmi dobrý výsledek. Lze tedy soudit, že jim pravidelné setkávání s přáteli nechybí a nepotřebují je ke své životní spokojenosti. Mezi ženami následovala co do početnosti procentuálního zastoupení skupina, která uvedla, že s přáteli tráví 12 hodin za týden (19 % žen). I tyto ženy vykazovaly vysokou spokojenost v partnerském vztahu a označovali v otázce spokojenosti nejčastěji čísla 1 a 2. Našlo se však i několik nespokojených respondentek, které označily číslo 4. Předpokládám tedy, že potřeba trávení volného času s přáteli závisí na povaze respondentů a jejich hodnotovém systému. Také se domnívám, že doba, kterou partneři tráví s přáteli, se ustanovuje již v dřívějších fázích rodinného cyklu a nedochází k jejímu výraznému nárůstu po odchodu dětí.

Čtvrtá otázka se zabývala počtem hodin za týden, který partneři prožijí se svými již osamostatněnými dětmi. I v tomto případě panovala shoda mezi muži a ženami v nejpočetnější skupině, kterou bylo 5 hodin/týden. Takto se vyjádřilo 47 % žen a dokonce 50 % mužů. Domnívám se tedy, že úbytek v počtu společných hodin po odchodu dětí ze společné domácnosti je velmi výrazný. Mezi ženami byl druhou nepočetnější skupinou zastoupen údaj 25 hodin/týden, který preferovalo 23 % žen. U mužů se na druhé místo dostala doba 10 hodin za týden, který udává 28 % mužů. Zde již je tedy cítit značnou diferenciaci, která je dle mého názoru způsobena rozdílnou velikostí výzkumné skupiny mužů a žen. Také však je možné použít obdobný argument jako v případě času tráveného s celou rodinou. Je totiž docela dobře možné, že matky věrně své roli stále vyhledávají přítomnost dětí více než jejich partneři.

Závěrečná otázka I. souboru se dotazovala na počet hodin strávených o samotě bez přítomnosti jiné osoby. I zde byl zaznamenán velký rozptyl od 5 do 30 hodin v jednom týdnu. Mezi ženami výrazně dominovaly ty, co do četnosti skupiny, jež označily 10 hodin/týden (30 % žen), 15 hodin/týden (23 % žen) a 30 hodin/týden (27 % žen). U mužů se jako nejpočetnější skupiny vyprofilovali respondenti s údajem 15 hodin/týden (39 % mužů) a 30 hodin/týden (28 % mužů). I v této otázce se nepotvrdila souvislost, že by počet hodin o samotě snižoval spokojenost v partnerském životě,

neboť i dotázaní s vysokým počtem hodin strávených o samotě udávali vysokou partnerskou spokojenost (hodnoty 1 a 2).

II. část výzkumu se zabývala rozdělením domácích prací mezi partnery a dále pak dokumentovala změny, ke kterým dochází v rozdělení úkolů v domácnosti po odchodu dětí.

Sejrková s Květoněm (2001) tvrdí, že v současné době se v naší společnosti ustaluje egalitářský model uspořádání domácích prací a stále větší počet rodin se snaží rozptýlit domácí práce mezi oba partnery. Oproti tomu Plaňavova studie (2001) zjišťuje rozdíly ve vnímání této problematiky mezi muži a ženami. Zatímco mladí muži často razí myšlenky rolové zastupitelnosti v rodině a vyváženosti v rozdělení domácích povinností, mladé ženy toto rozdělení chápou jako nedostižné představy a v realitě prosazují model blížící se tradičnímu uspořádání.

V mém výzkumu převážná část respondentů (56 % mužů a 58 % žen) potvrdila, že mají s partnerem rozděleny domácí povinnosti, přičemž téměř vždy bývají domácí práce rozděleny dle pohlaví a stereotypu „mužských x ženských“ prací. O této skutečnosti svědčí opakované poznámky dotazovaných. Vidíme tedy, že o něco málo více než polovina páru, dodržuje ve své rodině jistou podobu rodinného inženýrství. Pokud své výsledky porovnám s výsledky Sejrkové a Květoně (2001), jejichž data přikládám v příloze č. 2, lze konstatovat, že v našich výsledcích panuje shoda. I v jejich výzkumu muži participují na domácích pracích, ovšem výrazně se zapojují zejména do oprav v domácnosti, v ostatních okruzích pak působí spíše jako pomocníci než hlavní aktéři.

Více než polovina dotázaných bez rozdílu pohlaví (56 % mužů a 66 % žen) je spokojena s ustáleným rozdělením činností v rodině. Mezi ženami uvedly spokojenost s ustanovením domácích prací i ženy, které napsaly, že domácí práce rozděleny nemají. Těchto žen bylo však podstatně méně než těch, v jejichž rodině bylo rozdělení ustanoveno. Tento fakt podporuje Plaňavovu (2001) teorii o nedosažitelnosti egalitářského modelu rozdělení domácích prací. Já osobně se domnívám, že ve věkové skupině mých respondentů se spíše vyznávalo tradiční uspořádání rozdělení prací v domácnosti a z tohoto vyplývá i následná míra spokojenosti. V této fázi rodinného

cyklu bych sice zejména od žen očekávala nižší spokojenost a snahy o změnu v uspořádání domácích prací, avšak tyto tendence se příliš neobjevovaly.

Nicméně již poněkud jiné bylo procentuální zastoupení kladného hodnocení otázky, zda je dané rozdělení spravedlivé (67 % mužů, 55 % žen). Pochybnosti o spravedlivosti rozdělení jsem zaznamenala zejména ze strany žen (45 %). Jednalo se o většinu žen, které v první otázce této části odpověděly, že s partnerem nemají v domácnosti rozděleny povinnosti a dá se tedy předpokládat, že většina domácích prací leží na jejich bedrech. Muži naopak vnímali tento stav jako spravedlivý i v případech, kdy rozdělení domácích prací v rodině nebylo uspořádáno. Dovolím si vyslovit domněnku, že tito muži razí tradiční rozdělení domácích činností a nechávají většinu aktivit v kompetenci žen. Nespokojenost žen může vznikat na základě pocitu, kdy se ženy cítí pouze velmi málo doceněny za svou práci ve společné domácnosti, popřípadě by rády změnilly uspořádání v rozdělení domácích činností. Myslím, že ženám nevdá vykonávat tyto práce, ale zároveň si uvědomují, že muži vnímají jimi vytvořené zázemí a komfort jako samozřejmost.

81 % žen přiznalo, že si myslí, že pro domácnost dělají více než jejich partneři. Mezi muži však výsledky dopadly odlišně, pouze 56 % mužů uvedlo, že má pocit většího zapojení do domácích prací. Mezi 81 % žen, které uvedly pocit většího zapojení do domácích prací, byly poměrně stejnou měrou zastoupeny jak ženy, které mají rozděleny úkoly v domácnosti, tak i ženy, jež rozdělení nemají ustanoveno. Nelze tedy vyvodit závěr, že by první či druhá skutečnost byla určující pro pocit větší aktivity v domácích činnostech. Nicméně procento mužů, kteří se domnívají, že jsou v domácnosti aktivnější než ženy, je také poměrně vysoké. Muži pravděpodobně stále cítí svůj hlavní přínos v práci mimo rodinu, v práci, která je zdrojem finančních prostředků a z tohoto důvodu vykazují následně nižší aktivitu v domácnosti. Je také pravděpodobné, že muži zaměňují své pracovní nasazení za práci v domácnosti a slučují tyto dvě jinak rozdílné položky. I studie Sejrkové a Květoně (2001) potvrzuje mé výsledky se závěrem, že muži jsou méně zahrnuti do domácích prací, ale zároveň, že se od nich ani jiný postoj neočekává.

Zároveň je nutno brát v potaz, že se výzkum uskutečnil ve věkové skupině čtyřicátníků a padesátníků. Domnívám se, že v mladších generacích by byly odpovědi méně přikloněny k tradičnímu modelu a výsledky by se více blížily egalitářskému modelu. Bohužel toto téma nezpracovává žádná současná studie a není tudíž možno tyto parametry porovnat.

Valná většina respondentů (93 %) odpověděla, že se děti aktivně podílely na péči o domácnost. Zbýlých 7 % uvedlo, že se děti zapojovaly občas. Zpravidla měly předem přiděleny příslušné úkoly, které pravidelně vykonávaly. Po jejich odchodu činnosti přešly na jinou osobu, jen v malém procentu domácností (6 %) děti tyto povinnosti plní dál při občasném návratu domů. Další menší skupina (28 %) respondentů uvedla, že se na těchto úkolech podílí ve spolupráci s partnerem. Majorita dotázaných (66 %) však odpověděla, že tyto domácí práce připadly na starost ženám. Na tomto místě mohu vyslovit domněnku, že k tomuto jevu dochází pravděpodobně z důvodu rigidity mužů, kteří by nové povinnosti již nepřijali a připadaly by jim jako nadbytečné. Domnívám se, že muži si uchovávají pouze povinnosti, na které byli zvyklí. V této souvislosti bych si dovolila vyjádřit souhlas s Hintnausem (1998), který tvrdí, že pokud se muži více zapojují do činností v domácnosti, dochází k tomu až v období důchodového věku. K této myšlence se přikláním i na základě pozorování ve svém okolí.

Pokud se zaměřím na otázku týkající se odhadu doby, kterou partneři stráví nad domácími pracemi, získáme velmi zajímavá čísla. Zatímco muži uváděli časové maximum 10 hodin, ženy se dostávaly až k 30 hodinám strávených prací v domácnosti v jednom týdnu. Nicméně nejčastější odpovědí žen bylo 15 hodin za týden, kterou označilo 41 % žen. Dalšími poměrně četnými údaji bylo 20 hodin/týden, který označilo 25 % žen a 10 hodin/týden, ke kterému se přiklonilo 17 % žen. Je tedy vhodné poznamenat, že co do rozsahu hodin pracuje 83 % žen v domácnosti více než jejich partner. Muži se nejčastěji (44 %) přikláněli k možnosti, že se do domácích prací zapojují po 2 hodiny v týdnu. Dalším nejvíce udávaným časem pak bylo 10 hodin za týden, který uvedlo 33 % mužů. Je možné se domnívat, že tento rozdíl byl způsoben různým bydlištěm respondentů, neboť soudím, že muži žijící v rodinných domech se

více zapojují do péče o domácnost než muži, kteří bydlí v panelákových bytech. Tato domněnka vychází z rozdílnosti typů domácích činností, v rodinném domě je spíše potřeba „mužské“ práce než v panelových bytech. Mé tvrzení podporuje i studie Sejrková a Květoně (2001), kteří prokázali, že muži se angažují zejména v opravách v domácnosti a v dalších oblastech jako je nákup, vaření, úklid v domácnosti, ale hlídání dětí příliš neparticipují.

Na závěr této části diskuze bych ráda připojila další poznámky ze studie Sejrkové a Květoně (2001), kteří došli k závěrům, že oba partneři vnímají svůj podíl na domácích pracích větší, než je jim připisován jejich partnerem. Z tohoto také může vycházet mužská myšlenka spravedlivosti rozdělení, i když v hodinovém vyčíslení je patrné, že se zapojují méně.

Na tomto místě bych se dovolila vrátit k otázce spravedlivosti rozdělení domácích prací. Mělo by skutečně být postavení muže v rodině tak výsadní? Pokud vezmeme v potaz, že většina žen pracuje obdobně jako muž na hlavní pracovní poměr a přispívá svou částí do rodinného rozpočtu, je skutečně opodstatněná její mnohdy několikanásobně vyšší aktivita v domácnosti?

Na druhou stranu bych byla velmi nerada, aby má práce vyzněla v duchu, že ženy jsou nespokojené s daným rozdělením a trpí během jejich vykonávání. Osobně si myslím, že ženy mají přece jen v sobě zakořeněny pudy a vzorce chování, které je vedou, i částečně dobrovolně, k vykonávání domácích prací. Obecně lze totiž říci, že ženy jsou spíše orientovány na rodinu, přednost práci před rodinou by jich, při snaze skloubit rodinné a pracovní povinnosti, dalo jen velmi málo, zatímco muži jsou oproti tomu orientováni na rodinu a práci ve zhruba stejné míře (Höhne, Svobodová, 2008).

Samozřejmě, že do jisté míry je tento můj postoj ovlivněn vzory, které jsem přijímala během výchovy, ale v mých představách stále působí muž v domácnosti značně nerealisticky, i když egalitářský model dělby práce v domácnosti se mi velmi líbí.

III. sada otázek byla opět koncipována jako tabulka k doplnění a mapovala oblast rodinných rituálů.

První otázka se dotýkala oblasti stolování, která se zdá být dle odborníků klíčová pro kvalitní vztahy v rodině a partnerství. Nejčastější odpovědi jak mezi ženami, tak i muži, bylo společné stolování 2x za týden. Tuto frekvenci zvolilo 78 % mužů a 58 % žen. Denně pak dodržuje společné stolování s partnerem 28 % žen, ale žádný z mužů tento údaj nepotvrdil. Výsledky napovídají, že společné stolování dodržuje většina párů o víkendech, kdy přijdou i děti. Každodenní společné stolování partnerů se objevuje méně často a spíše má formu odpolední svačiny, nebo kávy. Na celkovou spokojenost partnerů neměla četnost stolování vliv, neobjevila jsem žádnou souvislost, kde by každodenní stolování zvyšovalo spokojenost partnerů s partnerským vztahem. Mé zjištění tedy nepodporuje Matouškovu (2003) tvrzení o stabilizačním vlivu společného stolování na vztah mezi partnery. Domnívám se, že v tomto případě více záleží na průběhu společného stolování, zda nevznívá jako prázdný, dobou opotřebovaný rituál. Každodenní stolování, při kterém nepadne ani slovo, může být pro partnery spíše stresujícím okamžikem, než oblíbeným časem jejich dne. Je pravděpodobné, že si oproti mému očekávání páry uchovaly častost společného stolování i po odchodu potomků a nedošlo k snížení jejich frekventovanosti.

Druhá otázka byla zaměřena na rodinné oslavy a jejich častost během roku. 77 % procent žen a 61 % mužů uvedlo, že se s rodinou schází u příležitosti oslavy nějaké události desetkrát do roka. Častěji se pak scházelo 39 % mužů a 22 % žen. Nebylo možné dát do souvislosti tyto údaje a celkovou spokojeností mezi partnery, neboť příslušné skupiny respondentů se neshodovali v hodnocení této proměnné. Pouze u 1 % respondentek, které uvedly, že tento typ oslav mají pětkrát za rok, panovala shoda. Tyto dotázané se cítily méně spokojené v partnerském vztahu (stupeň 5). Proto se domnívám, že pokud je rodina ochuzena o společné oslavy, během kterých vzpomínají její členové na společné zážitky a mohou zažívat pocit sounáležitosti, dosahuje spokojenost partnerů se vztahem nižších hodnot.

Další otázka se věnovala četnosti dovolených. 89 % mužů a 91 % žen vyjíždí na dovolenou jedenkrát do roka. Ani jednou do roka nejede na dovolenou 11 % mužů a 8 % žen. I když tento ukazatel může do značné míry vycházet z ekonomické situace rodiny, respondenti, kteří nejedí s partnerem na dovolené, jsou méně spokojení

v partnerském vztahu, než skupina respondentů, která za odpočinkem vyráží. Ukazuje se tedy, že se přece jen vyplatí investovat do dovolené, neboť se tento akt jeví jako povzbuzující pro stabilitu partnerství.

4. otázka této série zpracovávala četnost rodinných návštěv a setkání, při kterých se scházela rodina se širším příbuzenstvem. Mezi muži bylo nejčastějším počtem rodinných setkání dvacet do roka. U žen se vyprofilovalo jako nejčastější dokonce 50 setkání v jednom roce. Tento údaj však neměl spojitost se spokojeností uvnitř partnerského svazku. Domnívám se, že v tomto rituálu se již méně projevuje skutečná povaha partnerského vztahu. I páry, které nejsou spokojeny, se mohou často účastnit rodinných sešlostí a to samozřejmě může platit i naopak.

Následně dostali oslovení respondenti prostor pro zaznamenání vlastních rituálů, které dodržují ve své rodině. 3 ženy na tomto místě zmínily jako rituál každodenní procházky s partnerem a psem, 6 žen a 1 muž pravidelně vyprovází své děti, které odjíždějí do školy a 9 žen a 2 muži pravidelně spolu pijí odpolední kávu, nebo svačí. Všichni tito respondenti vykazovali následně velmi vysokou spokojenost v partnerském vztahu (stupeň 1). Ve všech třech případech se jedná o aktivity, při kterých je zapotřebí vysoká míra vzájemné komunikace. Z toho, že si dotazovaní tyto činnosti vybavili, soudím, že je vykonávají rádi a mají pro ně význam. Je také zajímavé, že všechny tři tyto rituály vykonávají partnerské dvojice hlavně bez přítomnosti další osoby, pravděpodobně se cítí dobře, pokud jsou pouze se svým partnerem.

V oblasti otázek věnovaných komunikaci jsem opět zaznamenala zajímavé odpovědi. První otázka byla věnována častosti komunikace a dotázaní odpovídali pomocí pětistupňové škály. Následující otázka se pak dotazovala na hodnotu spokojenosti s komunikací jako celkem. Odpovídalo se shodným způsobem.

Jako velmi častou ohodnotilo komunikaci se svým partnerem 28 % žen, nejpočetnější však byla skupina, která zvolila 2. stupeň spokojenosti - 50 % z dotázaných žen. Další tři stupně již byly zastoupeny rovnoměrně s častostí mezi 5 a 9 %. V následující otázce se prokázala velmi vysoká spokojenost s partnerskou komunikací. Téměř 90 % respondentek bylo spokojeno natolik, aby označilo první nebo

druhý stupeň. Z těchto dat je vidět až překvapivě vysoká spokojenost v komunikační sféře ze strany žen.

Muži na druhou stranu při hodnocení častosti komunikace naprosto vynechali krajní hodnoty a vybírali pouze z 3 středních stupňů. Nejčastější byla odpověď na úrovni časté komunikace, kterou zvolilo 61 % mužů. 2. a 4. stupeň pak označilo přibližně stejné procento respondentů. I v oblasti spokojenosti v této oblasti se projevila poměrně velká kritičnost. Muži ve 44 % zvolili spokojen jako svou odpověď. Ve 28 % pak dokonce zvolili 4. stupeň blízký se nespokojenosti s partnerskou komunikací. Zbytek mužů (28 %) byl naopak s komunikací velmi spokojen (1. a 2. stupeň).

Toto rozložení mě velmi překvapilo, neboť jsem spíše očekávala sníženou spokojenost s vývojem komunikace na straně žen, než mužů. To ukazuje na skutečnost, že mužům není lhostejné, jak často a v jakém tónu se svou partnerkou hovoří. Oproti tomu, ženy byly s komunikací velmi spokojeny a odchod dětí je pravděpodobně co do spokojenosti v této sféře příliš nezasáhl.

Nyní přeskočím až k závěrečné otázce č. VIII, která se dotazovala na formu negativních změn v partnerském soužití po odchodu dětí ze společné domácnosti. Zde muži často uváděli nespokojenost s komunikací, která vznikala díky partnerkám, jež na partnera bezdůvodně útočily kvůli malicherným záležitostem a problémům. Je možné, že ženy se cítí více stresovány odchodem dětí, což u nich může vyvolávat tyto negativní tendence v jednání s partnerem. I ženy zde přiznávaly zvýšenou častost hádek a zejména pak přiznávaly snížení množství společných témat k rozhovoru. Je pravděpodobné, že starosti i radosti prožívané s dětmi přinášely partnerům velké množství společných témat, které bylo nezbytné řešit. Po odchodu dětí tyto témata nepřicházejí tak často a v partnerské komunikaci se mohou objevovat trhliny.

V. oddíl výzkumu se zabýval rozvojem nových zájmů po odchodu dětí ze společné domácnosti. Pouze 37 % dotázaných chápe odchod dětí jako příležitost k rozvoji své osobnosti. To tedy příliš nenahrává pro teorii Sýkorové (1996), která soudí, že právě takto se partneři realizují po odchodu dětí ze společné domácnosti. Co se týká oblastí, ve kterých by se rádi rodiče po odchodu dětí realizovali, mezi ženami vévodí tělesné aktivity a rozvoj jazykových znalostí, popřípadě další studium nebo

změna kvalifikace. Muži by naopak ve většině případů rádi rozjeli nové podnikání. Chud' mužů k zakládání firem může pramenit ze skutečnosti, že na ně přestala dopadat tíha odpovědnosti spojená s výchovou dětí a jejich ekonomickým zajištěním a rádi by si nyní splnili své vlastní sny. Ženy si oproti tomu vybírají aktivity, které mají efekt čistě pro jejich osobu. Dle mého názoru je tedy nezbytné v této otázce rozlišovat mezi muži a ženami a nemohu se Sýkorovou plně souhlasit. Domnívám se, že její teorii lze aplikovat pouze na ženy, muži totiž neprokázali žádné snahy o rozvoj své osobnosti, čímž nechci jejich aktivity degradovat, jsou však patrné snahy o realizace ve značně odlišné oblasti.

V otázce celkové spokojenosti s partnerským vztahem bych ráda své výsledky komparovala s grafy, které jsou uvedeny v příloze pod číslem 3. Tyto grafy zpracovávají studie zahraničních autorů v oblasti manželské spokojenosti během rodinného cyklu. Grafy publikoval Alan (1989), já jsem je však přebrala ze Sýkorové (1996). Všichni tři autoři zpracovávaní v grafu udávají, že ve fázi osamostatnění dětí dochází ke zvýšení spokojenosti v partnerském vztahu. I když si nejsem jistá, že i v důchodovém věku by stále výrazně stoupala partnerská spokojenost, tak jak to v grafu naznačuje zejména Rollins s Feldmanem, domnívám se, že nárůst spokojenosti v období po odchodu dětí lze považovat za možný.

Obdobnou otázku aktuální manželské spokojenosti v rodině staršího středního věku zahrnula do svého výzkumu i Sýkorová (1996). Autorka však ve svém výzkumu nabídla respondentům pouze čtyři možnosti pro odpověď. Sýkorová (1996) dává respondentům možnost ohodnotit partnerský vztah s maximální negací ve vyjádření „spíše nešťastné“. Má škála naopak končí až vyjádřením „velmi nespokojen“. Z tohoto důvodu se naše poznatky mohou lišit a jednotlivé skupiny respondentů se mohou překrývat. Nemyslím tedy, že by bylo vhodné přesně porovnávat jednotlivé skupiny, ale spíše bude výhodnější porovnat rámcovou shodu v rozložení skupin. Výsledky Sýkorové proto přikládám jako přílohu č. 4.

V našich výzkumech panuje shoda v majoritě odpovědí zaznamenaných v oblasti vyšší spokojenosti. Má studie vykazuje, že muži se nejčastěji přiklání ke 2. stupni spokojenosti a to v 50 %. Středně spokojeno bylo 28 % mužů a velmi spokojeno dokonce 17 %. Naopak ke stupni 4 se přiklonilo jen 5 % mužů. Žádný z mužů neoznačil

velkou nespokojenost s partnerským vztahem. U žen se výsledky velmi podobaly, ovšem s tím rozdílem, že 3 % žen uvedla, že se cítí velmi nespokojeno v partnerském vztahu. 4. stupeň spokojenosti označilo 9 % žen, spokojeno se cítilo 33 % žen a druhý stupeň označilo 41 % respondentek. Za velmi spokojené se pokládá 14 % žen. Ze srovnání mužské a ženské části dotázaných je možné vypočítat nižší spokojenost žen s partnerským vztahem, která je snížena ve většině kategorií zhruba o 5 %. Pouze ve skupině žen, které označily „spokojena“ v mé studii, je vyšší procento žen než mužů. I když v přesném procentuelním počtu se se Sýkorovou (1996) rozcházíme, velikosti skupin máme v obdobném pořadí. Domnívám se, že nižší spokojenost žen může být způsobena jejich vyššími nároky vůči partnerovi. Dalším důvodem mohou být i odlišná očekávání od partnerského vztahu. Na ženy může dle mého názoru i negativně působit partnerova nechuť začínat s novými činnostmi a aktivitami.

Nyní je možné prodiskutovat jednu z klíčových otázek tohoto výzkumu, tedy zda skutečně sami rodiče vnímají odchod dětí ze společné domácnosti pozitivně, nebo zda je „vyprázdňení hnízda“ děsí. V této otázce nenacházejí jasnou odpověď ani odborníci zabývající se touto problematikou. Zatímco Hintnaus (1998) považuje odchod dětí za jednu z nejproblematictějších změn, kterou musí partneři projít, Sýkorová (1996) soudí, že partnerům snížení počtu členů domácnosti nevádí a naopak si libují v prázdném bytě s možností dělat si kdykoli cokoli.

Já osobně si netroufám přiklonit se ani k jednomu z těchto názorů a ani výsledky výzkumu nejsou u této otázky čistě jednoznačné. Zhruba 2/3 respondentů uvedlo, že jejich vztah nebyl narušen odchodem dětí. Zbylá 1/3 však přiznává, že došlo ke zhoršení vzájemných vztahů s partnerem. Ještě závažnější důsledky odchodu dětí pocítují muži, kteří udávají v plných 56 %, že se vztah po odchodu dětí ze společné domácnosti zhoršil. Domnívám se, že pocit mužů je vyvolán zejména přenosem většiny negativních emocí žen z nedosažitelných dětí na partnery. Můj úsudek vychází z myšlenky, že ženy byly přece jenom častěji s dětmi a díky tomu s nimi sdílely i více emocí. Negativní změny respondenti sledovali zejména v oblasti již zmiňované komunikace, která byla ochuzena o interakci s dětmi. Muži také uváděli, že jejich partnerky na ně úmyslně přenášejí své negativní pocity a označují je za viníky všech záporných situací, ke

kterým dochází v běžném chodu domácnosti, ženy se dle mužů snaží vyvolávat spory. Muži se poměrně často shodovali v názoru, že si partnerky vyhledávají záminky pro hádky častěji než dříve. Po odchodu dětí se rozhodli tři partneři žít odděleně a čtyři dokonce zvolili jako řešení vzniklé situace rozvod.

Hypotéza č. 1 (H1) - *Vztah partnerů prochází po odchodu dětí ze společné domácnosti řadou změn.*

V oblasti volného času došlo k výraznému úbytku času tráveného s dětmi a celou rodinou. Také jsem ve svém výzkumu zaznamenala změny v uspořádání domácích povinností, po odchodu dětí jsou kladeny vysoké nároky v této oblasti zejména na ženy. Oblast rodinných rituálů neprochází příliš rozsáhlými změnami a velmi často si ponechává obdobnou formu, jakou měla před odchodem dětí, jen s rozdílem, že partneři realizují rituály sami. Zpravidla zůstává zachována frekvence rituálů, pouze se mění složení jejich aktérů. Nicméně na významnějších rituálech (Vánoce, narozeniny) přetrvává výrazné zapojení dětí. Rozsáhlými změnami prochází oblast komunikace, které jsem však věnovala samostatnou hypotézu. Domnívám se, že výčet změn je natolik rozsáhlý, že je možné uznat **hypotézu č. 1 jako platnou.**

Hypotéza č. 2 (H2) - *Odchodem dětí dochází k narušení komunikace mezi partnery.*

Ženy nepřiznávaly pocit narušení v komunikaci a zároveň vykazovaly vyšší spokojenost s partnerskou komunikací. Muži oproti tomu volili hodnoty častosti i spokojenosti s úrovní komunikace ze střední části nabízeného spektra a dále velmi často poukazovali na problémy v komunikaci pramenící ze slovního napadání jejich partnerkou. Tyto změny v chování partnerky byly respondenty přisuzovány odchodu dětí ze společné domácnosti. Ženy také v několika případech přiznávají zvýšený výskyt partnerských hádek a velmi často poukazují na úbytek společných témat pro rozhovory. Z tohoto výčtu změn se domnívám, že **hypotéza č. 2 byla potvrzena.**

Hypotéza č. 3 (H3) – *Po odchodu dětí tráví partneři volný čas odděleně.*

Platnost této hypotézy jsem testovala na I. sadě otázek věnovaných volnému času a době, kterou oslovení respondenti stráví s jednotlivými osobami. Jak již jsem uvedla na začátku oddílu diskuze, jednotlivé odpovědi se mnohdy i velmi podstatně od sebe lišily a nenašla jsem souvislost mezi množstvím společně stráveného času a

partnerskou spokojeností. I partneři, kteří svůj čas netrávili s partnerem, ale raději sami, byli mnohdy celkově velmi spokojeni. Z odpovědí respondentů bylo patrné, že nezaznamenali žádný výrazný nárůst v čase, který tráví sami. Dle mého názoru je vysoce pravděpodobné, že se v této oblasti udržují normy nastavené v předchozím soužití. **Hypotéza č. 3 tedy nebyla potvrzena.**

6. Závěr

Jak už jsem se zmínila v úvodu této práce, téma partnerských vztahů a důsledků odchodu dětí mi bylo blízké zejména díky tomu, že tímto obdobím prochází i naše rodina. Rodiče jsou čím dál tím víc doma sami a zásahy nás dětí do jejich soužití jsou čím dál tím víc pouze formou sporadické návštěvy.

Práce na diplomové práci mě velmi bavila a nad odbornou literaturou jsem strávila řadu hodin, kterých však ani trochu nelituji. Bylo zajímavé procházet názory odborníků, které se velmi často více či méně rozcházel. Zároveň nebylo možné materiály jen apaticky procházet bez zamyšlení, člověk se neubrání srovnávání se situací ve vlastní rodině a zároveň si do paměti ukládal doporučení autorů, která pevně doufám využiji v budoucím, ať už profesním nebo soukromém, životě.

Dlouhou dobu jsem zvažovala, jakou formou provést výzkum k diplomové práci. Nakonec jsem přistoupila k oslovení rodičů prostřednictvím jejich dětí. Naštěstí nedošlo k naplnění mých obav a výzkumný soubor byl dostatečně velký, za což patří ještě jednou všem respondentům velký dík. Je velká škoda, že se výzkumu zúčastnilo nižší procento mužů než žen, nicméně i tato skutečnost prozrazuje, dle mého názoru, mnohé o rozložení v partnerských vztazích.

Při zpracovávání výzkumu mne velmi potěšilo, že se respondenti otevřeně vyjádřili i k záporným stránkám jejich společného života a přiznali i nižší spokojenost ve vztahu. Z vlastní zkušenosti vím, že se raději vyjadřují k příjemným zážitkům a pozitivním pocitům, než k nepříjemným. Dvojnásobně si vážím jejich odpovědí, neboť výzkum zpracovával i velmi osobní otázky a mnohdy možná i otázky, o kterých s nikým nikdy nehovořili.

Za stěžejní jsem považovala hypotézu č. 2 a jsem ráda, že se můj odhad potvrdil a hypotéza byla potvrzena. Komunikace dle mého názoru hraje ve vztahu velmi podstatnou roli a bez kvalitní partnerské komunikace dle mého názoru žádný vztah neobstojí.

Respondenti potvrdili i první hypotézu, která tvrdí, že partnerské vztahy procházejí po odchodu dětí řadou změn. Tato skutečnost se sice nepotvrdila ve všech zkoumaných okruzích, nicméně ve většině oblastí byly změny zaznamenány.

Třetí hypotéza, v níž jsem tvrdila, že partneři tráví volný čas po odchodu dětí odděleně, se nepotvrdila. Výzkum prokázal, že v rozdělení volného času si partneři udržují zaběhnuté návyky i po odchodu dětí ze společné domácnosti.

V neposlední řadě jsem velmi ráda, že výzkum dopadl s takovými výsledky, jak dopadl. Z výzkumu totiž vyplývá, že pokud bylo partnerství funkční před odchodem dětí ze společné domácnosti, následné změny partnerský vztah pravděpodobně „nepoloží“. Vzhledem k těmto výsledkům věřím, že i mí rodiče touto událostí klidně proplují a všechny změny s přehledem zvládnou.

Domnívám se, že cíl práce, kterým bylo zmapování změn v partnerských vztazích po odchodu dětí ze společné domácnosti, byl naplněn a podařilo se mi zpracovat dané téma formou, kterou jsem si vytyčila. Nicméně tato oblast nabízí ještě mnoho možností pro další výzkum. Velmi zajímavá by mohla být longitudinální studie, která by zpracovávala kvalitativní formou názory výzkumného souboru. Takovýto výzkum by dle mého názoru ještě více prohloubil znalosti v této sféře.

7. Seznam použité literatury

1. ALAN, Josef. *Etapy života očima sociologie* 1989. 1. vydání. Praha: Panorama, 1989. 387 s. ISBN 80-7038-044-6.
2. BAKALÁŘ, Eduard. *Průvodce otčovstvím aneb bez otce se nedá (dobře) žít*. 1. vydání. Praha: Vyšehrad: 2002. 128 s. ISBN 80-7021-605-0.
3. BLAŽKOVÁ, Petra - ŠINDLER, Jakub. Mladá manželství v krizi. *Psychologie dnes*. Praha: Portál, 2006. no. 3. 22-24 s. ISSN 1212-9607.
4. CANADIAN PARKS AND RECREATION ASOTIATION (CPRA). Family leisure, policy background, policy rationale [online]. cit. [3. 11. 2008]. Dostupné z <
<http://www.cpra.ca/UserFiles/File/EN/WordDocs/policies/FamilyLeisure.doc>>.
5. DINKMEYER, Don - Mc KAY, Gary. *Efektivní rodičovství krok za krokem*. 1. vydání. Praha: Portál, 1996. s. 121. ISBN 80-85282-92-5.
6. DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 3. vydání. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2002. 141 s. ISBN 978-80-246-0139-7.
7. DOHERTY, William J. *Kdo koho vychovává*. 1. vydání. Praha: Návrat domů, 2006. s. 44. ISBN 80-7255-138-8.
8. DUNOVSKÝ, Jiří. *Sociální pediatrie*. Praha: Grada Publishing, 1999. 279 s. ISBN 80-7169-254-9.
9. FIALOVÁ, Ludmila - HAMPLOVÁ, Dana - KUČERA, Milan. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. 163 s. ISBN 80-85850-87-7.
10. GERSON, Kathleen. What Do Women and Men Want? *The American Prospect*. 2007. no. 3. A8 s, ProQuest Social Science Journals.
11. GLASER, Karen - EVANDROU, Maria. Family, work and quality of life: changing economic and social roles through the lifecourse. *Ageing and Society*. 2004. no. 24. 771- 791 s. ISSN 0144-686X.
12. HAVLÍK, Radomír - KOŤA, Jaroslav. *Sociologie výchovy a školy*. 1. vydání. Praha: Portál, 2002. 184 s. ISBN 80-7178-635-7.

13. HARTL, Pavel - HARTLOVÁ-CÍSAŘOVÁ, Hana. *Psychologický slovník*. 1. vydání. Praha: Portál, 2000. 776 s. ISBN 80-7178-302-X.
14. HINTNAUS, Ladislav. *Člověk a rodina; Smysl a funkce rodiny : (anatomie, fyziologie a patologie lidské rodiny)*. 1. vydání. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 1998. 21 s. ISBN 80-7040-315-2.
15. HÖHNE, Sylva – SVOBODOVÁ, Kamila. *Rodina a práce v různých životních fázích*. [online] [cit. 2009-04-14] Dostupné z: <
http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=576> .
16. JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. 1. vydání. Praha: Portál, 2001. 206 s. ISBN 80-7178-535-0.
17. KAČOVÁ, Petra. *Výchova v rodině k volnému času*. Diplomová práce. Teologická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, 2008. s. 22, 24.
18. KARSTEN, Hartmut. *Ženy-muži*. 1. vydání. Praha: Portál, 2006. 157, 158 s. Přeložil Petr Babka. ISBN 80-7367-145-X.
19. KAUFMANN-HUBER, Gertrud. *Děti potřebují rituály*. 1. vydání. Praha: Portál, 1998. 58 s. ISBN 80-7178-203-3.
20. KERN, Hans a kol. *Přehled psychologie*. Přeložila M. Machátová. Praha: Portál, 1999. s. 296. ISBN 80-7178-426-5.
21. KOVAŘÍK, Jiří - ŠMOLKA, Petr. *Současná rodina: problémy- konstanty- proměny- naděje*. Praha: Asociace manželských a rodinných poradců, 1996. 39 s.
22. KUBCOVÁ, Šárka. Neplodnost partnerský vztah neničí. *Psychologie dnes*. Praha: Portál, 2004. No. 10. 23-24 s. ISSN 1211-5886.
23. LACINOVÁ, Lenka - RAJMIC, Pavel. Od partnerství k rodičovství. *Psychologie dnes*. Praha: Portál, 2002. no. 1. 20 s. ISSN 1212-9607.
24. LANGMEIER, Josef - KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 1. vydání. Praha: Grada publishing, 1998. 343 s. ISBN 80-7169-195-X.
25. LESLIE, Gerald R., KORMAN, Sheila K. *The family in social context*. Oxford: Oxford University Press, 1989. 559 s. ISBN 0195049748.

26. LOVASOVÁ, Lenka. *Rodinné vztahy*. Vzdělávací institut ochrany dětí o.p.s. Praha, 2006. 26 s. ISBN 80-86991-66-0.
27. MAREŠ, Petr - POTOČNÝ, Tomáš. *Modernizace a česká rodina*. 1. vydání. Brno: Barrister a Principál, 2003. 348 s. ISBN 80-86598-61-6.
28. MAŘÍKOVÁ, Hana. *Muž v rodině: demokratizace sféry soukromé*. 1. vydání. Sociologický ústav AV ČR, 1999. 17 s. ISBN 80-85950-69-3.
29. MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. 2. vydání. Praha: Avicenum, zdravotnické nakladatelství, 1989. 57 s. ISBN 08-056-89.
30. MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. rozšířené a přepracované vydání. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2003. 71 s. ISBN 80-86429-19-9.
31. MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. 1. vydání. Praha: Portál, 2003. 288 s. ISBN 80-7178-549-0.
32. MATOUŠEK, Oldřich. Jakou smlouvou je manželství. *Psychologie Dnes*. Praha: Portál, 2001. Vol. 6. 20 s. ISSN 1209-7832.
33. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Národní zpráva o rodině 2004*. [online] [cit. 2008-12-08]. 226 s. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf>.
34. MIŠÍKOVÁ, Jaroslava. *Základy sociologie rodiny*. 1. vydání. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, pedagogická fakulta, 2003. 48-49 s. ISBN 80-7042-291-2.
35. MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. s. 250. ISBN 80-85850-75-3.
36. MURPHY, Robert F. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. 87 s. Přeložila H. Červinková. ISBN 80-86429-25-3.
37. MÜLLEROVÁ, Věra. Rodinné inženýrství. *Psychologie dnes*. Praha: Portál, 2006. Vol. 1, 22-23 s. ISSN 1212-9607.
38. NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. 1. vydání. Praha: Academia, 1999. 157 s. ISBN 80-200-0690-7.

39. NAKONEČNÝ, Milan. *Encyklopedie obecné psychologie*. 2. rozšířené vydání. Praha: Academia, 1997. 176 s. ISBN 80-200-0625-7.
40. NEUGARTEN, Bernice L. *Middle age and Aging. A Reader in Social Psychology*. 2. vydání. University of Chicago Press, 1968. 342 s. ISBN: 9780226573823.
41. PALONCYOVÁ, Jana. *Změny české rodiny:mladá generace a demografický vývoj*. 1. vydání. Praha: VÚPSV, 2003. 30 s.
42. PILLARI, Vimala. Family Myths Among Female Adolescents in a Residential Settings. *Child and Adolescent Social Work*. 1999. No, 1. ISSN 0738-0151.
43. PLAŇAVA, Ivo. *Spolu každý sám: V manželství a rodině*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998. 169 s. ISBN 80-7106-292-8.
44. PLZÁK, Miroslav. *Žena a muž*. 2. vydání. Praha: Motto, 2007. 109, 114 s. ISBN 978-80-7246-365-7.
45. PLZÁK, Miroslav. *Poruchy manželského soužití.(Úvod do matrimoniopatologie)*. 1. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. 17-18, 37 s. ISBN14-521-88.
46. POLÁKOVÁ, Kateřina. *Psychologické znaky funkčního manželství*. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, Katedra psychologie, 2008. 16 s.
47. PREKOPOVÁ, Jiřina - SCHWEIZEROVÁ, Christel. *Děti jsou hosté, kteří hledají cestu*. 5. Vydání. Praha: Portál, 2008. 151 s. ISBN 80-7178-854-6.
48. PŘÍHODA, Václav. *Ontogeneze lidské psychiky III*. 2. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. 194, 237 s. ISBN 14-636-77.
49. PŘÍHODA, Václav. *Ontogeneze lidské psychiky, díl IV. - Vývoj člověka ve 2. polovině života*. Praha: SPN, 1974. 10 s. ISBN 14-429-74.
50. REISS, Daniel. Schopnost rodiny snášet těžkosti. *Kontext*. Praha: Sekce rodinné terapie Společnosti pro psychoterapii a rodinnou terapii, 1987. no. 4. 6-23 s. ISSN 1210-6208.
51. ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. 2. vydání. Praha: Portál, 2004. s. 392. ISBN 80-7178-829-5.

52. SATIROVÁ, Virginia. *Kniha o rodině*. 2. vydání. Praha: Práh, 2006. 259, 262 s. Přeložily Jindřiška Šolcová a Vlasta Lišková. ISBN 80-7252-150-0.
53. SEJRKOVÁ, Elen - KVĚTOŇ, Petr. Mužská a ženská role v současné rodině. *Psychologie dnes*. Praha: Portál, 2001. no. 3. 16-17 s. ISSN 1211-5886.
54. SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. 2. vydání. Praha: Portál, 2007. 48, 50, 52 s. ISBN 978-80-7367-250-8.
55. SÝKOROVÁ, Dana. *Prázdné hnízdo – šance nebo břemeno?* 1. vydání. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1996. ISBN 80-7067-622-1.
56. ŠIMKOVÁ, Michaela - KUBIČKOVÁ, Adéla. Role otce v rodině jako činitele ovlivňujícího vývoj dítěte. *Kontakt*. 2006. no. 1. 99-103 s. ISSN 1212-4117.
57. ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Jak řeší rodinné krize moderní žena*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2006. 144 s. ISBN 80-247-1567-8.
58. ŠŤASTNÁ, Anna. *Harmonizace rodiny a zaměstnání*. Praha: VÚPSV, 2005. 18 s.
59. ŠULOVÁ, Lenka. *Význam rituálů pro současnou rodinu*. [online]. [cit.2008-11-30] <<http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cisloclanku=2006010203>>.
60. TOMÁŠEK, Marcel. Proč bydlíme sami. *Psychologie dnes*. Praha: Portál, 2007. no. 3. 30-32 s. ISSN 1212-9607.
61. VELEMÍNSKÝ, Miloš. *Milá maminko, tatínku*. České Budějovice: Dona, 1993. 10 s. ISBN 80-85463-24-5.

8. Klíčová slova

Rodina

Partnerské vztahy

Syndrom prázdného hnízda

9. Seznam příloh

Příloha č. 1 – Dotazník

Příloha č. 2 – Rozdělení domácích prací v rodině

Příloha č. 3 – Manželská spokojenost v rodinném cyklu, Spokojenost s danou etapou životního cyklu

Příloha č. 4 – Aktuální manželská spokojenost z hlediska respondentů zařazených do výzkumu rodiny staršího středního věku

Příloha č. 1

Dotazník

Prosím Vás o vyplnění tohoto dotazníku, který je součástí výzkumu partnerských vztahů. Tento výzkum probíhá v rámci diplomové práce na téma „Partnerské soužití po odchodu dětí ze společné domácnosti“, kterou zpracovávám na ZSF JU.

Veškeré získané údaje budou použity pouze v tomto výzkumu a nebudou poskytovány dalším osobám.

Vyplněný dotazník, prosím, odešlete na emailovou adresu **luciehasilova@gmail.com**

Bc. Lucie Hasilová

1. Věk:

2. žena / muž

3. Rok nástupu Vašeho dítěte/ posledního dítěte na VŠ:

I. Volný čas:

Do tabulky vepište, kolik z volného času strávíte ve společnosti uvedených lidí. Opět je ponecháno místo pro vepsání „zvláštních“ osob. Uveďte přibližný časový údaj připadající na jeden týden.

a. Partner	
b. Rodina	
c. Přátelé	
d. Děti	
e. samotě	
f. ...	

II. Rodinná pravidla

a. Máte s partnerem rozděleny úkoly týkající se chodu domácnosti?

ANO x NE

b. Jste spokojen/a s tímto rozdělením?

ANO x NE

c. Připadá Vám dané řešení spravedlivé?

ANO x NE

d. Máte pocit že pro domácnost děláte více než Váš partner?

ANO x NE

e. Zapojovaly se Vaše děti do domácích prací?

ANO x NE

f. V případě, že ANO, kdo přebíral jejich práci po jejich odchodu?

Já

Partner

Jiná osoba.....

g. Odhadněte, kolik času Vám trvají činnosti spojené s chodem domácnosti

v jednom týdnu. (uveďte, prosím, časový údaj

v hodinách).....

III. Rodinné rituály:

Do tabulky zanešte, **zda a jak často** se opakují dané rituály ve Vaší domácnosti. Popřípadě do volných kolonek zanešte své vlastní rituály. Rituály můžete i blíže specifikovat (např. s kým je provádíte apod.).

a. Společné stolování	
b. Rodinné oslavy	
c. Společné dovolené	
d. Návštěvy příbuzných, rodinné sešlosti	
e. ...	
f. ...	

IV. Komunikace:

- a. Ohodnoťte na stupnici, jak vnímáte komunikaci mezi Vámi a Vaším partnerem.

Velmi častá 1 2 3 4 5 Téměř
nekomunikujeme

- b. Vyznačte jak jste spokojený/á s tímto stavem?

Velmi spokojen/á 1 2 3 4 5 Velmi
nespokojen/á

V. Začal/a jste po odchodu dětí s nějakou novou aktivitou, nebo činností?

- a. ANO x NE x uvažuji o tom
- b. Prosím, specifikujte jakým směrem by jste se rádi
orientovali.....

VI. Celková spokojenost s partnerským životem:

Označte svou celkovou spokojenost s Vaším partnerským životem do stupnice.

Velmi spokojen/á 1 2 3 4 5 Velmi
nespokojen/á

VII. Máte pocit, že odchod dětí narušil váš vztah s partnerem?

ANO x NE

VIII. Pokud jste na předchozí otázku odpověděli, že ANO, tak jakým způsobem?

- a) nežijeme spolu
b) rozvedli jsme se
c) máme oddělené ložnice
d) jinak, prosím, uveďte...

Děkuji za Váš čas věnovaný vyplnění dotazníku!

Bc. Lucie Hasilová

Příloha č. 2

Rozdělení domácích prací v rodině

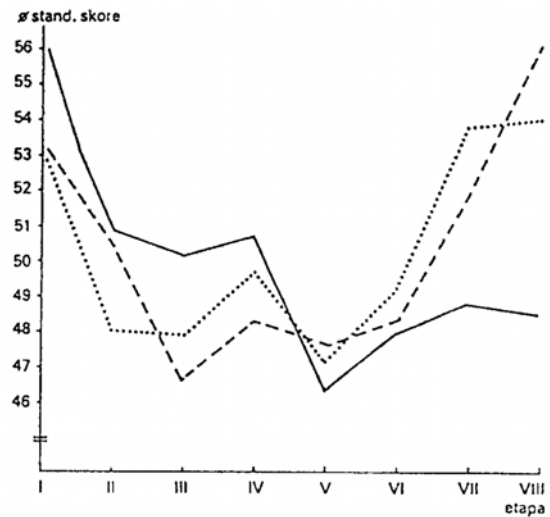
	Nákup potravin		Vaření		Úklid v domácnosti		Opravy v domácnosti		Hlídaní dětí	
	odpověď ženy (%)	odpověď muže (%)	odpověď ženy (%)	odpověď muže (%)	odpověď ženy (%)	odpověď muže (%)	odpověď ženy (%)	odpověď muže (%)	odpověď ženy (%)	odpověď muže (%)
Žena	68,0	62,6	83,4	82,0	72,4	68,9	5,6	3,2	64,7	63,6
Muž	4,4	6,9	0,8	2,2	1,0	1,8	73,3	83,4	0,4	0,7
Oba	22,8	29,4	10,8	14,6	21,4	28,1	15,7	12,1	29,8	34,6

Chybějící odpovědi nejsou do tabulky zahrnuty. Původní dotazníkové odpovědi vždycky já, většinou já a vždycky partner, většinou partner jsme shrnuli do dvou kategorií: muž, žena. Odpověď někdy já, někdy partner tvoří kategorii oba.

Zdroj: Sejrková, Květoň, 2001

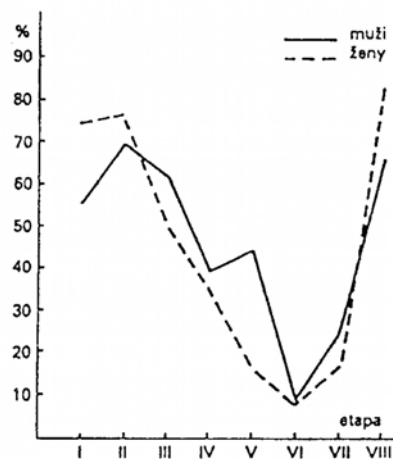
Příloha č. 3

Graf č. 1 Manželská spokojenost v rodinném cyklu (Pramen: Rollins, Cannon 1974.
In: Alan 1989: 350

Legenda : _____ Blood -Wolfe
 - - - - - Rollins-Feldman
 Locke-Walace

Graf č. 2 Spokojenost s danou etapou životního cyklu
In: Alan 1989: 351

V grafech č. 1 a 2 je použito následující kategorizace „normálního“ rodinného cyklu:

- I. manželství 0–5 let bez dětí
- II. nejstarší dítě do 3 let
- III. nejstarší dítě 3–5 let
- IV. nejstarší dítě 6–12 let
- V. nejstarší dítě 13–21 let
- VI. první dítě odešlo, ostatní ještě v rodině
- VII. všechny děti odešly, manželé před důchodem
- VIII. období mezi důchodem a úmrtím jednoho z manželů

Zdroj: Sýkorová, 1996

Příloha č. 4

Hodnocení současného manželství	Počet resp. (%)	
	Muži	Ženy
velmi spokojené	13,9	12,3
spokojené	61,2	54,3
s občasnými potížemi	23,9	31,3
spíše nešťastné	1,0	2,1
celkem	100,0	100,0
n	381	383
A	0,502	0,332

Tab. č. 1 Aktuální manželská spokojenost z hlediska respondentů zařazených do výzkumu rodiny staršího středního věku

Zdroj: Sýkorová, 1996